

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2024 05

FIYATI: 35 TL

19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı Kutlu Olsun

**Atina Akademisi'nin 2400 yıllık tarihinde bir ilk:
Prof. Dr. Mehmet Haberal'a
Yüksek Şeref Ödülü verildi**

Yahya Aksoy:
**Gençliğin
Sorumluluğu**
S: 11

Erdem Akyüz:
**Atatürk ve
19 Mayıs'ın
Az
Bilinenleri** S: 20

Cihangir Dumanlı:
**Gediz
Taarruzu** S: 33

Vahap Candan:
**Venizelos
Kimleri
Kandırdı,
Kimlerce
Kandırıldı?** S: 67

Necef Uğurlu:
**Şaşkınlım
Ama
Umutsuz
Değil** S: 51

Mehmet Ünver:
**Figüranlıktan
Yıldızlığa** S: 133

Nice
100
Yillara

Tekin Özertem:
**Hukuk
Mukuk** S: 63

Tarihimizin en büyük ekonomik krizlerinden biri olan 2001 krizi sonuçları itibarıyla da kuşkusuz ülkemizin kaderini değiştirdi.

Peki, işler bu noktaya gelene kadar aslında neler yaşanmıştı? Suçlu/sorumlu ilan edilerek topa tutulan kamu bankalarında arka planda neler yaşanıyordu? Dönemin siyasi iktidarı kamu bankalarına ne gibi yanlış hamleler yaptırmıştı? “Kamuya adam atama” güncel siyasette nasıl pazarlık konusu ediliyordu? Bürokratların bu yaşananlardaki rolü neydi?

Tüm bu soruların ve çok daha fazlasının yanıtı bu kitapta!

Yaşananların birebir tanığı ve yıllarca süren davalarla yaşananların günah keçisi ilan edilmek istenen ismi, dönemin Halk Bankası Genel Müdürü Yenal Ansen’in kaleme aldığı 2001 Arı Kovanı, olan bitene başka yerden bakmanızı sağlayacak belgesel niteliğinde bir eser.

“Yaratılan haksızlıkların, yıkılıp giden sönen ocaklarda kararın, hayatların toplumca bilinmesi bugün olmasa da gelecek nesiller tarafından ders çıkartılıp tekrar aynı yanlışlara düşülmemesi için hepimizin tekrar düşünmesi gerekenler var!”

Yenal Ansen’in yazdığı 2001 Arı Kovanı Destek Yayınları’ndan çıktı.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükheth Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Dr. Cihangir Dumanlı, Barbaros Eneç,

Konur Ertop, Gürbüz Evren, Dr. Murat Molu,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir,

Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 29 / 04 / 2024

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Hiçbir Şey Bilemiyoruz Dr. Ufuk Akyol

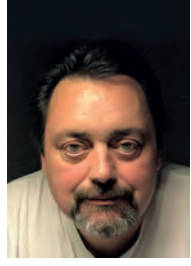
4 Prof. Dr. Mehmet Haberal'a Yüksek Şeref Ödülü verildi

- 11 Gençliğin Sorumluluğu
Yahya Aksoy
- 15 Mustafa Kemal'in Yüz Yıl
Önceki Uyarısı Yaşar Öztürk
- 20 Atatürk ve 19 Mayıs'ın
Az Bilinenleri
Av. Ahmet Erdem Akyüz
- 25 İsmet Paşa ve "Ağa Han
Olayı" Cengiz Özakıncı
- 33 Gediz Taarruzu
Dr. Cihangir Dumanlı
- 39 Ali Rıza Paşa Hükümeti
Çekiliyor Cengiz Önal
- 43 Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 45 En Büyük Büyükelçi Büyük
Büyük Dersler Verdi Ama...
Mete Akyol
- 51 Şaşkınlık Ama Umutsuz
Değil Necef Uğurlu
- 57 Farklılıklarda
Uyumu Yakalamak
Ody Yılmaz Güller
- 58 Tuğçağ Dumlupınar
Gürbüz Evren
- 63 Hukuk Mukuk
Dr. Tekin Özertem

İÇİNDEKİLER

- 67 Venizelos Kimleri Kandırdı?
Vahap Candan
- 73 Immanuel Kant
Songül Saydam
- 79 Maymunlar Cehennemine
Hoş Geldiniz Ali Tekin Çam
- 87 Yobazlık ve Bağnazlık
Berk Yüksel
- 91 Yerel Seçimler Liderlik ve
Politik Zekâ Dr. Murat Molu
- 95 İran - İsrail Çatışmasının
Enerji Piyasalarına Etkileri
Necdet Pamir
- 102 Monteriggioni İzlen Şen Tokar
- 107 Aydınlanmanın Beşiği:
Beşikdüzü Cemal Türkmen
- 115 Alice Augusta Ball
Sabriye Aşır
- 119 Araf'ta Kalanlar Yılmaz Meriç
- 125 5 Duyu Tayfun Yılmaz
- 129 Geleceğimiz Pamuk İpliğine
Bağlı Reha Tartıcı
- 132 Sedat Hakkı Eldem
- 133 Figüranlıktan Yıldızlığa
Mehmet Ünver
- 139 Verimlilik Tuzağı
Deniz Bener
- 143 Şiirin Doruklarında
Sabri Kemal
- 146 Neler Olmuyor ki Dünyada
Dr. Sezin San Sungunay

- 10 Beni Hatırlayınız
- 38 İlk Dersimiz Türkçe
- 78 Bilginizi Denetleyin
- 124 Sudoku
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyükleri
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Hiçbir Şey Bilemiyoruz

Çevremiz yine alev alev. Savaş bir türlü tarihte kalmış, insanoğlunun aştığı bir eşik olamıyor. Hâlâ geleceğimizi şekillendiren en güçlü aktör olmaya ısrarla devam ediyor. İşin iyice anlamsız tarafı, siz, ben gibi sıradan insanlar gerçekten neler olup bittiğini asla anlayamıyoruz.

Kendinize bir sorun lütfen; İsrail ile İran gerçekten de yüzyıllar önce Tanrı'nın birilerine vadettiği iddia edilen bir toprak yüzünden mi didişip duruyorlar?

Veya Gazze'de olup biten dehşet dini bir anlaşmazlıktan kaynaklanıyor olabilir mi?

Veya Ukrayna'da neler oluyor?

Ben size söyleyeyim: Hiçbir şey bilemiyoruz.

Yorum yapabilmek için dahi yeterli bilgimiz yok. Sadece seyrediyoruz ve korkuyoruz. Öylesine çaresiz ve acınası durumdayız. Siz, biz, ben, o... Hepimiz.

Kendimize bir hayat kurmaya çalışıp evlatlarımızınkinin temellerini sağlam atmaya çalışırken bir de bakıyoruz biri öbürüne füze atıyor, öbürü ona roket atıyor. Ve biz neler olup bittiğini bile bilmiyoruz. Neyin gücü? Hangi kaynaklar? Nerenin hakimiyeti? Hangisine, ne kadar sahip olunca doyulur ve durur bu çılgınlık?

Bir tane basit, kısa ama güzel yaşamımız var.

Bırakın yaşayalım... Bırakın! •

ufukakyol@butundunya.com.tr

**Atina Akademisi'nin
2400 Yıllık Tarihinde
Bir İlk:**

**Prof. Dr.
Mehmet Haberal'a
Yüksek Şeref
Ödülü verildi**

Kökleri Platon'un yaklaşık 2400 yıl önce kurduğu Atina Okulu'na (Akademia) uzanan ve Sokrates gibi birçok filozofun yetiştiği Atina Akademisi'nin, Yunan olmayan bir bilim insanına verdiği ilk Yüksek Şeref Ödülüne, Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal layık görüldü ve akademiye üye olarak kabul edildi.

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, dünyanın en köklü ve saygın akademilerinden biri olan Atina Akademisi'nin Yunan olmayan bir bilim insanına ilk kez verdiği Yüksek

Şeref Ödülü'ne layık görüldü. Akademi'nin oy birliğiyle aldığı karar, Yunanistan Cumhurbaşkanı Katerina Sakelaropulu ve Yunanistan Eğitim, Din İşleri ve Spor Bakanı Kyriakos Pierrakakis'in onayının ardından Yunan resmi

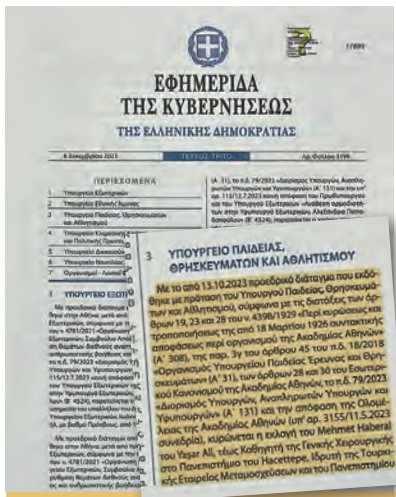
gazetesinde yayımlanmıştı. Atina Akademisi'nin Prof. Dr. Haberal'a Yüksek Şeref Ödülü vereceğine ilişkin duyuruyu ise geçtiğimiz Ocak ayında, Prof. Dr. Haberal'ın konuk olduğu, Selanik'teki Panhelenik Transplantasyon Kongresi'nde

Pittsburg Strazl Enstitüsü'nden arkadaşı Prof. Dr. Andreas Tzakis, Prof. Dr. Haberal'ın özgeçmişi hakkında bilgi verdi.

Pittsburg Strazl Enstitüsü'nden arkadaşı Prof. Dr. Andreas Tzakis duyurmuştu.

Ve 16 Nisan 2024 günü, Yunanistan'daki Atina Akademisi'nde "Prof. Dr. Haberal Oturumu" gerçekleştirildi. Yunanistan'ın ulusal akademisi ve en yüksek araştırma

Atina Akademisi tarafından 16 Nisan 2024 tarihinde takdim edilen ödülün onay yazısı Yunanistan Cumhurbaşkanı Katerina Sakelaropulu ve Yunanistan Eğitim, Din İşleri ve Spor Bakanı Kyriakos Pierrakakis'in imzalarıyla 3199 sayılı Yunanistan Resmi Gazetesinde 8.12.2023 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girdi.

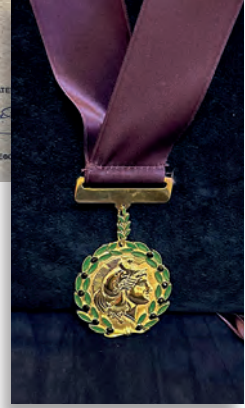

enstitüsü olan Atina Akademisi'nde Prof. Dr. Mehmet Haberal için düzenlenen özel oturumda, Atina Akademisi'nin Yunan olmayan bir bilim insanına ilk kez verdiği Yüksek Şeref Ödülü Prof. Dr. Haberal'a takdim edildi.

Prof. Dr. Haberal için düzenlenen özel oturumun açış konuşmasını Atina Akademisi Başkanı Stamatios Krimizis yaptı. Daha sonra Pittsburg Strazl Enstitüsü'nden arkadaşı Prof. Dr. Andreas Tzakis Prof. Dr. Haberal'ın özgeçmişi hakkında bilgi verdi. Atina Akademisi'nin Yüksek Şeref Ödülü'nün ilk kez Yunan olmayan bir bilim insanına verildiğini vurgulayan Prof. Dr. Tzakis, Haberal'a dünya tıbbına katkıları için teşekkür etti.

Kuruluşu millattan önce 380'li yıllara dayanan Atina Akademisi'nde düzenlenen özel oturumda Prof. Dr. Mehmet Haberal, ülkemizde ve bölgemizdeki organ nakli sürecini anlatan bir sunum ve konuşma yaptı. Prof. Dr. Haberal ödül için teşekkür ederken, komşu Yunanistan'a destek ve işbirliği mesajı verdi.

Atina Akademisi tarafından Prof. Dr. Haberal'a verilen Yüksek Şeref Ödülü'ne ait madalya, rozet ve üyelik sertifikası.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, sunumunda organ bağıışı çağrısını da yineledi ve tüm meslektaşlarını, Eylül ayında İstanbul'da düzenlenecek Dünya Organ Nakli Derneği'nin 30. uluslararası bilimsel kongresine davet etti.

Prof. Dr. Tzakis'in konuşmasının ardından, madalyası, rozeti ve üyelik sertifikası Prof. Dr. Haberal'a takdim edildi. Ödül seremonisinin ardından kürsüye çıkan Prof. Dr. Haberal, "Bugün burada olmamı, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin

kurucusu **Büyük Önder Atatürk'e borçluyum. Atatürk ve Venize-**

los'un iki ülke dostluğu için yaptığı katkılar, bir kapı aralamıştır. Bu da bir başka kapı olacaktır." dedi. Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk, silah arkadaşları ve aziz şehitlerimizi rahmet ve şükranla andığını dile getiren Prof. Dr. Haberal, Atina Akademisi'ne ödül için teşekkür etti. Türkiye ve bölgedeki organ nakli süreciyle ilgili bir sunum da yapan Prof. Dr. Mehmet Haberal, organ bağıışı çağrısını da yineledi ve tüm meslektaşlarını, Eylül ayında İstanbul'da düzenlenecek Dünya Organ Nakli Derneği'nin 30. uluslararası bilimsel kongresine davet etti. Türkiye'nin ve Başkent Üniversitesi'nin, sağlık

Özel oturum sonunda Atina Akademi'sinde ayakta alkışlanan Prof. Dr. Mehmet Haberal meslektaşları ile birlikte

Atina Akademi Yönetimi, Prof. Dr. Mehmet Haberal, Yunanistan Sağlık Bakanı, Atina ve Tüm Yunanistan Başpiskoposu Ieronymos II, Prof. Dr. Andreas Tzakis

ve eğitim alanlarındaki geniş olanaklarına atıfta bulunan Prof. Dr. Mehmet Haberal, Yunanistan'a da bu

sağlık ve eğitim alanlarında destek vermeye hazır olduklarını dile getirdi. Prof. Dr. Mehmet Haberal, "Sizi

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Atina ve Tüm Yunanistan Başpiskoposu Ieronymos II

başka ülkelere muhtaç etmeyiz.” diyerek, komşu Yunanistan’a destek ve işbirliği mesajı verdi. Özel oturum sonunda Atina Akademisi’nde ayakta alkışlanan Prof. Dr. Mehmet Haberal’a, törenin ardından meslektaşları ve Yunan basını yoğun ilgi gösterdi. Atina Akademisi’nin yöneticileri ve meslektaşları tarafından tebrik edilen Prof. Dr. Haberal’ın, Atina Akademisi’nce Yunan olmayan bir bilim insanına verilen ilk Yüksek Şeref Ödülüne layık görülmesi ve akademiye üye olarak kabul edilmesi, Yunan basınında “Atina Akademisi’nde bir Türk” manşetleriyle geniş yer buldu. •

Atina Akademisi’nin Yüksek Şeref Ödülü verdiği Prof. Haberal’a Yunan medyası yoğun ilgi gösterdi.

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

● “Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz.” (1924)

● “Gençler, cesaretimizi takviye ve idâme eden sizsiniz. Siz, almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetlerinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsâli olacaksınız.” (1924)

● “Genç fikirli demek, doğruyu gören ve anlayan gerçek fikirli demektir.”
“Her şeye rağmen muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkındaki payansız muhabbetim değil; bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları, şarlatanlıkları içinde sırf vatan ve hakikat aşkıyla ziya serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümüdür.”

“Siz genç arkadaşlar, yorulmadan beni tâkibe ahdetmişsiniz. İşte ben bu sözden çok duygulandım. Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar yorulmamak ne demek? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahî durmadan yürümek, yorulduğunuz dakıkada dinlenmeden beni tâkip etmektir. Yorgunluk, her insan için tabii bir hâlettir. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek mânevî bir kuvvet vardır ki, bu kuvvet yorulanları dinlendirmeden yürütür. Sizler, yani yeni nesil Türkiye'nin genç evlatları, yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz.

Ben bu akşam buraya yalnız bunu size anlatmak için gelmiş bulunuyorum. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.” (1927)

K Atatürk

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

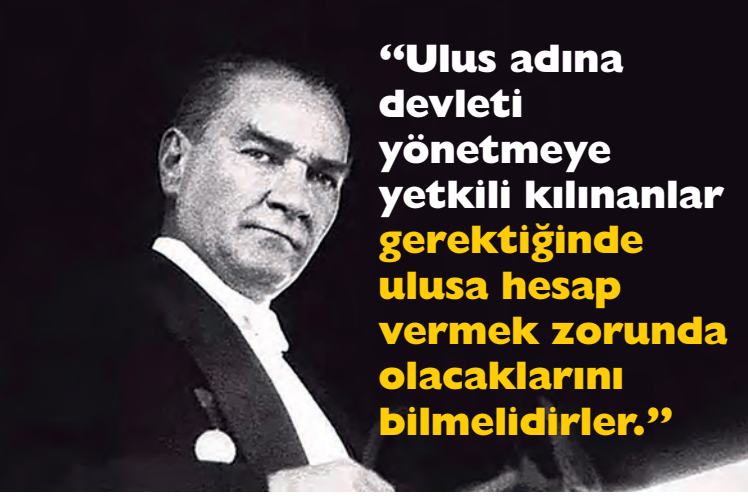

Gençliğin Sorumluluğu

“Büyük davamız, en medeni ve refah seviyesi yüksek bir millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu yalnız kurumlarımızda değil, düşüncelerinde de köklü bir devrim yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir.” Atatürk

“Atatürk, Türk ulusunun ruhunda Türk bayrağı gibi dalgalanan bir baştı.” Daily Telegraph ⁽¹⁾

19 Mayıs Atatürk’ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı’dır. Ülkemizin geleceği olan gençliği sorumluluklarını yerine getirecek şekilde, »

“Ulus adına devleti yönetmeye yetkili kılınanlar gerektiğinde ulusa hesap vermek zorunda olacaklarını bilmelidirler.”

bilgi, bilim, teknoloji, yurt ve ulus sevgisi ile eğitilmeli ve en yüksek derecede donatarak geleceğe hazırlanmalıyız. Varlığımızın ve birliğimizin temeli Cumhuriyetimizin kuruluşunu sağlayan akıl ve bilimi rehber alan, cesaret ve sorumluluk duygusu yüksek strateji uzmanı, milletin bağımsızlık tutkusuna ve onurlu mazisine inanan bütün dünyanın örnek aldığı lider devlet adamı Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ü, ulusal günlerde anmayanlar, dilimize, kültürümüze ve tarihi benliğimize karşı tavır alanlar kime hizmet ettiklerini akıl ve vicdanlarını sormalıdır.

Atatürk’ün dediği gibi: *“Ulus adına devleti yönetmeye yetkili kılınanlar, gerektiğinde ulusa hesap vermek zorunda olacaklarını bilmelidirler.”* Ulusal görev ve sorumluluklar devletin asli görevidir. Anayasamızda ifade edildiği gibi

ertelenemez, devredilemez...

Atatürk’ün, büyük Söylev’ini bitirirken söylediği: *“Gençler! Vatanın bütün ümidi ve geleceği size, genç kuşakların anlayış ve enerjisine bağlanmıştır*

/...Milletin bağrından temiz bir kuşak yetişiyor. Bu eseri ona bırakacağım ve gözüm arkada kalmayacak. / Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur...” sözleri ile UNESCO’nun, *“Atatürk, olağanüstü bir reformcu, özellikle sömürgecilik ve emperyalizme karşı ilk savaşları yapan örnek lider...”* kararı, gençliğin sorumluluğuna ve birinci vazifesine ışık tutan ve yol gösteren tarihi belgelerdir.

“Ulusal varlığımıza düşman olanlarla dost olmayalım... İnancımıza, ülkümüze ve geleceğimize yan bakan her bireyi düşman saydığımız gün, ulusal benliğe uzanacak her eli şiddetle kırdığımız, ulusumuz önüne dikilecek her engeli derhal devirdiğimiz gün, gerçek kurtuluşa erişeceğiz. Ve sizler gibi aydın, kararlı, imanlı gençler sayesinde bu

kurtuluşa ulaşacağımıza inanabiliriz.”⁽²⁾

Milliyetçi Çin Hükümeti Başkanı Çan Kay Şek, “Atatürk’ün hayatı ve eseri yalnız Türkiye için değil, dünyanın bütün hür ulusları için de ilham kaynağı olmaya devam edecektir.” demiştir.

**Çan Kay Şek:
“Atatürk’ün
hayatı ve eseri
yalnız Türkiye için
değil, dünyanın
bütün hür ulusları
için de ilham
kaynağı olmaya
devam edecektir.”**

Manevi kızı Sabiha Gökçen, Atatürk için diyor ki: “*Son derece duygulu ve nazik bir kişiliği vardı. Çocukları ve gençleri çok sever, zaman zaman onlarla çocuklaşırdı; ama her kelimesi, her cümlesi eğitici bir mesaj taşırdı.*”

Dil ve tarih alanında ülkemizin yetiştirdiği seçkin ve saygın bilim adamı, rahmetli hocam Prof. Dr. Şerafettin Turan ve arkadaşları öncülüğünde, Atatürk ilke ve devrimlerine sahip çıkmak, cumhuriyet kazanımlarını korumak ve geliştirmek

amacıyla Ankara’da 1 Eylül 1995 tarihinde, “Ulusal Dayanışma ve Duyarlılık Platformu” oluşturulmuş, ADD ve bilim adamlarımızla önemli çalışmalar yapılmıştır. Atatürk ve Türkçemize karşı artan saldırılar karşısında duyarlılığı yükseltmek için kurulan “Toplumsal Esenlikler” gibi yeni derneklere başarılar diliyoruz.

Ulusal duruş ve duyarlılık, vatan sevgisi ile atılan her adımdır. Vatanını ve milletini her türlü tehdide karşı korumak ve uyanık olmaktır, Türk istiklâlini, Türkiye Cumhuriyeti’ni ilelebet korumak ve savunmaktır.

Atatürk’ün, “*Benim manevî mirasım bilim ve aklıdır. Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel eksen üzerinde akıl ve bilimin rehberliğini kabul ederlerse, manevî mirasçılarım olurlar.*” sözleri

ulusal duruş ve duyarlılığın temel eksenidir.

Türk gençliği, Türkiye Cumhuriyeti’nin can damarıdır. Bu ulu çınarı sonsuza dek korumak, geliştirmek ve yüceltmekle görevli ve sorumludur. Akıl yolunda ve bilim ışığında, ulusal bilgi ve bilinçle yetişmeli ve her alanda geçmişi bilerek geleceğe

geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir.” diyen Atatürk, Cumhuriyetimizin temel kaynak eseri Söylev’de, hedeflerimizi ve görevlerimizi de belirlemektedir.

Afganistan’ın Ankara B. Elçisi A. Han (1938) şöyle demektedir: *“Türkiye’de yalnız bir Mustafa Kemal değil, Mustafa Kemaller vardır ki, her alanda onun program ve eserlerini gündün güne ileri götürmek için didinmektedirler.”*

19 Mayıs Atatürk’ü Anma Genç-

“Her çeşit spor faaliyetini, Türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim.”

sahip çıkmalıdır.

Türkiye’nin 8. Başbakanı Şemsettin Günaltay’ın dediği gibi: *“Türk genci, dünya sorunlarına Atatürk’ün gözü ve ruhu ile bakan delikanlıdır.”*

“Her çeşit spor faaliyetini, Türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim / Millî kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için, bizce zaman ölçüsü,

lik ve spor Bayramı’nın 105. yılını ve diğer ulusal bayramlarımızı ulusça gurur ve heyecanla kutlarken; bütün çağların lideri Atatürk’ün önderliğinde Çanakkale’den, Samsun’a, Ankara’ya, Sakarya’ya, Dumlupınar’a ve 9 Eylül’de İzmir’e uzanarak

Türkiye Cumhuriyeti’ni yaratan Büyük Zafer Yürüyüşü Destanımızın ruhunu, çocuklarımıza, gençlerimize ve ulusumuza bütün yönleriyle bırakarak yaşatmalı ve sürekli canlı tutmalıyız. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1-13 Kasım 1938, İng. / 2-1923 (Atatürk’ün S.D. II. s.143)

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

Mustafa Kemal'in
Yüz Yıl Önceki
Uyarısı:

“İmtiyazlar ile Cumhuriyet İdaresinin Tatbiki Mümkün Değildir”

Saltanat ve hilafet kaldırıldıktan sonra Mustafa Kemal'i düşündüren İstanbul fethedildiğinde diğer dini temsilcilerin Fatih'ten “bağış” olarak aldıkları “Ruhani” yetkilerine “Cismani” güç katan “Millet başı” unvanı sorunuydu.

Samsun'a ayak bastıktan bir ay sonra patrikhane üzerinden silah sevkiyatı yapıldığını genelkurmay rapor eden Mustafa Kemal 22 Ağustos 1919'da gizli gelge yayımladı: »

“Pek sağlam elde edilen bilgilere göre Rum Patrikhanesi’nde Mavri Mira isminde bir heyet teşekkül etmiştir. Rumların ve Yunan hükümetinin nakdi yardımlarıyla pek büyük bir sermayesi vardır. Vazifesi, Osmanlı vilayetleri dâhilinde çeteler kurmak ve idare etmek mitingler ve propaganda yapmaktır.”

“Rumların ve Yunan hükümetinin nakdi yardımlarıyla pek büyük bir sermayesi vardır. Vazifesi, Osmanlı vilayetleri dâhilinde çeteler kurmak ve idare etmek mitingler ve propaganda yapmaktır.”

Yunan Kızılhaçı da bu Mavri Mira heyetine bağlıdır. Vazifesi görünüşte muhacirlere bakmak gibi insani bir perde altında çete teşkilatı yapmak, ihtilal tertibatını hazırlamaktır. Bu şekilde ilaç ve sağlık malzemesi adı altında silah, cephane ve teçhizatı Osmanlı memleketine sokmaktır. İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Konsoloshanesi silah ve cephane deposu halini almıştır ve hatta kiliseler ibadet yerinden ziyade askeri ambarlar gibi kullanılmaktadır. Ermeni Patriği de Mavri Mira heyeti tarafından satın alınmıştır. Anadolu’da Samsun ve Trabzon cephane dağıtım yeridir. Uygun bir halde bir yelkenli Yunan gemisi

istasyon halinde cephane ve silahla yüklü olarak bu yerlerde bulundurulacaktır. Ermeni hazırlığı da tamamen Rum hazırlığı gibidir.”

Kurtuluş Savaşı yerini Lozan’da diplomatik savaşa bıraktığında 13 Aralık 1922 günü İsmet İnönü Başbakanlığa bir rapor gönderdi:

“Azınlıklar Komisyonu toplandı.

Açıklamamızı yaptık, cevabımızı verdik. Curzon, hem dünkü hem bugünkü konuşmalarımıza uzun, şiddetli ve saldırgan karşılık verdi. Fatih’in Patriklik kurduğunu, bizim patriği sınır dışı etmeyi istediğimizi söyledi. Misak-ı Milli’nin azınlıklar hakkındaki maddesini okudu.”

16 Aralık’ta yeni raporunu yazan İnönü, “Mübadele alt komisyonunda Patrik’in çıkarılması konuşuldu. Azınlıklar için aşırı isteklerde bulundular. Konferansı kapatabileceğimi duyurdum.” diyor.

19 Aralık’ta İstanbul’daki dini liderler Refet Bele’yi ziyaret ederek yeni yönetime başarı diledi ve yeni patrik adayları içinden hangisini uygun gördüğünü sordu. Yanıt Lozan’dan İsmet İnönü’den geldi:

“Burada biz, izlediğimiz savunma esasına göre, hükümet ile din işlerini birbirinden ayırıyoruz. Bu bakımdan hükümetin patrik seçimine karışması uygun olmaz.”

İsmet İnönü anılarında şöyle anlatıyor:

“Lozan’da Yunanlılarla çatışmalarımızdan birinin sebebi de Rum Patrikhanesi’nin İstanbul’da kaldırılması için açtığımız mücadele olmuştur. Bu mücadele uzun sürdü. Tezimiz mütareke esnasında Patrikhanenin Türkler aleyhine çalışan bütün tertiplerin merkezi olmasına dayanıyordu. Patrikhane, Türklerle Rumların iyi münasebetlerini, bir millet halinde kaynaşp, bir devlet içinde yaşamalarını engelleyen unsur olarak, mutlaka Türkiye’den çıkarılmalıdır tezini takip ediyorduk. Bu mücadeleyi de diğer büyük meseleler gibi, baş murahas olarak başlıca ben idare ediyordum. Mütefikler bu yüzden konferansta çok mukavemet ettiler ve çok aşırı sözler söylediler. Konuyu âdeta Türklük-Hristiyanlık meselesi haline getirmek istediler. Patrikhanenin asırlardan beri gelen ananesinin ve politikasının yerilmesini, tenkit edilmesini kabul etmek istemiyorlardı.”

İkisi “Kapitülasyonlar; Kabul edilemez, görüşmeleri kesmek gerekirse gereken yapılır”; “Azınlıklar: Esas mübadeledir” olan TBMM Hükümeti’nin 14 maddelik ilkesi ile Lozan’da yürüttüğü diplomatik savaş Türkiye’nin yeni tutumuyla sürdü. İnönü Ankara’ya bildirdi:

“İstanbul Rum Patriğinin

İstanbul’da çıkarılması teklifinden vazgeçtik. Patriğın siyasi ve idari yetkileri olmayacak; yalnız ruhani yetkileri olacak. Patrik tartışması sona erdi.”

Bunu kamuoyuna 17 Ocak 1923 günü İzmir’te Gazi, açıkladı: “Azınlıklar meselesinde mübadele keyfiyeti esas itibariyle kabul edilmiştir. Fakat İstanbul Rumlarını ve Patrikhane’yi çıkartamadık. Yalnız Patrikhane’nin siyasi meseleler ile iştigal etmemesini şart kabul ettik. Patrikhane meselesini bir Hristiyanlık meselesi yapmak istediler. Biz de bu noktada fazla ısrar etmedik.”

“Konuyu âdeta Türklük-Hristiyanlık meselesi haline getirmek istediler. Patrikhanenin asırlardan beri gelen ananesinin ve politikasının yerilmesini, tenkit edilmesini kabul etmek istemiyorlardı.”

Verilen her imtiyazın ülkenin boynuna geçirilen idam ipi olduğunu 17 Şubat 1923’te İzmir İktisat Kongresi açılışında dile getirdi, Gazi:

“Kudretli padişahlar takip ettikleri dış siyasette kendi emelleri, hırsları ve arzularına dayanmışlardır. Büyük ve şahane arzularına dayanmakla beraber iç teşkilatlarını iç

siyasetlerini bu ihtirasların doğurmuş olduğu dış siyasetlerine göre tanzim etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Hâlbuki dış siyaset iç teşkilat ve iç siyasete dayandırılmak zaruretindedir, yani iç teşkilatının tahammül edemeyeceği genişlikte olmamalıdır. Yoksa hayali, dış siyasetler peşinde dolaşanlar, dayanak noktalarını kendiliğinden kaybederler. İç teşkilatlarını dış siyasetlerine uydurmak mecburiyetinde kalınca zapt ettikleri memleketlerde bütün unsurları; lisanları, dinleri, ananeleri, her şeyi başka başka olan ve birçok milletlerden ibaret bulunan bu unsurları olduğu gibi muhafazaya kalkıştılar ve onlara bütün bu şeyleri muhafaza edebilecek istisnalar, imtiyazlar bahşettiler.

"...fatihler asli unsuru peşine takarak kılıçla fetihler yaparken, kılıç sallarken, zapt olunan memleketler ahalisi kazandıkları istisnalar, imtiyazlarla sabana yapıyorlar toprak üzerinde çalışıyorlardı. Kılıç ile fetihler yapanlar sabanla fetihler yapanlara mağlup olmaya ve neticede mevkii terk etmeye mecburdurlar."

Buna karşılık asli unsur uzun seferler yapmakla, fetih meydanlarında ölmekle, zapt olunan memleketlerin kendisini ve halkını

beslemekle ve onlara bekçilik etmekle kendi kendini tahrip ediyordu. Bu itibarla millet asli unsur; kendi evinde, kendi yurdunda ve kendi hakiki hayatı vasıtalarını elde etmek için çalışmaktan tamamen mahrum bir halde bulunuyordu.

Yani fatihler asli unsuru peşine takarak kılıçla fetihler yaparken, kılıç sallarken, zapt olunan memleketler ahalisi kazandıkları istisnalar, imtiyazlarla sabana yapıyorlar toprak üzerinde çalışıyorlardı.

Arkadaşlar, kılıç ile fetihler yapanlar sabanla fetihler yapanlara mağlup olmaya ve neticede mevkii terk etmeye mecburdurlar. Nitekim Osmanlı saltanatı da böyle olmuştur."

Askerî zaferi, ekonomik ve siyasi alanda bağımsızlıkla taçlandırmak için geçmişten ders almaya çağırıyordu, Gazi:

"Osmanlı fatihleri, hakanları, istilacıları, asli unsur ile beraber sahanın önünde mağlup olup ricata başladıktan sonra asıl felaketlerin büyüğü başladı. Sırf pa-

dişahın bir ihsanı olarak yabancılara bahşedilmiş olan ve özel lütuf olarak memleket dâhilindeki gayrimüslim unsurlara verilmiş olan her

sey kazanılmış haklar kabul edildi. Fakat yabancılar yalnız bu hakları muhafaza ile de yetinmediler. Belki her gün onları biraz daha artırmak için çareler aradılar ve buldular. İç unsurlar muhafazaya muktedir oldukları iç teşkilatlarına dayanarak haricin daima teşvikine ve mevcudiyet kazanmak için çalışmaktan geri durmadılar. Yabancılar bir taraftan iç unsurları teşvik ediyorlardı.

Diğer taraftan da kendileri müdahale ediyorlar ve her müdahalede yine devlet ve milletin aleyhine olmak üzere yeni yeni birtakım imtiyazlar, haklar alıyorlardı. Bu devamlı takibat altında zaten fakir düşmüş olan anayurtta asli unsur devlete verebilecek parayı güç tedarik ediyordu. Hâlbuki tacidlar, Saraylar, Babialiler mutlaka debdebeye, gösterişe sahip olabilmek, zevk ve ihtiraslarını temin edebilmek için her ne pahasına olursa olsun bu parayı tedarik etmek çaresine girişmişlerdir. O çareler de borçlanmalar oldu. O kadar fena şartlar dâhilinde borçlanmalar yapıyordu ki bunların faizlerini de ödemek mümkün olamadı. En nihayet bir gün Osmanlı devletinin iflasına hükmettiler. Maliye işleri hemen kontrol altına alınmış ve başımıza Düyunu Umumiye belası çökmüş bulunuyordu.”

Neden? Sorunun yanıtını Gazi verdi: “Milletin içine düştüğü bu hazin halin, bu sefaletin sebeplerini arayacak olursak, doğrudan doğruya devlet kavramında

buluyoruz. Şahsi saltanatta her hususa tacidların arzusu, iradesi ve emeli hâkimdir. Söz konusu olan yalnız odur: (...) Bütün millet emellerinden ve iradelerinden yoksun kalmış bulunuyordu. Çünkü tacidlar kendilerini Allah tarafından gönderilmiş bir şahsiyet farz ederlerdi. Bir de tacidların etrafını alan menfaatperestler vardı. Onlar da padişahların zihniyetleri ile zihniyetlenirler ve padişahın bu zihniyetini bu arzusunun semavi bir gerek ve Kur’an’ın bir gereği gibi herkese telkin ederler. Bu gayet koyu ve sürekli telkinler karşısında hakikaten bir gün bütün halk bu arzu ve iradelerin (...) kayıtsız şartsız icap eden semavi iradeler gibi olduğuna kani olurlardı. Böyle irade ve hâkimiyetten yoksun kalmaya rıza gösteren bir milletin akıbeti elbette felakettir, elbette musibettir.

Bir devlet ki kendi tebaasına koyduğu bir vergiyi yabancılara koyamaz; gümrük muamelelerini, vergilerini memleketin ve milletin ihtiyaçlarına göre tanzim etmekten yasalıdır ve bir devlet ki fazla olarak yabancılar üzerinde yargı hakkını tatbikten mahrumdur; böyle bir devlete bittabi bağımsız denilemez.

(...) Hakikatte devlet bağımsızlığını çoktan kaybetmişti ve Osmanlı ülkesi yabancıların serbest bir sömürgesinden başka bir şey değildi ve Osmanlı halkı içindeki Türk milleti de tamamen esir bir vaziyete getirilmişti. O halde katıyetle diyebiliriz ki biz milli bir devir yaşamıyorduk ve milli bir tarihe sahip bulunmuyorduk.” •

Bilmek Gerek
Av. A. Erdem Akyüz

Atatürk ve 19 Mayıs'ın Az Bilinenleri

Atatürk'ün 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a çıkması ile Kurtuluş Savaşı başlamış, 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Ateşkes Antlaşması ile savaş fiilen sona ermiş, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile hukuken son bulmuştur.

Kurtuluş Savaşı'nı başlatan ve Atatürk'ün Bandırma Gemisi ile Samsun'a çıkışı sonrası yaptığı çalışmalar oldukça iyi bilinen ve bizim de önceki yazılarımızda işlediğimiz bir süreç olmuştur. Ancak bu günün öncesinde ve sonrasında da bilinmesi gereken ve Atatürk'ün dehasını, üstün öngörüsünü yansıtan olaylar yaşanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a hareket etmeden önce hükümette bazı endişeler oluşmuştu. Mustafa Kemal'in bir hareket başlatacağı yolunda söylentiler vardı. Bu şüphe ve endişe üzerine Sadrazam Damat Ferit Paşa, Mustafa Kemal Paşa'yı, 14 Mayıs 1919 akşamı konağına davet etti. Mustafa Kemal'in yanında Harbiye Nazırı Cevat Paşa da bulunuyordu. »

“...Bunlar hürriyet
uğruna ölmeye karar
verenlerin kuvvetini
anlayamazlar.
Biz Anadolu'ya ne silah,
ne cephane götürüyoruz.
Biz ideali ve imanı
götürüyoruz.

Oldukça soğuk bir ortamda geçen yemeğin ardından, Damat Ferit Paşa, ortaya bir harita koyarak Mustafa Kemal'e, Samsun'da neler yapmak istediğini ve yetkili olduğu bölgeleri sordu.

Mustafa Kemal Paşa elini harita üzerinde gezdirerek, Damat Ferit Paşa'ya cevap verir ve konuşmanın devamını şöyle anlatır:

"Henüz ben de pek iyi bilmiyorum. Bölgeyi gezerek incelemelerde bulunacağım."

Cevat Paşa konuşmaya katılarak, bu sözleri doğrular:

"Efendim, muntakanın önemi yok. Zaten nerede kuvvet kaldı ki?" der.

Sadrazam bu durumdan memnun olarak, herhangi bir hareket yapılmayacağına kanaat getirir. Konaktan ayrılırken Cevat Paşa, Mustafa Kemal'e sorar ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"Bir şey mi yapacaksın Kemal?"

"Evet Paşam, bir şey yapacağım."

"Allah muvaffak etsin."

"Mutlaka muvaffak olacağız."

Bu olayda müthiş bir soğukkanlılık, kararlılık görülmektedir. Yanlış bir hareket veya yanlış bir cevap,

daha başlamadan işi bitirebilirdi.

Mustafa Kemal 16 Mayıs 1919 günü Yıldız Sarayı'nda Padişah Vahdettin tarafından kabul edildi. Daha sonra evine giderek annesi ve kız kardeşi ile vedalaştı. Bandırma Vapuru'na binmek üzere Galata Rıhtımı'na geldi. Herhangi bir tören yapılmadı. Kız Kulesi açıklarında gemi durdurularak uzun süre arandı. Endişeli bir bekleyişin ardından nihayet hareket ederek, Boğaz'a demirlemiş düşman zırhlıların arasından geçip İstanbul'u terk ederken, Mustafa Kemal arkadaşlarına şunları söylüyordu:

"Bunlar işte böyle yalnız demir, çeliği ararlar... Bunlar hürriyet uğruna ölmeye karar verenlerin kuvvetini anlayamazlar. Biz Anadolu'ya ne silah, ne cephane götürüyoruz. Biz ideali ve imanı götürüyoruz."

Cevat (Çobanlı) Paşa

"Bunlar işte böyle yalnız demir, çeliği ararlar... Bunlar hürriyet uğruna ölmeye karar verenlerin kuvvetini anlayamazlar. Biz Anadolu'ya ne silah, ne cephane götürüyoruz. Biz ideali ve imanı götürüyoruz."

Zorlu bir yolculuk başlamıştı. Hava fırtınalı, deniz çalkantılı idi. Gemidekilerin çoğu hastalandı. Üstelik bir düşman zırhlısının saldırısına uğramak ihtimali de vardı. Bandırma Vapuru, 17 Mayıs gecesi İnebolu'ya, 18 Mayıs'ta Sinop'a ulaştı.

19 Mayıs günü Samsun açıklarına geldiklerinde, Mustafa Kemal'i

tutuklamak üzere sahilde gemiyi bekleyen İngiliz işgal kuvvetleri komutanı Mr. Salter, emrindeki İngiliz askerleri ile gemiye çıkararak Mustafa Kemal'i görmek istediğini söyledi. Bundan sonrasını, uğradığı şaşkınlık ve sarsıntıyı, komutan Salter şöyle anlatmaktadır:

**İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı Salter:
“Sahile çıktığımızda, askerlerime silahlarını bırakmalarını ve teslim olmalarını söyledim. Şaşırın askerler emrimi yerine getirdiler.”**

“İçeri girdiğimde bir grup kişi yarım çember şeklinde ayakta durmakta idi. Tam ortada Mustafa Kemal olduğunu tahmin ettiğim kişi duruyordu. Bir eli cebinde idi, yüzünde gülümseme vardı. Kendisine yaklaştım ve ‘Emrinizdeyim Komutanım’ dedim. Tercüman, şaşkınlıkla yüzüme baktı. Aynı cümleyi bir daha söyleyerek ve sert bir şekilde, tercüme etmesini istedim. Atatürk gülümsedi ve eliyle işaret ederek ‘Buyrun, dışarı çıkalım’ dedi, dışarı çıktık, benim motoruma binerek sahile gittik.”

Komutan Salter, hatıralarına şöyle devam eder.

“Sahile çıktığımızda, askerlerime silahlarını bırakmalarını ve teslim olmalarını söyledim. Şaşırın askerler emrimi yerine getirdiler.”

Ben yazacak bir cümle değil, bir kelime bulamıyorum. Siz, söylecek bir cümle, bir sözcük bulabiliyor musunuz?

Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıktıktan sonra, Anadolu'da özgürlük hareketlerinin başlaması üzerine,

İstanbul'a geri çağrıldı. Bu emre uymaması sonucunda, askerlikle ilişkisi kesildi ve tüm rütbeleri geri alındı. Buna rağmen Mustafa Kemal'in ısrarla mücadeleyle devam etmesi üzerine, İstanbul hükümetinin emri ile 11 Mayıs 1920 tarihinde Divan-ı Harp Mahkemesi toplandı. Yalnızca 13 gün süren uydurma bir yargılama sonunda 24 Mayıs 1920 tarihinde, Mustafa Kemal gıyabında idama mahkûm edildi. İdam kararı Padişah Vahdettin tarafından onaylandı. Kararda ve onama gerekçesinde, suç gerekçesi olarak şunlar yazılı idi:

24 Mayıs 1920 tarihinde, Mustafa Kemal gıyabında idama mahkûm edildi. İdam kararı Padişah Vahdettin tarafından onaylandı.

"Kuvayi Milliye adı altında çıkardıkları fitne ve fesat... halkı askere almaları sonucu, 3. Ordu Müfettişliğinden alınan Mustafa Kemal Efendi'nin idamına, aynı

şekilde Kara Vasıf Bey, Fuat Cebe-soy Paşa, eski Washington Elçisi ve Ankara Milletvekili Alfred Rüstem Bilinski, Adnan Adıvar, Halide Edip Adıvar'ın her türlü makam, nişan ve unvanlarının alınarak, İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından İDAM'larına karar verilmiş ve bu karar Sultan Vahdettin tarafından tasdik edilmiştir."

Bu ve benzeri uygulamaları yapanlar ve kararları verenlerin isimleri bile unutuldu. Tarihin kara sayfalarına gömüldüler.

Atatürk ve arkadaşları ile Kurtuluş Savaşı ve demokratik, laik Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının her aşamasında emek ve can veren her yaştan kadın ve erkeklerimiz, gençlerimiz sonsuza dek gönlümüzde yaşayacak ve saygı ile anılacaktır.

Başta da söylediğimiz üzere, Kurtuluş Savaşı'nı başlatan ve Atatürk'ün Bandırma Gemisi ile Samsun'a çıkışı sonrası yaptığı çalışmalar oldukça iyi bilinen bir süreçtir. Ancak bu günün öncesinde ve sonrasında da bilinmesi gereken ve Atatürk'ün dehasını, üstün öngörüsünü yansıtan bu olaylar yaşanmıştır. •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

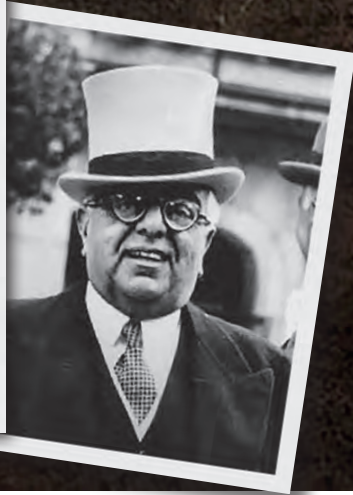
"Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evlâdı kalmalıyım. Bu sebeple millî bağımsızlık bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menfaatleri icap ettiği takdirde, insanlığı teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet gereği olan dostluk, siyaset münasebetlerini büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de bu arzusundan sarfınazar edinceye kadar amansız düşmanıyım." **Mustafa Kemal Atatürk**

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları
25

Otopsi
Cengiz Özakıncı

İhsan Eryavuz'un Anılarında İsmet Paşa ve “Ağa Han Olayı”

İsmet İnönü - Ağa Han

Bahriye Vekaleti kaldırıldıktan bir süre sonra Başbakan İsmet Paşa tarafından usulsüzlükle suçlanıp Yüce Divan'da yargılanan ve “1928 Yavuz-Havuz Davası” adıyla anılan bu yargılamada 2 yıl hapis cezasına çarptırılan Bahriye Vekili İhsan Bey, yıllar sonra 1946'da

yayımladığı anılarının “Aleyhime Girişilen Hareketin Ruhi Saikleri” ara başlıklı bölümünde, İsmet Paşa'nın 1921'de Eskişehir-Kütahya yenilgileri ve 1922'de Ali İhsan Sabis Olayı'nda kendisine kin bağlamış olabileceğini anlattıktan sonra, “Hindli Ağa Han'ın Hilafet'e Dair »

Neşrettiği Mektup” başlıklı bölümde, 1924’te İsmet Paşa ile aralarının açılmasına neden olan başka bir olayı anlatıyor.⁽¹⁾ Özetleyerek ve dilini güncelleştirerek aktarıyorum:

Yeni Türkiye, 06.08.1946.

- “Bir sabah Meclis’e gidiyordum. Karşıma Maarif Nazırı Necati Bey çıktı ve beni görür görmez: ‘Hazırlan, İhsan,’ dedi, ‘İstanbul’a gidiyorsun!’ Ve bazı İstanbul gazetelerinde⁽²⁾ çıkan Hintli Ağa Han’ın mektubundan söz ederek şu ayrıntıyı verdi: ‘Bu yayın hilafet sorunu çevresinde bir sorun çıkarmak amacıyla yabancı bir elçilikçe isteklendirilen ve ikna edilen (Tanin gazetesi başyazarı) Hüseyin Cahit (Yalçın), Tasvirî (Tevhid-i Efkâr

gazetesi sahip ve başyazarı) Ebüzziyazade Velit ve İkdâm’cı (İkdâm gazetesi kurucu ve başyazarı) Ahmet Cevdet (Oran) tarafından yapılmıştır. Sorun dün gece Çankaya’da Gazi (Mustafa Kemal) başkanlığındaki Bakanlar Kurulu toplantısında görüşüldü ve senin başkanlığın altında bir İstiklal Mahkemesi’nin İstanbul’a gönderilmesine karar verildi.’

(...) Mahkeme heyeti benim başkanlığım altında kuruldu. (...) İstanbul’a gitmek üzere İstasyona geldikimizden biraz sonra Başbakan (İsmet Paşa) bizi uğurlamaya geldi ve beni vagonların yanına çekerek, Kılıç Ali Bey’in yanında bu sözleri söyledi: ‘İhsan, bu yayının hainane bir amaçla yapıldığına kuşkun olmasın. Haydutların canları kesinlikle ve hem de ağır biçimde yanmalıdır.’ Gazetelerde çıkan yazılar (İsmet Paşa’nın) bu sözlerindeki şiddeti haklı gösterecek nitelikteydi. İstanbul’a varır varmaz ilk işimiz olay konusunda izleme ve anlayıp öğrenme çalışmaları sonucu ellerinde bulunan belge, kanıt ve diğer bakımlara ilişkin bilgi almak üzere Vali Ali Haydar ve Polis Müdürü Sadettin Baylarle Şükrü Naili Paşaları çağırarak oldu. (...) Mahalli hükümet görevlileriyle yaptığımız bu görüşmelerde ileri sürülen değerlendirmeler konusunda bir tutanak tuttuk. Bunu mahkeme üyelerinden Kütahya milletvekili Cevdet İzzap (Barlas) Bey kaleme aldı. Ben de mahkeme başkanı olarak bu belgenin altına: ‘İleri sürülen nokta konusunda elde gazetelerden başka

suçlamaya dayanak olacak bir belge bulunmadığı durumda yargılamaya başlıyoruz.’ tümcesini ekleyerek tutanağı Ankara’ya gönderdim.”

Ihsan Bey, anılarının “İstanbul gazetecilerinin beraet kararı ve akisleri” başlıklı 12. bölümünde⁽³⁾ anlatısını şöyle sürdürüyor:

Yeni Türkiye, 07.08.1946.

“Yargılamanın sürmekte olduğu günlerden birinde Tayyare Cemiyeti Reisi Fuat Bey Ankara’ndan geldi ve Başbakan (İsmet Paşa’nın) yargılamanın gidiş biçiminden memnun olmadığı haberini getirdi. (...) Sonunda yargılama bitti. (...) İstiklal Mahkemesi bu işde de hırs, tutku ve

öfkelere kapılmadan adalete ve hak ilkelerinden hiç ayrılmamış; Hüseyin Cahit (Yalçın), Velit (Ebuzziya), Ahmet Cevdet (Oran) ve öbürleri için beraet kararı vermişti. (...) Bilhassa Hüseyin Cahit ve Velit Beylerin, devrim hareketleri konusunda yeterli düzeyde aydınlatılmadıkları yolundaki yakınmaları, beni o zaman İzmir’de bulunan Gazi (Mustafa Kemal’e) şu mektubu sunmaya yöneltti: ‘Saygıdeğer Paşam. (...) Yargılamadan sonra görüşüp konuştuğum sanık yazarlardan kendilerinin olaylardan gününe haberdar olmadıklarını ve özellikle de hükümet ve Meclis’in takip ettiği amaçlardan gereğince haberdar bulunsalar, yapmış oldukları hataya düşmemiş olacaklarını dinledim. (...) Dahası muhalif sanılan birçok kimseden aldığımız izlenim de aynı niteliktedir. Bunların tümü bizimle birlikte çalışmak isteğindedir. (...) Sizinle görüşmek isteğinde bulduklarını ve bunun için bana başvurarak aracılığımı rica ettiklerini bildirmeme izin vermenizi rica ederim. Bundan dolayı sizden bunların İzmir’e gelmelerine izin vermenizi rica ediyorum.’ (...) Mustafa Kemal Paşa’dan bu mektubuma yanıt olarak aşağıdaki şifreyi aldım: ‘(...) Kendilerini kabul edeceğim. Yalnız, benim tarafımdan çağrılmışlar gibi bir yoruma kalkışmaları tabii doğru olmaz. (...) 26.1.1924⁽⁴⁾ Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal’ Bu telgrafa yanıt olarak ben de aşağıdaki şifreyi çektim: ‘(...) Ahmet Emin (Yalman), Hüseyin Cahit (Yalçın),

Asım (Us), Velit (Ubuzziya), İsmail Müştak (Mayakon), Suphi Nuri (İleri), Necmeddin Sadık Beyler sizin tarafınızdan iyi karşılanacakları ümidiyle ziyaretinize gelecektlerdir (...) İstanbul İstiklal Mahkemesi Başkanı İhsan' Bu yazışmalardan sonra gazeteciler İzmir'e gittiler ve 5 Şubat 1924 Salı günü Gazi tarafından kabul olundular."

HAVUZ, YAVUZ
MESELESİNİN
İÇ YÜZÜ

Gazetecilerin İzmirde Gazi
ile görüşmelerinden sonra

13

İstanbul ile Ankara arasındaki soğukluğa giderek hususandaki düşüncelerim ve tepesibölerim — Ankarada gahsus sıratında yapılan dedikodular — Başvekilin İzmir seyahatı — Gazi düşüncelerimi teşvîp ediyor, fakat Başvekil ziyaretini "ile resultıyor" — Hüseyin Cahit Beyin Başvekil hakkında bir yazısı — İzmir dönüşünde "Akşam" da çıkan mülakatım.

Yatırım İhsan BEYAVUZ,

Vatandaşın en münevver muhiti, kültür muzikesi ve en büyük gündelik gazetelerinin çıkışı yer olan İstanbul, Ankara'ca büsbütün ihmal edilmiş, hatla reform ve inkılab fikirlerine mazna ve muhalif seslenmek için bu marazında görülmeğe dimesi yüksek bir mesele. Bu mesele ihtarına Kuvâ-yı Milliye'nin İstanbul mahkemesini ona göre idare etmiş ve gazeteleri beraset ettirmişti. Bunlar arasında yabancılarla satılmış kimseler varmış.

Bunlar arasında hâllenmiş ve sanesi tabakalarına hoş görünmek ve gâsle sürülmüş ettirmek için dinardık ve muhafazakâr kışve sine bütünerek yazılarla inkı-

Eski Bahriye Vekili

yi bir tesis uyandırdı. İstanbul gibi münevver bir muhiti ve bu muhiti sayesinde menleket efkârı umumiyetini kazandı.

Gazi bu maruzatımı dikkate dinalmek lâfunda bulundular ve dediler ki:

— Bence düşünce ve fikirlerimden bir otomobil geldi ve önünden geçti, gitti. Bu otomobil Paşanın ve kendisi de İnceydi. Demek, Başvekil beni kabul etmek istememişti. Bu garip hâdise karşısında temine gelmekliğime sâik olan o mânâsız Ankara dedikoduları birer birer hâzırından geçti ve bir hayli canım sıkıldı.

(Devamı var)

Yeni Türkiye, 08.08.1946.

İhsan Bey, yazı dizisinin "Gazetecilerin İzmir'de Gazi ile görüşmelerinden sonra" başlıklı 13. bölümünde⁽⁶⁾ anlatısını sürdürüyor:

- "İstanbul Ankara'ca büsbütün ihmal edilmiş, dahası reform ve devrim fikirlerine karşı ve karşıt görülmeğe başlanmıştı. Ben bu yanlış görüşü ortadan kaldırma; İstanbul'la

Ankara'yı devrim cephesinde birleştirme gereğini duyuyor ve bunu sağlamak için de elimden geleni yapmak istiyordum. (...) Meğer benim bu içten düşünce ve davranışlarım Ankara'da hoş görülmemiş, aleyhime bir fırtına hazırlıyormuş, (...) Gazetecileri beraset ettirmişim; bunlar arasında yabancılarla satılmış kimseler varmış. Bunlar arasında (...) kötü niyetliler varmış. Bu gibi gerici ruhlu gazeteciler İstiklal Mahkemesi'nce nasıl beraset ettirilmemiş? (...) İstanbul'daki eski İttihat ve Terakkiciler iktidarı yeniden ele almak isteğiyle hırs ateşleri içinde çarpıp duruyorlarmış. Ben ise Hüseyin Cahit'i Gazi'ye göndermişim. Bundan amacım İttihat ve Terakki Teşkilatını -bu kez başa Gazi (Mustafa Kemal'i) geçirerek- yeniden canlandırmakmış! O sırada Başbakan (İsmet Paşa'nın) da Gazi ile görüşmek üzere İzmir'e gittiğini haber aldım. (...) İzmir'e varır varmaz kendilerine gazeteciler yargılamanın görülme biçimi ile gerçekleşen sonucu ayrıntılı olarak anlattıktan sonra dedim ki: (...) Yargılamanın görülme biçimi ve adilane kararı İstanbul'da pek iyi bir etki uyandırdı. İstanbul gibi aydın bir çevreyi ve bu çevre sayesinde ülke kamuoyunu kazandı.' Gazi,.. dediler ki: 'Bence düşünce ve davranışınız doğru ve yerindedir. Fakat bir kere de İsmet'le görüş. Bu dediklerini ona da anlat! O, her nedense olayı başka bir açıdan görme eğiliminde.' (...) Gazi'nin emri üzerine ertesi gün kendilerini (İsmet

Velid Ebuzziya, Tevhid-i Efkâr Gazetesi Başyazarı. Mudanya Mütarekesi sürecinde İsmet İnönü ile birlikte.

Hüseyin Cahit Yalçın, Tanin Gazetesi Başyazarı.

alanında da göstermiş bir devlet adamıdır. Yazılarımı düzeltsin.’

İstanbul’a döndüğüm akşam Galata rıhtımında beni karşılamaya gelenler arasında gazetecilerden Necmeddin Sadık Bey de vardı. Kendisiyle hemen oracıkta görüştük. Gazi’nin bana söylediği sözleri aynen ve Gazi’ye atfen (...) söyledim ve bu sözleri gazetesinde yazmasını rica ettim. Akşam’ın öbür gün çıkan sayısında bu görüşme yayınlanmıştır. (...) Ankara’ya dönmüştüm. Orada garip bir havayla karşılaştım. En yakın arkadaşlarda bile bana karşı bir soğukluk hissediyordum. (..) Başbakan (İsmet Paşa’ya) gelince, bazen birbirimizi görmemezlikten gelerek selamlaşmadığımız bile oluyordu. (...) Gazi, Latife Hanım’la evlenmişlerdi. Yakın dostlarını bir gece aileleriyle birlikte Çankaya’daki köşklarine

davet ettiler. (...) İsmet Paşa, Kazım Paşa, Afyon Mebusu Ali Bey, Ağa-oğlu Ahmet Bey, ben ve her zaman huzurda bulunan kimselerden kimileri de oradaydık. (...) Söz, İstanbul İstiklal Mahkemesi’ne ve onun sonucu olarak ortaya çıkan anlayışlara geldi. (...) Özellikle İzmir’de bana karşı reva görülen (evde olduğu halde, evde yok dedirterek) kabul etmeme davranışı beni üzmüştü. O duyguların yeniden canlanmasıyla heyecana geldim ve Başbakan (İsmet Paşa’ya) Gazi’yi göstererek: ‘Sen, şu büyük adamın (Mustafa Kemal’in) sana olan enaniyetine (seni başkalarından üstün tutmasına) ve muhabbetine (sevgisine) şükret. Yoksa bu zihniyetle sen bize arkadaş olamazsın!’ demiş bulundum. Bu sözüm Gazi’yi de kızdırmış olacak ki, o gece bana: ‘İhsan! Sen de ileri gidiyorsun!’ dedi. Sanıyorum

ki, bu olayın hatıraya saklanan düşmanlığı da son olayda (İsmet Paşa'nın önergesiyle Yüce Divan'da Yavuz-Havuz Davası açılmasında) az çok etkili olmuştur.”

***

1946'da Yeni Türkiye gazetesinde “Havuz ve Yavuz Meselesinin İç Yüzü / Yazan: İhsan Eryavuz, Eski Bahriye Vekili” başlığı altında 54

bölüm olarak yayımladığı anılarında suçsuz olduğunu savunan İhsan Bey, yirmi yıllık dostu olan Başbakan İsmet Paşa'nın neden dolayı kendisini yolsuzlukla suçladığı sorusuna yanıt olarak, önceki yıllarda aralarında geçen bu gibi kırılganlıkları gösteriyor; İsmet Paşa'nın yıllar önce başka olaylarda kendisine kızmış, öfkelenmiş, kinlenmiş olduğunu; birikmiş kin ve öfkeler nedeniyle yıllar sonra iki yıl hapis cezasıyla sonuçlanacak yolsuzluk suçlamasında bulunduğunu ileri sürüyor. İhsan Eryavuz ölümünden sekiz ay önce 1946'da yayımladığı anılarında,

Ahmet Cevdet Oran,
İkdam Gazetesi Başyazarı.

İsmet Paşa'ya ve Fevzi Paşa'ya “donanmanın güçlenmesini engellemek kastıyla kendisine kumpas kurdukları” suçlamasında bulunmamıştır. İsmet Paşa ile Fevzi Paşa'nın Cumhuriyet Donanması'nın güçlenmesine engel olmak amacıyla aralarında gizlice anlaşarak Bahriye Vekaletini kapatıp Bahriye Vekili İhsan

Bey'e iftira atarak hapse attırdıkları iddiası doğru değil.⁽⁸⁾•

cengizozakinci@butundunya.com.tr

[1] Yeni Türkiye g., 06.08.1946.

[2] 5 Aralık 1923 günlü Tanin ve İkdam, 6 Aralık 1923 günlü Tevhid-i Efkâr gazeteleri.

[3] Yeni Türkiye g., 07.08.1946.

[4] Eryavuz, yanlış olarak 1926 demiş. Doğrusu 1924 olacak.

[5] Eryavuz, yanlış olarak “4 Şubat 1926 Pazartesi” diyor. Doğrusu “5 Şubat 1924 Salı” olacak. (Bkz: Ayın Tarihi, 1924, c.2, sayı 6, s.483-484; Tanin, 6 Şubat 1924, Numara: 475, s.2; Tevhidi Efkâr, 6 Şubat 1924, Numara: 3970-942. s.3; Hakimiyeti Milliye, 7 Şubat 1924, Numara: 1039. s.1'den aktaran, Atatürk'ün Bütün Eserleri, Kaynak y., c. 16, s.207.)

[6] Yeni Türkiye g., 8 Ağustos 1946.

[7] Yeni Türkiye g., 9 Ağustos 1946.

[8] Cem Gürdeniz, “Mavi Vatan Yazıları”, Kırmızı Kedi y., 3. bs., Ağustos 2020, ss.193-195. + “Yavuz Havuz Davasından Balyoz Davasına Donanmanın Kaderi” (Aydınlık, 10, 11 Mayıs 2014.)

“...Cumhuriyet devrinin kendi anlayış ve ahlâkını taşıyan basınını yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir. Bir taraftan geçmiş devir gazetelerinin ve adamlarının düzeltilmesi mümkün olmayanları milletin nazarında belirlenirken, öte taraftan Cumhuriyet basınının temiz ve feyizli sahası genişleyip yükselmektedir. Büyük ve soylu milletimizin yeni çalışma ve medeniyet hayatını kolaylaştırıp teşvik edecek işte ancak bu anlayıştaki basın olacaktır.” **Mustafa Kemal Atatürk**

(2. Dönem 3. Toplanma Yılına Açarken, 1.11.1925)

“Konu neydi?” Konu sensin, benim, bizim diye başlayan bir cümle kurabilirseniz içindeki çocuğun elini tutmuş olursunuz. İçinizdeki küçük prensle yolculuğa çıkar, kendiniz olursunuz. Ne korku, ne kaygı, ne de başkalarının hükmü veya yüzü umurunuzda olmaz. İnsani özden konuşur, gereksiz konulara güler geçersiniz. Bu halinizden rahatsız olup konuyu değiştirmeye çabalayanlara nanik yapıp uçurtmanızı uçurursunuz. Birilerinin rahatsız olacağını bile bile kara tahtanın köşesindeki konu yerine kendinizi yazarsınız. Düşündüğünüz gibi yaşarsınız. Bir şey olmaz korkmayın. Don Kişot’a benzetseler de vade dolup günü geldiğinde yine iyi insanlı derler. İyi insan...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Gediz Taarruzu

Kurtuluş Savaşımızda taktik düzeyde bir başarısızlık olan fakat stratejik ve siyasi sonuçlar doğuran Gediz Taarruzu incelenmeye değer bir konudur.

Genel Durum:

15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan ordusu işgal bölgesini İngiliz General Milne'in çizdiği ve Milne hattı denilen Ayvalık-Akhisar-Salihli-Aydın hattına kadar genişletmiş ve bir yıl bu hatta durmuştur.

Yunan ordusu 21 Haziran 1920'de ikinci bir hamle ile Bursa – Uşak hattına ilerlemiştir.

Osmanlı ordusu Mondros Ateşkesi ile terhis edildiğinden bu evrede işgallere karşı Kuvayı Milliye ve henüz dağıtılmamış olan mevcutları

çok düşük tümenlerle sınırlı bir direniş gösterilmiş, Bursa'nın işgali önlenmiştir.

Batıdaki Kuvayı Milliye güçleri kuzey (Ayvalık), doğu (Salihli-Ödemiş) ve güney (Aydın) olmak üzere üç cephe halinde örgütlenmiştir. Yunan ilerlemesi üzerine bu cephe-ler Sivas Kongresi temsil heyetince "Garbi Anadolu Umum Kuvayı Milliye Komutanı" olarak görevlendirilen Ali Fuat Cebesoy'un komutasına verilmiştir.

Ali Fuat Cebesoy

Yunan ordusunun Bursa-Uşak hattına hamlesi iki koldan olmuştur. Kuzeyde bir grup Bursa yönünde güneyde bir grup Uşak yönünde ilerlemiştir.

Yunan ordusu Anadolu içlerine ilerledikçe cephesi genişlemiş bir

tümenini Bursa ve Uşak gruplarının arka ortasında Gediz'de yedekte tutmuştur. Ana gruplardan ayrı olarak Gediz'de tutulan Yunan tümeninin görevi iki grup arasında bağlantıyı sağlamak ve daha doğuya yapılacak bir harekâta Bursa veya Uşak grubunu takviye etmektir. Tümen Gediz'in kuzeyindeki Derbent Geçidi'ni kuvvetli bir ileri mevzi olarak tutmuştur.

Yozgat İsyanı'nın bastırılmasından dönen Çerkez Ethem'in Kuvayı Seyyare'si Batı Cephesi Komutanlığı emrine verilmiştir.

Gediz'deki bir Yunan tümenine karşı batı cephesinde iki tümen (11. ve 61.) ve Kuvayı Seyyare bulunmaktadır. Ancak bizim iki tümenimizin toplam mevcudu 8.000 iken Yunan tümeninin mevcudu 12.000'dir.

Siyasi Durum:

23 Nisan 1920'de açılan TBMM'de gelişen ve şiddetlenen işgallere karşı Kuvayı Milliye ile mi yoksa düzenli ordu ile mi karşı konulması gerektiği tartışılmaktadır.

Çerkez Ethem gibi bazı Kuvayı Milliyeciler düzenli orduya karşıdır. Devrimin önderleri ise düzenli bir ordu kurulmasını istemektedir.

Taarruz Düşüncesi:

Çerkez Ethem Gediz'deki Yunan tümenine taarruz için Ali Fuat Paşa'ya ikna etmiştir. Ali Fuat Paşa da böyle bir taarruz için Genelkurmay Vekili İsmet İnönü'ye teklifte bulunmuştur.

Çerkez Ethem ve Ali Fuat Paşa böyle bir taarruzla Bursa'nın işgaline tepki göstermeyi ve Gediz'de ana birliklerden ayrı duran Yunan tümenini imha ederek erken bir başarı kazanmayı ve Bursa ve Uşak'taki Yunan kolordularının bağlantısını kesmeyi amaçlamışlardır. Asıl amaç düzenli ordu taraftarlarına Kuvayı Milliye'nin etkili olacağını göstermektir.

Ali Fuat Paşa'nın taarruz teklifi İnönü tarafından kabul edilmemiştir. Mustafa Kemal de bu taarruza karşıdır. Böyle bir taarruzun elde mevcut ve kurulacak düzenli ordunun çekirdeğini oluşturacak zaten zayıf olan tümenleri riske sokacağından endişe etmektedirler ve kurulacak orduya lazım olacak sınırlı cephanenin harcanmasını istememektedirler.

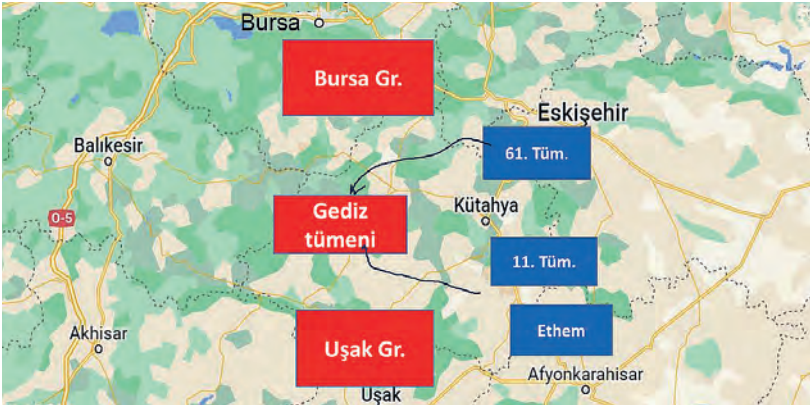
Ayrıca düşman genel olarak bizden üstündür. Gediz Taarruzu başarısız olur ve düşman bir karşı taarruz yaparsa durumumuz daha kötüye gider diye düşünmektedirler.

İsmet İnönü

İsmet İnönü Eskişehir'de bulunduğu Ali Fuat Paşa'yı taarruzun ertelenmesi için ikna etmiştir. Ancak Ali Fuat Paşa'nın ısrarı üzerine Mustafa Kemal devreye girmiş ve taarruza koşullu olarak izin vermiştir.

Gediz Taarruzu 2 Ekim 1920'de

başlamıştır. Plana göre 11. Tümen Kuvayı Seyyare ile güneyden, 61. Tümen kuzeyden kuşatma yapacaktır. Ancak Kuvayı Seyyare plandan saparak daha geniş bir kuşatma yapmak için 11. Tümen'den ayrılmıştır. Kuvayı Seyyare birlikleri çatışmaktan çekinmektedir.

Sonuç olarak Gediz'deki Yunan tümeni imha edilememiş, kasabayı işgal ederek daha üstün bir duruma gelmiştir. Atatürk Nutuk'ta bu olayı anlatırken *"Bildiğiniz üzere Gediz'de mağlup olduk."* diyecektir.

Başarısızlığın esas nedeni düzenli birlikler (tümenler) ile Kuvayı Seyyare'nin eşgüdümlü hareket edememesi ve Kuvayı Seyyare'nin etkili olamamasıdır.

Başarısızlığın esas nedeni düzenli birlikler (tümenler) ile Kuvayı Seyyare'nin eşgüdümlü hareket edememesi ve Kuvayı Seyyare'nin etkili olamamasıdır.

Gediz Taarruzu'na tepki olarak

Çerkez Ethem

Yunan ordusu 25 Ekim'de kuzey (Bursa) mihrverinde taarruza geçerek Yenişehir ve İnegöl'ü ele geçirmiş, Uşak'ta da Dumlupınar'daki birliklerimize taarruz etmiştir. Birliklerimiz Dumlupınar sırtlarına çekilmiştir.

Gediz Taarruzu'nun başarısız olması üzerine Kuvayı Milliyeciler düzenli orduyu, düzenli ordudan yana

olanlar Kuvayı Milliye'yi suçlamışlardır.

Değerlendirme ve Sonuçlar:

Gediz Taarruzu askeri bir zorunluluk yokken Kuvayı Milliye'yi öne çıkarmak, düzenli ordu düşüncesini zayıflatmak amacıyla Çerkez Ethem tarafından istenmiş, Ali Fuat Paşa, Ethem'e uymuştur.

Taarruz başarısız olmuş, Yunan ordusu sınırlı bir karşı taarruzla müteakip harekâtı için çıkış arazisi kazanarak daha avantajlı duruma gelmiştir.

Mustafa Kemal taarruzun başarısız olması üzerine Garp Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa'yı Ankara'ya çağırılmış, Ankara'ya general üniforması ile değil, Kuvayı Milliye kıyafeti ve filintası ile gelen Ali

Fuat Paşa'yı Moskova büyükelçiliğine atadığını bildirmiştir.

Bölge, Batı Cephesi ve Güney Cephesi olmak üzere ikiye bölünmüştür. Batı Cephesi Komutanlığı'na Genelkurmay Başkanlığı uhdesinde kalmak üzere İsmet İnönü, Güney Cephesi Komutanlığı'na İçişleri Bakanlığı uhdesinde kalmak üzere Refet Bele atanmıştır. Bu iki cephe Büyük Taarruz öncesinde İsmet İnönü'nün komutasında Batı Cephesi adıyla birleştirilecektir.

vermiştir. Atatürk Nutuk'ta 8 Kasım 1920'de İsmet ve Refet paşaları çağırarak, *“Süratle muntazam bir ordu ve büyük süvari kütlesi vücuduna getirmek.”* direktifini verdiğini söylemektedir.

Başarısız Gediz Taarruzu'ndan sonra düzenli ordu kurma çalışmalarını hızlandırmış, Kuvayı Milliye kuvvetleri bu orduya katılmışlardır. Düzenli ordu emrine

girmek istemeyen ve Batı Cephesi Komutanı İnönü'ye isyan eden Et-hem'e karşı 5 Ocak 1921'de tenkil (bastırma) harekâtı sonunda Kuvayı Milliye devri kapanmış, düzenli ordu devri başlamıştır.

Düzenli TBMM Ordusu ilk sınavını Birinci İnönü Muharebesi'nde (11 Ocak 1921) başarı ile verecek ve Ağustos 1922'de nihai zaferi kazanacaktır. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

Gediz Taarruzu'nun en önemli sonucu, düzenli bir ordu kurulması fikrinin güçlenmesidir. İnönü'nün anılarında aktardığına göre Mustafa Kemal olaydan sonra kendisine *“Başka türlü yapamazsınız bir an önce muntazam bir ordu tertibine başlayalım.”* direktifini

“Millet, kemal-i azimle içtimai ve fikrî tekâmülle çalışırken onu bundan alıkoyacak dahilî ve haricî maniaların karşısında kuvvetli, kudretli ve büyük görevini müdrîk kahraman ordumuzun hazır bulunduğunu düşünerek müsterih olabilir.” (1925)

“Memleketin genel hayatında orduyu siyasetten tecrit etmek ilkesi, Cumhuriyetin daima söz ettiği bir esas noktadır. Şimdiye kadar takip olunan bu yolda, Cumhuriyet orduları, vatanın emin ve metin hâmisî olarak hürmet ve kuvvet mevkiinde kalmışlardır.” (1924)

M. Kemal Atatürk

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Bloke (Fr.)

- a-Hızlanmak
- b-Biçimlenme
- c-Parça
- d-El konulmuş

2- Otomasyon (Fr.)

- a-Soyutlamak
- b-Özışler
- c-Büyüleyici
- d-Kurultay

3- Nötralizm (Fr.)

- a-Yansızlık
- b-Tatbilir
- c-Tutmalık
- d-Gerdirme

4- Montajcı (Fr.)

- a-Uzman
- b-Kiralama
- c-Kurgucu
- d>Zihniyet

5- Menajer (Fr.)

- a-Pazarlama
- b-Mecaz
- c-Yönetici
- d-Yönleyici

6- Kotasyon (Fr.)

- a-Özlemler
- b-Geçer değer
- c-İmce
- d-Parçacık

7- Parametre (Fr.)

- a-Değişken
- b-Yapımcı
- c-Verimli
- d-İyileştirme

8- Korelasyon (Fr.)

- a-Bağıntı
- b-Kötümser
- c-Bindirim
- d-Bölüm

9- Hijyen (Fr.)

- a-Görevdeşlik
- b-Yazılım
- c-Destekleyici
- d-Sağlık bilgisi

10- Frikik (Fr.)

- a-Çıkartma
- b-Güldürü
- c-Serbest vuruş
- d-Yoğunluk

11- Dripling (İng.)

- a-Yerinde vuruş
- b-Hacim
- c-Geçgeç
- d-Top sürme

12- Fütürist (Fr.)

- a-Çarpıcı
- b-Gelecekçi
- c-Gözde
- d-Bellenim

13- Envanter (Fr.)

- a-Döküm
- b-Dilim
- c-Anlık
- d-Yerleştirme

14- Defans (Fr.)

- a-Atıcı
- b-Yan
- c-Savunma
- d-Eğilim

15- Kamufle (Fr.)

- a-Gizlenmiş
- b-Durdurucu
- c-Eğilim
- d-Sarsıntı

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce

Yarıdır:
151.
sayfada

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

60

Ali Rıza Paşa Hükümeti Çekiliyor

Efendiler!

Biliyorsunuz ki İngiliz temsilcisi, Yunanlar da içinde olarak, İtilâf Devletleri güçlerine karşı savaşa son verilmesini hükümete önermişti ve bu sağlanırsa, İstanbul'un Osmanlı Devleti'ne bırakılacağı yolunda söz de vermişti.

Fakat İstanbul'da bu öneri yapılırken, Şubat-1920 ayının 18, 19 ve 20. günlerinde, Yunanların da İzmir'e yeni takviye askeri güçler, taşıt ve pek çok cephane getirdiğini ve bunu hızlı bir şekilde cephelere göndererek yeni bir saldırıya hazırlandığını biliyorduk.

Düşmanın yaptığı bu hazırlıkları, "Hükümet işlerine karışmayınız!" yaygarasına bakmaksızın, İstanbul Hükümeti'ne de bildirerek,

gelişmelere dikkatlerini çektik.

Yunanlar böylece saldırıya hazırlanırken Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin önüne, İtilaf Devletleri tarafından, başka bir öneri konuyor: "Yunanlar karşısında bulunan Kuvay-ı Milliye, üç kilometre kadar geri çekilsin!"

Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin, bunu yapamayacağı açıkça belliydi. Ama amaç, onun düşürülmesiydi. Önerinin yapılmasının altında yatan gerçek de buydu!

Sadrazam, ister istemez, bu önerinin yerine getirilemeyeceğini, yanıt olarak bildirmiş. Bunun üzerine Yunanlar 3 Mart 1920 tarihinde saldırıya başladılar ve Gölçük yaylasıyla Bozdağ'ı ele geçirdiler.

İşte bu olay üzerine Ali Rıza Paşa'nın düşünebildiği tek çıkar yol, yerinde daha fazla kalmaktan vazgeçerek hemen görevinden çekilip bu sorumlu işten yakayı sıyırmak olmuştur.

Çünkü ulusal eylemi durdurma konusunda yapılan öneriyi yerine getirmeye çalışmış, ama başaramamış olan Ali Rıza Paşa, bu kez de, "Öneriyi uygulattıracağım!" diye söz verip de bunu başaramazsa; İtilaf Devletlerince sorumlu tutulması olasılığı da akla gelmez miydi?

Efendiler!

Harbiye Nazırı Cemal Paşa da, İşgal Kuvvetleri Karadeniz Bölgesi Başkomutan George Milne'in talimatlarını uygulattıramadığından ötürü en sonunda hükümetten

çıkarılmak durumunda kalmamış mıydı?

Ali Rıza Paşa için de böyle bir işlem yapmaya kalkışılırsa, kendisini Padişahın koruyabileceğine güvenebilir miydi?

Böyle bir durumda, ulusal isteklerin tek belirme yeri olduğunu söylediği İstanbul'daki Ulusal Meclis'e güvenebilecek miydi?

Ulusal İrade adına konuşmasının ve isteklerde bulunmasının artık yeri ve olanağı kalmadığını söyleyerek, "Cezalandıracağım!" diye gözdağı verdiği Heyet-i Temsilîye'ye dayanmaya gönlü elverecek miydi?

Ya da yüzü var mıydı?

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda; demek ki, kendisi için Sadrazamlık'tan çekilmekten ve hükümetin düşürülmesinden daha uygun bir şey olamazdı.

İşte o da öyle yaptı...

Ali Rıza Paşa, hükümete ilk saldırdığında çekilmesi gerektiği

yolundaki uyarımızı kabul etmedi. Yerinde durmak ve görevini sürdürmenin yurda daha yararlı olacağını söyledi. Gelişmeler sonucunda yanıldığını bir kez daha gördü.

Ulusal Meclis de bu bilgisizce görüşü uygun bularak onu yerinde tuttu. Ama bu boşuna çaba da yeterli olamadı.

Acaba amaçları ya da yapılması söz konusu olan görev, Yunanlara, saldırı hazırlıklarını tamamlayarak yurdun kutsal topraklarından bir kısmını daha çiğnemek ve pek sevgili yurttaşlarımızdan da bir kısmını süngüler altında inletmek için gerekli fırsatı hiç ses çıkarmadan başışlamak mıydı?

Heyet-i Temsiliye'den Önlem Alması İsteniyor! Efendiler!

3 Mart 1920 günlü telgraflarla Rauf ve Kara Vasıf Beyler hükümetin çekilme işini haber verirken, Felâhı Vatan Grubu Başkanı ile Meclis Başkan Vekilleri'nin, adeta padişaha yalvar/yakar olmak ve dileklerini arz edebilmek arzusuyla saraya gönderildiklerini de bildiriyorlardı.

Ancak, bu başkanlar, Padişah tarafından kabul edilmemişler, Başyazman ve Başmabeyinci ile görüşmeleri buyrulmuş. Grup Başkanı, ulusal örgütün Padişaha bağlılığını bildirmiş. Sözü hükümetin çekilmesine getirmiş.

Padişah, Başyazman aracılığı ile şu emrini bildirmiş:

“Bütün milletvekillerine selam.

İşin ve durumun ağırlığını ben de onlar kadar biliyor ve içinde bulunduğumuz koşulları anlıyorum.

Zamanı geldiğinde işin ve durumun gereğine göre bir kişiyi sadrazamlığa atayacağım.

Onun yetkisine karşarak birlikte görev yapacağı arkadaşlarının seçimine karışmam. Ancak, ona, çoğunluk grubuyla anlaşmasını öğütleyeceğim.”

Bu, sözüm ona muhteşem talimatın ardından başkanlardan meydana gelen kurul, el/etek öperek ve de teşekkür ederek huzurdan ayrılmış.

Verilmekte olan bilgiler arasında şunlar da vardı: Milletvekilleri telaşlı ama isteğe uygun bir hükümet kurulacağına güveniyorlar. Yabancıların, Hürriyet ve İtilafçıların ve Nigehbancuların, düzenledikleri gerici hareketlerde başarıya ulaşabilmek için, Ferit Paşa'yı ya da yakınlarından birini iş başına getirmeleri de olasıdır.

Meclisi, elbette dağıtacaklardır.

Padişah katında etkili olacak önlemlerin oradakiler tarafından alınması emir ve bilgilerinize sunulur.

Efendiler!

Tuhaf değil midir ki, bugün bunları bildirenler, daha birkaç hafta önce: “Meclis resmi olarak açıldığına göre, bundan sonraki buyruklarınızın bana bildirilmesini ve görüşlerinizin her yerde gereği gibi savunulacağına güvenmenizi...” diye yazan kişilerdir.

Birkaç hafta önce, İstanbul Hükümeti ile görüş birliğine vararak Beni işlere ve alınacak kararlara karışmaktan alıkoymak isteyen kişiler, bugün İstanbul'da hiçbir şey yapmaya güçleri yetmediğini açığa vurarak, buradan yani Heyet-i Temsiliye'den etkili önlemler almasını bekliyorlar.

Biz, elbet bu isteği de yerine getireceğiz. Ama bu kişilerin isteği olduğu için değil! Bunu, Ulusumuz'un ve Yurdumuz'un çıkarları gerektirdiği için yapacağız. 3 Mart 1920 günü ve 3-4 Mart 1920 gecesi, İstanbul'la haberleşmek ve oradaki durumu anlamakla geçti.

Efendiler!

4 Mart günü, gerek İsmet (İNÖNÜ) Bey'den ve gerekse öbür kişilerden aldığım bilgiler üzerine durumu, genelge ile bütün ordularla örgüt merkezimize ve ulusa bildirdim.

Meclis-i Mebusan Başkanlığı'na da şunu yazdım:

“Ankara, 4 Mart 1920,

Meclis-i Mebusan Yüce Başkan Vekilliği'ne,

İtilâf Devletleri'nin işlerimize sürekli karışmaları karşısında artık Ali Rıza Paşa Hükümeti'nin çekilme kararını Meclis'e bildirdiği üzüntüyle haber alınmıştır.

Bununla birlikte Aydın cephesinde, kutsal yurdumuzu ele geçirmeye çalışan düşmanla Kuvay-ı Milliye çarpışmakta ve dolayısıyla yurdun, her karış toprağına içten bağlı ve özverili çocukları, ne yazık ki, şehit olmakta ve mezara

gömülmektedir.

Hiçbir güç ve yetki, koşulların böyle zorlamasıyla tarihin buyurduğu bu görevden ulusumuzu alıkoymayacaktır. Halkımız'ın ve yurdumuzun bağımsızlığının sağlanması uğrunda her türlü özveriye hazır bulunan ulusumuzun kutsal coşkusunu, ancak ulusun tam güvenebileceği bir hükümetin iş başına getirilmesi yatıştırabilir.

“Hiçbir güç ve yetki, koşulların böyle zorlamasıyla tarihin buyurduğu bu görevden ulusumuzu alıkoymayacaktır.”

Bütün ulus, bu tarihsel günlerde, ulusal iradenin koşulsuz vekilliğini üzerlerine almış bulunan milletvekillerinin kesin kararlarını sabırsızlıkla beklemektedir.

Yurda ve tarihe karşı yüklendiğimiz büyük sorumluluğu ve bütün dünyanın, kürsünüze çevrili olan dikkatli bakışlarını düşünerek, ulusun özverili direnme gücüne uygun kararlar alacağınıza güvendiğimizi ve yurtseverce çalışmalarınızda bütün ulusun sizinle birlik ve size destek olduğunu bilgimize sunarız.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal.” •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: Heyet-i Temsiliye Üzerine Düşeni Yaptı!

Hakimiyeti Milliye

Ekonomik Yeterlilik

Dünya Savaşı'ndan sonra (Kast edilen I. Dünya Savaşıdır) milletlerin zihnini meşgul eden en önemli sorunlardan biri de ulusal ekonominin yeterliliği konusudur.

Liberal ekonomi sisteminin, bütün dünyayı bir bütün halinde düşünen ilkelerinin, bazı milletler için ne büyük felaketlere yol açtığı, savaş esnasında iyice anlaşıldı.

Milletlerin ekonomik olarak birbirini tamamlamaları, aslında güzel bir husustur.

Sonuç olarak, onlar arasında barış konusunda uzlaşmanın sağlanmasıyla silahların kaldırılması, hatta yok edilmesi veya sınırlandırılması da çok arzu edilen bir husustur.

Fakat uluslararası yaşamın

bugünkü durumunda ne bunun, ne de öteki arzunun tamamen gerçekleşmesine olanak görülmemektedir.

İşin daha kötü olan yanı da şudur:

Savaştan sonra ekonomik dayanak ilkelerinin güçlenmesi bir yana, milletlerarasındaki sonsuz savaş, ekonomik alanına da girmiştir.

Yarın, öbür gün belki top ve tüfekte yapılan savaşlar kaldırılabilir. Fakat ekonomik rekabet, ekonomik savaş, farklı milletler varlığını sürdürdüğüçe daima devam edecektir.

Aynı olayı ulusal yaşamda da görmüyor muyuz?

Kişilerin, sabahtan akşama kadar etrafında uğraştıkları konu, çıkar ve para değil midir? »

İnsanlar için, hangi şekilde olursa olsun, gücün çekiciliği çok büyüktür. Yaşamın bugünkü şeklinde ekonomik güç, ana gücü oluşturmaktadır.

Yaşamında seçkin bir yer edinmek isteyen ve işçi sınıfına inmekten çekinen bir millet, ne olursa olsun, bu ana gücün büyümesine kendini kaptırmaktan vazgeçemez.

Kuşkusuz milletler arasında da ekonomik durum itibariyle, bir kapitalist ve bir de işçi sınıfı vardır.

Birinci sınıf, daima ikinci sınıfı istismar ederek geçinmek ister ve zamanın ve tarihi oldu-bittilerin kendisine sağlamış olduğu öncelikleri kolaylıkla bırakmaz.

Kapitalist sınıfın kendisine özgü ekonomi ilkeleri vardır.

Bunların her millet tarafından kabulü onun çıkarlarına uygun düşer.

Hedef alınan tek amaç, uygulamaları ekonomik durumun sürmesidir.

Ekonomik serbestlik, yasakların kaldırılması, işlerin dağıtılması ve milletlerin karşılıklı bağılıkları gibi güzel formüller de bu amacı dikkatli bakışlardan gizleyen süslü perdelerdir.

Milletlerarasındaki ekonomik dayanışmayı tamamen inkâr edecek değiliz. Ancak bu dayanışmayı, her milletin biraz da kendi lehine çevirmesini yasal ve doğal görmek

gerekir.

Ekonomik Dayanışma ilkesi, ekonomik yeterlilik ilkesiyle tamamlanmalıdır. Bu sadece bir alış-veriş dengesinin ve bununla birlikte para istikrarının sağlanması sorunu da değildir. Aynı zamanda bunlardan daha önemli olarak ulusal varlık konusudur.

Bir millet bütün bu sınırların kapanabilmesi olanağı durumunda da kendi yağıyla kavrulmasını bilmeli ve yaşam yeteneğine bu gücü sağlamaya çalışmalıdır.

Bir millet bütün bu sınırların kapanabilmesi olanağı durumunda da kendi yağıyla kavrulmasını bilmeli ve yaşam yeteneğine bu gücü sağlamaya çalışmalıdır.

Başbakanımızın dediği gibi, böyle bir düşünce, şimdiye kadar vatandaşın ve toplumun düşünce-sinde yer edinememiştir. Yaşamın zorlukları bizi sonuçta bu gerçek üzerinde durmaya zorunlu kıldı.

Büyük devlet adamının işaret etmesiyle doğru yola girilmiştir.

Bundan böyle sürekli olarak aynı gerçeği göz önünde bulundurarak, bütün milletçe, bir vücut gibi hareket edersek, başarıya ulaşmak kuşkusuzdur.

Hâkimiyeti Millîye Gazetesi

23 Aralık 1929

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Memleketim adlı kitabından)

En Büyük Büyükelçi Büyük Büyük Dersler Verdi Ama...

Amerika'nın "Ortadoğu sorunu", Ortadoğu'nun ise "Amerika sorunu" dediği sorunlar ve olaylar zincirinin ilk halkalarında, Ortadoğu'nun Filistin'inden, Suriye'sinden, Irak'ı ve İran'ından önce "Türkiye'nin Ortadoğusu" yer almaktadır.

Irak'ta bugünlerde hemen her gün yakılan, patlatılan Amerikan askeri araçlarının başına gelen olayların "dedesi" konumundaki ilk olay, yıllar önce "bizim Ortadoğu"da, o kez Amerikan büyükelçisinin makam otomobilinin başına gelmişti ve...

Koskoca Amerika'nın, koskoca büyükelçisinin, hem de önu Amerikan bayraklı koskoca Cadillac marka otomobili, Ortadoğu'nun ortasında yakılmış, bitirilmiş, yarım saat içinde kül edilivermişti.

Büyükelçinin makam otomobilini

ve o otomobilin önündeki bayrağını yakarak, Amerika'ya açıkça savaş ilan eden kişilerin kim olduklarını ne halk merak etti, ne polis aradı.

Çünkü halk da, polis de, bu işi Ortadoğuluların yaptıklarını çok iyi biliyorlardı.

Ankara'da, kısaca "Ortadoğu" sözcüğüyle anılan ve öyle bilinen o yılların Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile, bugünkü herhangi bir Ortadoğu ülkesi arasında yalnızca ad benzerliği değil, her an patlamaya hazır bir "kaynayan kazan" benzerliği de vardı. O yıllarda da Ortadoğu sözcüğü, başarıyla karıştırılmışlığın ve tüm büyük gözlerin üzerine dikilmişliğin simgesi bir sözcüktü.

Amerikan Büyükelçisi Kommer'in makam otomobilinin yakıldığı Ortadoğu Teknik Üniversitesi, bu

özel özelliği nedeniyle, bir üniversiteden çok, bir “Amerika karşıtı merkez karargâhı” konumundaydı.

Uzun yıllar Vietnam’da CIA sorumlusu olarak görev yapan Amerikan Büyükelçisi Kommer’in, şimdi bu “Ortadoğu karargâhı”nın hem de tam ortasına geleceği haberi duyulunca, Amerikan karşıtı bu cephe de çok amaçlı bir sevinç başladı.

Cephedeki “eylemci” öğrenciler, adı hem “Amerika”, hem “Vietnam”, hem de “CIA” sözcükleriyle birlikte birlikte anılan Büyükelçi Kommer’in Ortadoğu’ya geleceğini duyunca, sofrasına gümüş tepsi içinde kızarmış tavuk getirilen

tilki gibi ellerini ovuşturmaya başladılar; “suyla sabunla ilgisi olmayan” öğrenciler ise, “Büyük şenlik başlıyor” sevinciyle, yerlerinde zıplamaya başladılar.

Boş zamanlarını kendi aralarında savaşarak ya da birbirlerine küsüp bölüne bölüne sol cephecikler kurarak geçiren ve çoğu, bugünlerin başarılı iş adamı ya da holding yöneticisi olan o günlerin “solcu eylemci” öğrencileri, kucaklarında bulunmaz Hint kumaşı değerinde bir hedef bulunca, birbirleriyle savaş-

mayı bıraktılar, bölünmez bir bütün oluverdiler ve birlikte, Amerika’ya savaş ilan ettiler.

Üst kattaki makam odasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Kurdaş’ın ikram ettiği limonlu çayını içmekte olan Amerika Büyükelçisi Kommer’in, binanın önünde duran önü Amerikan bayraklı Cadillac’ına karşı ilk hücum emrini verdiler:

ABD Büyükelçisi Kommer'in Cadillac arabası ODTÜ öğrencileri tarafından yakılıyor. 1969

“Tüm ilerici solcular, ileri” deyip, aynen çocuk masallarındaki “Biri tutmuş, biri kesmiş, biri pişirmiş, biri de afiyetle yemiş” özetlemesinde olduğu gibi, biri Cadillac’ın üzerine elindeki benzin bidonunu boşalttı, biri bir kibrit çaktı, beşi havaya yumruk kaldırdı, on beşi slogan attı, bu eyleme yürekleriyle katılan pasif solcu öğrenciler ile “suyla sabunla ilgisi olmayan” öğrenciler ise “Oldu da bitti maşallah” deyip, seyircilik görevlerini yerine getirdiler.

Koskoca Amerika’nın koskoca

büyükelçisinin, koskoca Cadillac'ı, kaşla göz arasında yandı, bitti, kül olduktan ve... Onu yakan "eylemci takım" mensubu on öğrenci ise Amasya dağlarında düzenledikleri basın toplantısına değin ortalıktan bir hafta toz olduktan sonra...

Amerika Büyükelçisinin yakılan makam otosu, bizim yetkili makamların, içinden kolay kolay çıkamayacaklarını anladıkları bir baş sorun oldu.

O güne değin yapılan hiçbir sol eylemin hiçbirine benzemeyen bu olayın başrolündeki kişi, üstelik Amerika Büyükelçisiydi.

Tüm yetkililerimiz, işin içinden nasıl çıkacaklarını kara kara düşünürlerken... Tanrı'ya binlerce şükürler olsun, hiç de beklemedikleri bir anda ve hiç de beklemedikleri bir biçimde bizimkilerin imdadına bir anda, Amerika Başkanı Nixon yetişiverdi.

"Hey ekselans... Come home" dedi Büyükelçisine.

Büyükelçilik yaptığı bir ülkede makam otomobili yakılan Büyükelçisini Başkan Nixon, hiç de umulmadık bir kararla, görevden aldı ve Amerika'ya geri çağırdı.

Bu davranışıyla Nixon, Amerika'da hangi

geleneği uyguladı, neyi kanıtladı bilinmez ama Türkiye'de, "Amerika'nın varlığından doğan sakinçaları gidermenin yegâne yolu, yine Amerika"dır" sözünü bir kez daha kanıtlamış oldu.

Görev yaptığı her ülkeden kullaklarında "Go home" yankılarıyla ayrılmak zorunda kalan Kommer, ilk kez "Come home" çağrısıyla kesin dönüş yapacağı memleketine gitmeden önce, Türkiye'yi şöyle doya doya, bir de turist gözüyle görmek istedi.

İsveç asıllı eşiyile birlikte İstanbul'dan kalkan bir vapura bindi ve... Türkiye'yi doya doya görebilmek için, kıyıda kıyıdan İskenderun'a doğru yola çıktı.

İstanbul'dan hareket ettikten bir gün sonra Bay ve Bayan Kommer'li vapura İzmir'den binen yolcular arasında ben de vardım.

Vapur İzmir'den hareket eder etmez Bay Kommer'in yanına gittim, kendimi tanıttım. Bay Kommer de

Mete Akyol, Bay ve Bayan Kommer Akdeniz gezisinde, 1969

beni Bayan Kommer'e tanıttı.

Güvertede, viski bardakları ve kavrulmuş fındık tabakları çevresinde başlayan Kommer'lerle tanışıklığımız, vapur güneye indikçe sıcaklaştı, sıcaklaştı ve hele son gün sıcağın da sıcağı sımsıcaklıkta bir sımsıcaklıkta dostluğa dönüştü.

Ve bu sımsıcak dostluğun, sımsıcak ikliminde, Bayan Kommer'i eşine karşı kıskırttım:

"Eşinize 'CIA ajanı' dediler, 'Vietnam Kasabı' dediler, o hiç sesini çıkarmadı" dedim. "Üstüne üstelik makam otomobilini bile yaktılar, ondan yine tek ses çıkmadı. Bu konularda görüşlerini açıklamaya neden cesaret edemiyor, Büyükelçi Kommer?"

Kadıncağızın "bam teli"ne ayağımı basarken, Bay ve Bayan Kommer'in ise, aile içi bir sorununa parmağımı basmışım, meğer. Kadıncağız birden yerinden fırladı:

"İnan, kaç zamandır aynı şeyi söylüyorum kendisine" dedi. "Bir türlü ağzını açıp, tek kelime konuşmuyor bu konularda... 'Bunca iftiraya karşılık vermeyip, tümünü kabullenerek eve dönmek sana hiç ağır gelmiyor mu?' diyorum, bana da karşılık vermiyor."

Bayan Kommer'le kafa kafaya verdik, bir anlaşma yaptık. Akşam yemeğinden önce eşine bu konuyu açacaktı ve "Nasıl olsa onbeş gün sonra Türkiye'den ayrılıyoruz... Hazır Mete de burada... Sana yapılan ithamlar konusundaki görüşlerini açıklasana ona" diyecekti.

Bayan Kommer'le yaptığımız plan, kusursuz işledi. Beşinci ve sonuncu akşam yemeğine indiğimizde, Bayan Kommer "her şey tamam" anlamında bir göz attı bana. Kommer ikna olmuştu... Bana yapacak pek bir iş kalmamıştı. Yemektan sonra bir köşeye çekildik ve... Birlikte "çalışmaya" başladık.

Büyükelçi Kommer anlatıyor, ben ise onun tüm anlattıklarını bir yandan ses alma aygıtıma kaydediyor, bir yandan da kalemlle kâğıdıma döküyordum.

"Ben bir diplomat değilim, bir entelektüelim" diye başladı Kommer. "Ben Türkiye'nin sorunlarına bir Amerikan diplomatı gözüyle bakmadım, bir entelektüelin evrensel düşünce boyutuyla yaklaştım. Türkiye benim bu yaklaşımından çok yararlanabilirdi. Fakat hiç yararlanmadı."

Söz "CIA ajanı" suçlamasına gelince Kommer gülmesini tutamadı ve "Ben asla bir CIA ajanı olmadım; fakat emrimde yüzlerce CIA ajanı çalıştırdım" dedi. "CIA'de çok üst makamlarda görev yaptım çünkü..." Ve bir de öğüt verdi:

"Ben bir Amerikan vatandaşım, CIA de bir Amerikan kuruluşudur" dedi. "CIA'nin görevi haber almak, bilgi toplamak ve bunları değerlendirmektir. Bir ülkede bu hizmet yapılmıyorsa eğer, ileride o ülkenin başına çok dertler açılacağından kuşkunuz olmasın. Ülkem için böylesine yararlı bir kuruluştaki görev yaptım diye"

niçin suçlanıyorum, onu anlayamıyorum... Ya da beni suçlayanlar neyin olduğunu anlayamıyorlar.”

Ya Türkiye’deki sol tehlikeye nasıl bakıyordun Kommer?

“Türkiye’de asla bir sol tehlike yoktur” dedi. “Çünkü Türkiye’de, sol diye bir şey yoktur.”

Yıl 1969... Ülkenin hemen her üniversitesinde işgaller, boykotlar oluyor... Dövülen, hatta vurulan öğrenciler var...

“Türkiye’de sol diye bir şey yoktur” sözünü nasıl söyleyebilirsiniz, Bay Büyükelçi?” dedim. “İki-üç ay önce otomobilinizin yakıldığını da görmezlikten gelemesiniz ya...”

Yine gülümseyerek yanıtladı Kommer:

“Türkiye’de yalnızca, kimi heyecanlı, kimi saf, kimi de hem heyecanlı hem de saf öğrenciler var” dedi. “Onlar kendilerini solcu sanıyorlar. İki gün sonra önlerine, ilgilerini başka bir yöne çekecek başka konular gelince, solcu olmadıklarını o zaman kendileri de göreceklerdir.”

“Ya yazarlarımız?..”

“Yazarlarınız da Batı’nın anladığı anlamda solcu değiller” dedi. “Çoğu kendini solcu sanıyor ama... Biraz derinlerine inerseniz görürsünüz... Kimi hümanist, kimi milliyetçi, kimi faşist... Kendini solcu sananların çoğu, aslında ne olduklarının ayırında bile değiller.”

İçime bir kuşku düşü:

“Fakat hiç değilse politikacılarımız arasında solcu olanlar vardır, değil mi?” dedim.

Kommer yine gülümsemeye karşılıklı sorumu:

“Bırakın solculuğu, politikacılarınız, politika biliminin bile ayırında değiller henüz” dedi. “Bir İsmet

Kommer yine gülümseyerek:
“Bırakın solculuğu, politikacılarınız, politika biliminin bile ayırında değiller henüz” dedi.

İnönü’nüz vardır politikacı olarak. O da yalnızca Türkiye’de değil, dünya politikasında bir kişiliktir. Ondan başka önemli bir politikacınız daha vardır ki, o aynı zamanda gerçek ve önemli bir solcunuzdur. Ona çok dikkat etmeniz gerek...”

Adını sordum, onu da söyledi: “Mihri Belli” dedi.

Türkiye’de görev yaptığı sürece Kommer hemen her gün umutla beklemiş ki, bir gazeteci, bir yazar gelsin, kapısını çalsın ve kendisiyle görüşsün de, Türkiye’de hemen herkesin görüş ileri sürdüğü bir konuda kendisinden rakamlar istesin.

Bugünün “sakız” konumuz nasıl Avrupa Birliği konusu ise, o günlerin “sakız” konusu “yabancı sermaye” idi.

“Yabancı sermaye Türkiye’yi sömürüyor” diye yazarlarınız da politikacılarınız da konuşuyorlar, yazıp çiziyorlar; fakat hiçbirini de

bu konudaki rakamlar nedir, onları öğrenmek istemiyor” dedi Kommer. “Herkes, yabancı sermayenin kâr olarak Türkiye’nin dışına büyük paralar çıkardığını söylüyor; fakat kimse gerçek rakamların ne olduğunu merak etmiyor, gelip öğrenmek istemiyor. Yugoslavya bir komünist ülkedir. Oradaki yabancı yatırımların tutarının, Türkiye’dekinin kaç yüz misli olduğunu belgeleriyle bir gazeteciye anlatabilmeyi çok isterdim ama buna fırsatım olmadı. Çünkü kimse merak etmedi bu soruların yanıtlarını...”

Türkiye’deki sanayiden söz açacak oldum, sözümü, üçüncü sözcüğünden sonra ağzıma tıkadı Kommer:

“Ne sanayiinden söz ediyorsunuz Türkiye’de?” dedi. “Bir-iki tane montaj atölyeni var, onu sanayi sanıyorsunuz. ‘Türkiye’de sanayi vardır’ diyebilmeniz için, var olduğunu ileri sürdüğünüz sanayininizin ürünlerini uluslararası alanlarda rekabete çıkarabilmeniz gerekmektedir. Hem kalite açısından rekabet, hem de fiyat açısından rekabet... İçine yağmurlukla binilen bir Anadolu yapıp, bunu Batı’nın lüks otomobilleri fiyatında satmaya kalkışmak sanayicilik değildir. Türk sanayiinin ne düzeyde olduğunu anlayabilmek için, yalnızca gümrük duvarlarını kaldırmamız bile yeterli olacaktır.”

Kommer, Türkiye’deki demokrasiye de verdi, çattı:

“Siyasal partilerin sayılarının çokluğu, o ülkedeki demokrasinin

göstergesi değildir” dedi. “Demokrasilerde önemli olan özellik, değişik görüşlerin örgütlenebilmesi özelliğidir. Bu konuda da aşamaya gereksiniminiz var...”

Yalnızca demokrasi konusunda değil, Türkiye’nin hemen her konuda büyük bir gereksinim içinde olduğunu söyledi. Neye gereksinimimiz olduğunu da açık açık söyledi:

“Değişime, değişime, değişime” dedi. “Hemen her konuda değişime gereksiniminiz var...”

Amerika’nın Türkiye Büyükelçisi Kommer’in 1969 yılında açıkladığı bu görüşleri o yıl, başını kimi politikacı ve köşe yazarlarının çektiği çok kişinin öfkelenmesine neden oldu.

O günlerin üzerinden şimdi kırk yıla yakın süre geçti. O süre içinde Türkiye’de değişik değişik partiler kuruldu, değişik değişik görüşler, kendilerine özgü değişik değişik cephelerde, değişik değişik biçimlerde örgütlenebildiler; değişik değişik görüşleri savunan, değişik değişik politikacılarımız çıktılar sahneye... Yalnızca politikacılarımız ve partilerimiz değil, gazetelerimiz de değişik değişik oldular, gazetecilerimiz de değişik değişik oldular, kentlerimiz, kaldırımlarımız bile, o kentlerimizde yaşayan, o kaldırımlarımızda yürüyen insanlarımız bile değişik değişik oldular, konuştuğumuz dilimiz, aldığımız, verdiğimiz selamımıza değin hemen hemen tüm “hal ve gidiş”imiz de değişik değişik oldu ama...

Gerçek anlamda bir değişikliklik olmadı, olmadı, değişikliklik gereksinimimizde... •

Organik
Düşünceler
Necfe Uğurlu

**ŞAŞIRMAMAK
MÜMKÜN MÜ?
ŞAŞKINIM
AMA
UMUTSUZ
DEĞİL.**

Hatırlanmak için mi insanların bütün bu mücadelesi; ya da birbirleriyle didişmeleri, amansız rekabetleri...

Ortada daha iyiye, kaliteliye ulaşmak için, hangi konuda olursa olsun haklı bir rekabet olsa emenna, o da yok. Fikri manada bile yol kesen eşkıyaya döndü ortalık. Yazmanın da tadı kalmadı. Çalacak çırpacak, sağını solunu değiştirip rezil

edecek diye insan yazsa da ortaya çıkarıp okunsun istemeyebiliyor!

Ne garip duygular bunlar. Şaşır-mamak imkânsız.

Düş kırıklıkları, kötülükler, zevksizlikler, “dil kaybı”nın eşliğinde bunca patırtının sadece hatırlan-mak mı maksadı?

Boş da olsa şöret, artist olma merakı mı?

Gel de şaşırma. »

Artık İngilizce'den tercüme bir Türkçe yerleşti ya "Sakin olun" yerine "Sakin, sakin..." diyorlar. "Cool" deyin rahat edin. Hani galeyana gelen toplulukları soğukkanlı olmaya davet anlamında ortamı serinletme, ateşi düşürme maksatlı kullanılıyor. Bilhassa seçim propagandası yapılan kalabalıklara hitap ederken siyasetçiler de sık kullanıyorlar. Fena yerleşti dilimize. Kullanılanlar da çok iyi İngilizce biliyor olsa bari. Nasıl bir hevestir bilmediği bir dili yerleştirme çabaları. İnsan şaşırıp kalıyor. Bunların üstüne de varılmaz; globalleşme nutku atarlar. Niye böyle yapıyorlar; şöhret tutkusu mu onları bu hale düşüren?

Sevgisizliğin umursamazlığın kol gezdiği bir ortamda bilhassa ekranlarda herkesin birbirine "sevgili" sıfatını kullanarak hitap etmesi de laubali yayıncılık moda-sının olmazsa olmazı. Ne var ki "sevgili" diye hitap edince veya edilince sevgili olunmuyor.

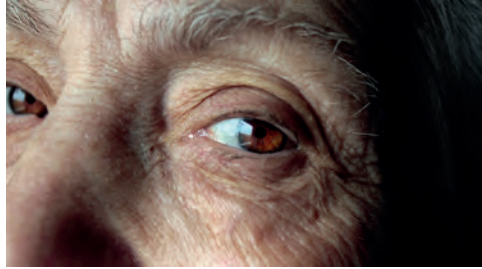
Ya da bilhassa siyasetçilerin kendilerine sorulan soruya soruyla cevap vermeleri Cizvit papazlarının yönteminin ta kendisi. Nereden öğrenmişlerse Müslüman siyasetçiler!

Pastırma, sucuk ve et kriterine göre para- ekonomi hesabı ise utanç verici değil mi? İnsan şaşırıyor, yoksulluğu pastırmaya, sucuğa endekslemek de nesi? Bütün hayatımız ve sorunumuz pastırma sucuk kıyma yemek üzerine mi? Her para

sıkıntısı haberinde makinede para sayma görüntüleri... Yaşam kalitemiz bu kadar mı bozuldu?

Insanlar son yıllarda çok güdültü çıkarıyorlar. Yaptıkları işlerin değersiz olması bir yana değerli olanı değersizleştirme gibi bir misyon özellikle ekranlar yolu ile salgın hastalığa dönünce, aa bir bakıyorsunuz mimarlık ofisinin başında mimar olmayan bir patron uzun uzun mimari başarılarından bahsedebiliyor. Bu patron sitelerde örnek daire dekore etmiş sadece! Mimar Sinan sağ olsa yapar mıydı?

Kendi kabahatlerini başkası yapmış gibi rahatça eleştirmek, kendisini bir başkası zannetmek ekran psikiyatrlarının gündeminde değil. Halkı psikolojik arızalı ilan etmek kadar tehlikesiz değil demek bu tür psikolojik rahatsızlıklar.

Hayatınızda çok önemseydiğiniz pek çok şeyin bir hiçe dönüştüğünü yaşlandıkça fark ediyorsunuz.

Bütün bu gürültüler, laf çakmalar, polemikler, kavgalar, külliyen hepsi demokrasi aşkına mı, yoksa globalleşme mi?

Seçim atmosferinde gösterilen ilgiler, sevgiler, sen doğur biz bakarıza varan teşvikler iyilik yapma arzusu olabilir mi; yoksa alkışlanmak isteği mi? Vaatler tutulmayan sözler, unutulmuş hayaller inatlaşmalar hepsi oy, demokrasi, globalleşmek... Bir ideal uğruna mı? Şaşıyor insan.

Hayatınızda çok önemseydiğiniz pek çok şeyin bir hiçe dönüştüğünü yaşılandıkça fark ediyorsunuz.

Bilhassa boşuna üzüldüğünüz şeyleri hatırlayamadığınız anlar yok mu?

İnsanlık bir itiş kakış yaşıyor, tamam da, bizde olan orada da var savında bir şeyler eksik. Orada olup bizde olmayanlara bakmak lazım.

Bu itiş kakış ölümlülük gerçeğine uymuyor. Ya da ölümden sonra hatırlanmak için mi yapılıyor bunca kötülük. “Dur savaş çıkarayım beni unutmasınlar” diye hesap kimi onurlandırır ki? Kahramanların arkasından dikilen heykelleri bile artık indiriveriyor tepesi atmış kalabalıklar. İnsanlık iyilikten yana kararlar vermekten gitgide uzaklaşıyor gibi. Belki de artık isteyen de ne istediğini bilemiyor.

Ölümsüzlük isteniyor belki de...

Genç görünmek için yapılanlara bakınca insan ürüyor, şaşırıyor. Hele medyada hemen her gün gördüğümüz ve her gün gençleşme çabasında sağını solunu şişirenler bitmeyen bir Haloween bayramı kahramanı gibi oldular. Şaşırarak kalıyorum.

Dünyayı düzeltmeye iyilikler ve iyi insanlar lazım. Büyüklük taslanmanın da bir anlamı kalmadı artık. Kendi kendini övenler veya menfaat çemberindeki yalakaların övgüleriyle kendini yüceltenler, zenginlik gücünü doğru kullanamayan zavallılara döndüler. Kazandığını zanneden kaybedenler şaşkınlık verici.

Nerede arkadaşlık, dürüstlük, cesaret? Çok mu maliyetli oldu da kalktı bu özellikler?

Gerçekleri bu. Kısa sürede adı bile hatırlanmayan dizilere döndüler. Nerede arkadaşlık, dürüstlük, cesaret? Çok mu maliyetli oldu da kalktı bu özellikler? Para kazandırmıyor diye mi tedavülden kaldırıldılar? İnsan şaşırmasın da ne yapsın?

Erdem, yeni dünyada değerini

kaybeden bir insanlık hatırası mı olacak? Ama dünya bir an gelecek yeniden başlamayı göze alacak ve bu sefer iyilik tercih edilecek... Bu benim umudum.

İnsanlık şaşırtıcı işler de yapıyor. Belki bu sefer iyiden güzelden yana hepimizi şaşırtır. Uzun zamandır çok şaşıryoruz olan bitene.

Gelelim asıl konumuza şaşırtıcı işlere.

Bana şaşırtıcı gelen geçmişteki bazı olayları paylaşmak istiyorum.

Birincisi gerçekleri yetmiyormuş gibi kurulan bir “Hayalet Ordu”.

Hayalet ordu deyince insanın aklına film seti atmosferi geliyor. Bakım yapılan dekor uçakları, yalandan radyo yayınları, askeri üniformalı oyuncularıyla sanki film çevriliyor. Benzer manzaralar gerçekten var.

Bu hayalet ordu, Özel Harekatçıların kurduğu Merkez 23. Birliği adı verilenler tarafından II. Dünya Savaşı’nda Alman istihbaratını şaşırtmak aldatmak için kurulan bir ordu ama, hayalet... Türünde tek diye yazmışlar.

1100 kişilik hayalet orduda artistler, radyo yayıncıları, ses mühendisleri aktörler mimarlar ve elbette profesyonel erkekler görev almışlar. 1944 Ocak ayından savaşın sonuna 1945 yılına kadar Avrupa’nın çeşitli bölgelerinde düşmana 22 aldatmaca kurgulamışlar. Amaç Alman birliklerini dezenformasyon yaparak General Patton’un birliklerinden

General Patton

uzaklaştırmak. Savaşlarda neler yaşanıyor! 2022’de Kongre tarafından altın madalya alan “hayalet” bir ordudan bahsediyoruz. 30 bin kişinin hayatını kurtardıkları söyleniyor. Batı cephesinin en kanlı savaşı. Bulge Muharebesi’nin kötü hava şartlarında ABD ve Alman ordularının kayıpları dehşet verici. Almanların 100 bin, Amerikalı müttefiklerin 80 bin kaybı söz konusu. Generalin yıldızları bir takılıyor, bir sökülüyor. Sonuçta bu kanlı savaşlardan sağ çıkıyor ama bir trafik kazasında ölüyor. İnsan bunca tuhafılık karşısında şaşıryor.

ABD Başkanı Nixon’un siyasete atılmaya karar verdiğinde hani o çok tartışılan siyasetinin finansmanına bulduğu çözüm de beni çok şaşırttı. Çok iyi bir poker oyuncusu

olan Nixon, ilk siyasi bütçesini poker oynayarak kazandığı paralarla sağlamış. Şaşırđım doğrusu! Güldüm de!..

Amerikan dolarları da beni şaşırtmaya devam ediyor, hele içinde bulunduğumuz koşullarda... ABD parası malumunuzdur iki yerde basılmış, Washington D.C. ve Texas Forth Worth. Basıldıktan sonra bu paraların yarısı, hatta üçte ikisi ABD sınırları dışında dolaşıma girmiş. Eh, dolarların gücü bu... Dünyada her yerde bankalarda, borsalarda kabul görüyor. Yeri baş tacı. Lakin doğduğu ülkeden çıkıyor ve bir daha dönmiyormuş! Yine şaşırđım, hatta duygusallaştım. Dünyayı dolanıyor ama ülkesine ayak basamıyor!

Peki Ay'ın sahibi kim tartışmalarına ne dersiniz. O gidiyor, bu gidiyor; ileride ne olacağı net değil. Mal sahibi, mülk sahibi hani bunun ilk sahibi tartışmaları çoktan başlamış. Yine şaşırmak düştü payıma!

Gelelim tarihi bir şaşkınlığıma: 1901'de Kraliçe Alexandra, Kraliçe Victoria'nın ölümünden sonra tahta geçen Prens Albert, ki sonra

Kral Edward VII adını alıyor; onun muhterem eşi. Önce çocukluktan kalma yara izini kapatması için boyunu kapatan kolyeler takmaya başlayınca bu kolyeler moda oluyor. 3. çocuğunun doğumundan sonra bir ayağı sakat kalıyor bastonla yürümeye başlıyor. Tabii baston moda-

Kraliçe Alexandra

sı baş gösteriyor. Dahası Kraliçe topallayınca kadınların arasında topallama modası başlıyor. Hatta Kraliçeyi taklit eden hanımlar yürürken rahat topallasınlar diye biri diğerinden daha yüksek topuklu ayakkabılar yapılmaya başlanıyor.

Bir Cumhuriyet kadını olarak buna da çok şaşırdım!.. Topal Kra-

liçe'ye benzeme çabası için manyak olmak lazım.

Bütün yaşadığımız zorluklarımıza rağmen Cumhuriyet bilincimiz hâlâ yerinde. Henüz topallamayı filan taklit etmiyoruz. İyi şeylere heves tartışmalı da olsa Atatürkümüz ve silah arkadaşlarına minnetlerimizle Cumhuriyet suurumuz bizi asla topallamadan geleceğe emin adımlarla yürütecek.

Şaşkınmı ama asla umutsuz değil. Saygıyla efendim. •

necefugurlu@butundunya.com.tr

Denizin dehlizlerine dalarcasına dalıp gidiyorum hâllerimize, “Ta ilk ana rahmine düştüğümüzden itibaren öğrenme başlıyor desem doğru olur. Ya sonrası? Kimlerin eline teslim ediliyor onca canlar? Nasıl bir sistem dönüyor eğitim öğretim adına? Yeryüzünde çoğalan tahsilli soyguncuları, savaş çılgınlarını, acımadan fakiri yetimi soyanları kimler eğitti, öğretti de insanlığın yüz karaları oldular? Onları doğurup büyüten ailesi mi yoksa içinde buldukları sistem mi bu duruma getirdi?” diye sorup duruyorum kendime.

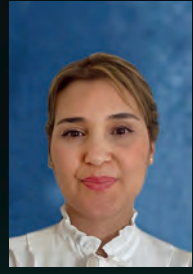
Nerede bir mazlum görsem, onu doğuran anayı düşünüyorum. Kim bilir bir yavrusu olacak diye nice hayalleri vardı? Biçare kendi ekilerini bulmaya ve onları düzeltmeye yöneliyorum sonunda.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Söz Dokuma
Atölyesi
Ody Yılmaz Güller

Farklılıklarda Uyumu Yakalamak

Teraryum, Latince terra (toprak) ve arium, aquarium (akvaryum) kelimelerinden alıntılanarak oluşturulmuş. Türkçede Teraryum olarak kullanılan kelime, toprak akvaryumu ya da minyatür bir bitki ekosistemi anlamına geliyormuş. Farklı bitkiler bir arada kardeşçe aynı toprağı paylaşıyorlar. Yani birliktelikte farklılık ortadan kalkıyor. Farklılıklarda ahengi yakalamanın en güzel örneği. Dilerim tabiatın bu uyumu tüm insanlığa bulaşsın. Kalemim dile her geldiğinde söylediğim gibi “Doğa anadan alacağımız ders çok.” Lakin biz insanoğlu sınava son gün çalışan öğrenciler gibiyiz. İşte o günün bizim sonumuz olduğunu fark ettiğimizde ise iş işten geçmiş olacak. Oysa doğa cömert, şefkatli bir öğretmen ve her düşüşümüzde müşfik

kollarıyla başımızı okşayıp karnımızı doyuruyor, bize bir şans daha veriyor. Ama biz inadına şansımızı zorlayıp doğanın sabrını sınıyoruz.

Yine başladım serzenişe oysa amacım sadece kendi elcağzımla yaptığım teraryumu paylaşmaktı. İşte benim hayalim, bahçe içinde bir ev, nohut oda bakla sofa... En büyük odası tabii ki bahçem. Teraryumu yaparken de düşünmeden edemedim: İnsanoğlu bir yandan doğayı harap ederken bir yandan onu bir fanusa sığdırmaya çalışıyor, yanı başında olsun istiyor.

Ne yaman çelişki...

Temennim kimse düşünmeden edemesin zira ancak düşünerek, üreterek, sorgulayarak ve severek dünya güzelleşecek.. •

odyayilmazguller@butundunya.com.tr

Yazarımızı Tanıyalım: Ody Yılmaz Güller 28 Ocak 1982 tarihinde Mersin'in Silifke ilçesinde doğdu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nü bitirdi. Ankara'da bir devlet okulunda Türkçe öğretmenliği görevini yürütmekte. 2005 yılında Prof. Dr. Mehmet Haberal ve ekibinin gerçekleştirdiği böbrek nakli ile hayata yeniden tutunan, kelami dilinden çok kaleminde meraklı bir göçebe.

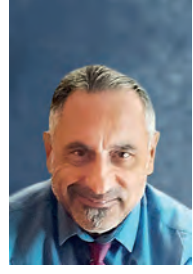
Uzaydaki SAT Komandosu:

Tuğçağ Dumlupınar

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Alper Gezeravcı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk astronotu olarak tarihe geçti.

Gezeravcı'nın 19 Ocak 2024'te Uluslararası Uzay İstasyonu'na gidişini, oradaki çalışmalarını, dünyaya dönüşünü büyük bir gurur ve heyecanla izledik.

Uzaydaki ilk konuşmasına Atatürk'ün, "İstikbal göklerde dir." sözleriyle başlaması, bize yaşattığı gururu daha da büyüttü.

Yirmi gün uzayda kalan Alper Gezeravcı, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk astronotu ama sonuncusu da olmayacak.

Onun yolundan gideceklerin sayısının artacağından kuşumuz yok.

İşte tam da bu noktada adını ilk kez benden duyacağınız ve Türkiye'yi kendi imkânlarıyla uzay çalışmaları alanında başarıyla temsil eden bir gençten bahsedeceğim.

Bu ismi unutmayın ve bir köşeye kaydedin: Tuğçağ Dumlupınar.

Tuğçağ ile 2023 Temmuz'unda Brezilya'da, Sao Paulo Havalimanı'nda tanıştık.

İstanbul'dan hareket eden Türk Hava Yolları'nın uçağında 12 saat yolculuk etmiş ama birbirimizi görmemiştik. »

Zorlu mülakat kriterlerini geçen Tuğçağ Ay Simülasyon Görevine (EMMIHS2024) Baş Bilim İnsanı (Chief Scientist) olarak seçildi.

Tuğçağ, Ankara Üniversitesi Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü dahil 5 üniversite mezunu.

Koca uçakta, büyük çoğunluğu Brezilyalı yüzlerce kişi arasındaki 2 Türk yolcuyduk.

Bagajları alacağımız salona giderken, geriden gelen ve tişörtümün arkasındaki Ankaragücü yazısını gören Tuğçağ'ın, "Abi merhaba, Ankaralı mısınız?" sorusu üzerine başlayan arkadaşlığımız, nerede olursak olalım devam ediyor.

Brezilya Ulusal Uzay Araştırmaları Enstitüsü'nde Uzay Jeofiziği alanında çalışmalarını sürdürmek için bu ülkeye giden Tuğçağ'ın yaşam hikayesini dinledikçe etkilenmedim desem yalan olur.

Tuğçağ, Ankara Üniversitesi Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü dahil 5 üniversite mezunu.

Ama aynı zamanda eski bir SAT (Sualtı Taarruz) Komandosu.

Evet yanlış okumadınız SAT Komandosu.

Tuğçağ Dumlupınar, NASA'nın çalışmalarına katılma hedefini çok

uzun süre önce belirlemiştir.

Brezilya'da iken de bu düşüncesinden hiç vazgeçmemiş.

Bu kapsamda ABD'nin Hawaii eyaletinde yürütülen bir çalışmayı yakın takibe almış.

NASA'nın İnsan Araştırmaları Departmanı'nın (HRP) Hawaii'de,

deniz seviyesinden 2500 metre yükseklikte volkanik jeolojik yüzeyi itibariyle Ay ve Mars'ın karasal gezegen / jeolojik yapısıyla büyük benzerlikler gösteren bir eğitim ve uzay araştırmaları merkezi var. Bu merkezde, Hawaii Uzay Keşif Analogu ve Simülasyonu (HI-SEAS) Ay Misyonu yürütülüyor.

Tuğçağ, büyük uğraşların ardından başvurduğu bu misyona kabul edildi. Zorlu mülakat kriterlerini geçen Tuğçağ, Ay Simülasyon Görevine (EMMIHS2024) Baş Bilim İnsanı (Chief Scientist) olarak seçildi.

Güzel haberi bana verdiğinde çok mutlu oldum.

Geçtiğimiz ay, Brezilya'dan Hawaii'ye giden Tuğçağ, Ay Misyonunda yerinde görev ve icrasıyla ilk Türk analog astronotumuz olarak ülkemizi temsil etti.

Analog astronot nedir diye soracağınızı varsayarak konuyu özetleyelim. Analog, "aslına benzer" anlamına gelen bir kelime. Gerçek uzay görevleri öncesi Dünya'da yer eğitimleri ve uzay görevlerini simüle etmek amacıyla gerçekleştirilen eğitimler yapılıır.

Analog astronot işte bu eğitimlere katılan ve uzay misyonlarındaki koşulları aslına uygun olarak (analog) birebir simüle eden bilim insanıdır.

Bu eğitim, astronotların uzay görevlerine hazırlanmalarını sağlamak, uzayda karşılaşılabilecekleri zorluklarla başa çıkma

öğretmek ve ekip çalışması becerilerini geliştirmek amacıyla düzenleniyor.

Eğitimin bir diğer hedefi de analog astronotların, görevleri sırasında çeşitli bilimsel araştırmalar gerçekleştirmelerini sağlamak.

Misyon sırasında, ekosistem dinamikleri, besin üretimi, uzayda beslenme, psikolojik etkiler, teknolojik yenilikler, uzay tıbbı ve uzayda insan performansı konuları gibi birçok alanda araştırmalar yapılıyor.

Ayrıca, uzay görevlerinde kullanılacak teknolojilerin test edilmesi ve geliştirilmesi de bu görevin önemli bir parçası.

Tekrar, Astrofizikçi-Analog Astronot Tuğçağ Dumlupınar'ın, 3-9 Mart 2024'te ülkemizi temsil ettiği

1 haftalık Ay Simülasyonu'na dönelim.

Tuğçağ, NASA'nın gelecekteki kısa süreli uzay misyon ve faaliyetleri kapsamında Volkanik Mauna Loa bölgesinde taze pahoehoe lav akıntıları ve lav tüpleri araştırması için jeolojik haritalama, robot operasyonları, fiziksel, organizasyonel, psikolojik yönlerin araştırılması, uzayda yaşamın teknik ve sosyolojik zorluklarının araştırılması gibi görevleri HI-SEAS bünyesinde başarıyla icra etti.

Aynı zamanda görevin bilimsel deney ve icralarından sorumlu baş bilim adamı olarak mürettebat ile önemli uzay araştırmaları ve deneyleri yaptı.

Bunlar da sırasıyla

1- Uzay BiyoBesin Deneyleri-Türk Kefiri Deneyleri

2- Uzay Tıbbi Deneyleri - Gelecek Uzay Görevleri, Kanama Kontrolünde Hemostatik Ajan Çalışması ve Milli Formüller (Blood Blocker)

3- Uzayda İnsan Performansı Deneyleri: Kısa Süreli Görevlerin Kardiyovasküler Etkileri

4- Uzay Tarımı Deneyleri

Tuğçağ Dumlupınar'ın ayrıca daha önce denenmemiş deney teknikleri sunduğunu da belirtelim.

“Türk istikbalinin evladı olarak peygamber ocağımızdaki Atatürk'ün okulundan mezun olma şerefiyle hareket ettim” ifadelerini kullanan Tuğçağ, “Tam bağımsız istikbalimizin gök vatanımızda, yani uzay ve havacılıkta olduğu”

gayesine uygun davrandığını söylüyor.

İlk Türk Analog Astronotumuz Tuğçağ Dumlupınar'ın, Atatürk'ün “Yurtta barış, cihanda barış” sözlerini anımsatarak, bunu “Yurtta barış, cihanda barış, uzayda barış” olarak geliştirmesini de anlamlı buldum.

Tuğçağ'ın arkasında ne devletin bir kurumunun ne herhangi bir kuruluşun ne de kişilerin maddi ya da manevi desteği yok.

Medyamızın ise İlk Türk Analog Astronotu Tuğçağ Dumlupınar'dan ve NASA kapsamındaki başarılarından hiç haberi yok.

Cok sınırlı olanaklarla uzay alanında büyük bir başarıya imza atan, bayrağımızı gururla dalgalandıran Tuğçağ'ın hikayesini ben size aktardım, siz de başkalarına aktarın. Kim bilir belki medyamız da ilgilenen de daha geniş kitleler Tuğçağ'ı tanır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Alper Gezeravcı'ya “Sen ilk astronotumuz oldun, ama son olmayacaksın” demişti.

Umarım yetkililer ve kamuoyu sıradaki astronotlardan birinin de Tuğçağ Dumlupınar olduğunu görür ve bundan sonraki uzay çalışmalarını daha rahat sürdürebilmesi için ona sahip çıkar.

Tuğçağ, ben kendi adıma seninle gurur duydum kardeşim.

Eminim ki bir gün tüm Türkiye seninle gurur duyacak. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Hukuk Mukuk

Başlıklar, altında yer alan yazı-
lanların içeriğini tanımlar. Bu
yazımın başlığı da Hukuk Mukuk
olduğuna göre hukuktan söz ede-
ceğiz... Dilimize yerleşmiş birçok
sözcük gibi hukuk da Arapça bir
sözcük. “Hak” kökünden türetilmiş
olup “haklar” anlamına gelmekte.
Türkçesi tüze. Tüzenin anlamı daha
kapsamlı: Toplumı düzenleyen ve
devletin yaptırım gücünü belirleyen
yasaların bütünü...

Peki, mukuk ne demek? Sözlük-
lerde anlamını ara da bul! Yok. Yok
ama yine de hukuk sözcüğünün pe-
şi sıra niceedir kullanılmış ve kulla-
nılmakta.

Dilimizin bir özelliği -başka dil-
lerde de var mı bilmiyorum- sözcük-
lerin peşlerine eklenip içerdikleri
anamları genelleyerek önemsizleştiren
uyaklı pekiştirici söylemeler.

Mukuk da böyle bir anlam içer-
mekte. >>

Öyleyse neden hukuktan söz ederken kimi zaman hukuk mukuk diyoruz? Nedeni: Hukukun toplumsal ve ulusal kültürün temelini oluşturup düzenin sürekliliğini sağlıyor olmaması / olamaması, yasaların özüne aykırı uygulamaların yol açtığı kültürel yozlaşma. Bu yüzden hukuk guguk denilerek söz edilir oldu son zamanlarda hukuktan...

Insan, toplu halde ve dayanışarak yaşamak zorunda bir varlık. Toplu yaşamının ön koşulu uyum... Uyumsuzluğun neden olduğu uyumsuzluk ve anlaşmazlıklar, ilkel boy-ların / kabilelerin varoluşlarından başlayarak önce yazılı olmayan örf, adet, inanç gibi kurallarla sağlanmış dirlik ve düzen içinde yaşayabilmek.

öğrenilip yerleşik düzene geçilince de MÖ 2100-2050 yıllarında Sümerler ile ortaya çıkmış ilk yazılı Ur-Nammu yasaları... Ur Nammu, dönemin Sümer kralı.

Günümüze ulaşan en eski yazılı yasalardan biri de MÖ 1760 yılında Babil kralı Hammurabi'nin Tanrı Şamaş'ın kendisine yazdığını bildirerek ilan ettiği Hammurabi Yasaları. Şamaş, Mezopotamya'nın dünyada olan biten her şeyi gören, adaleti ve gezginleri koruduğuna inanılan ilahi yargıç Güneş tanrısı.

Ur -Nammu ve Hammurabi yasaları aynı zamanda yazılı ilk tarihsel buyruklar. Yazılı ilk laik yasa, Dragon yasası. MÖ 620 yılında, demokrasi ile yönetilen Antik Yunanistan'da, Atina'da vatandaş-

lar tarafından kanun koyucu olarak seçilen altı yargıçtan biri Dragon. Bu yasa da adam öldürenlerin şehirden sürülerek cezalandırılmasına dair. MÖ 640-560 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen, gerçekleştirdiği reformlarla Atina demokrasisinin temelini attığı var-sayılan devlet adamı ve şair Solon da hukuk tarihinin ilk ana-

yasa yapıcısı. Avrupa Hukuku'nun temelini oluşturan ve Solon yasalarından esinlenen 12 levha olarak adlandırılan Roma Yasaları da senato

Günümüze ulaşan en eski yazılı yasalardan biri de MÖ 1760 yılında Babil kralı Hammurabi'nin yazdığı Hammurabi Yasaları.

Avlanarak, toplayarak yaşamlarını sürdüren ilkel insan topluluklarında kuşaktan kuşağa aktarılarak sürdürülmüş bu düzen. Ekip biçme

tarafından onaylanarak MÖ 451-449 yılları arasında girmiş yürürlüğe.

Kısaca söylesek, insanlık tarihinin en erken çağlarından başlayarak insan topluluklarının en çok gereksinim duydukları şey adalet olmuş. Çünkü yaşamı ve hakkı gözeten vazgeçilemez bir olgu adalet. Başlangıçta örf ve adetlerle sonra da yasalar ile sağlanmış adalet. Önceleri yasa koyucular kabile şefleri, krallar, sultanlar yani tek adamlar. Kendi koydukları kuralların ve yasaların uygulanması, uymayanların cezalandırılmaları da bunların tekelinde... Birbirinden bağımsız olmasa da demokrasi ile ortaya çıkmış Antik Yunan'da yasama / yasa yapma ve yürütme / uygulama ayırımı.

Antik çağın bilinen ilk demokrasisi ve en önemlisi ve günümüzün demokrasi anlayışının temeli olan Atina devletinde soyluların ve vatandaşların seçerek oluşturdukları meclisler tarafından yapılmış yasalar. Yöneten erk tarafından

uygulanıp denetlenmiş. Yargılama görevi de yargıçlara bırakılmış.

17. yüzyılda gündeme gelmiş yasama, yürütme ve yargının birbirinden ayrılarak bu erklerin bağımsızlaştırılması gerektiği. Gündeme getiren de Yasaların Ruhu / De l'esprit des lois adlı eseri ile Fransız

düşünür Montesquieu olmuş...

Günümüzde, Montesquieu'nun yönetim ilkesinin erdem- doğruluk, yardımseverlik, yiğitlik, bilgelik, alçakgönüllülük, iyi yüreklilik, ölçülülük olduğunu söylediği demokrasi ile yönetilen gelişmiş ülkeler için geçerli yasamanın yürütmeye, yürütmenin yargıya karışmadığı / karışmadığı kuvvetler ayrılığı kuralı. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise özellikle yargı ve yürütme erklerinin ayrılığından, yargı ve yargıçların bağımsızlığından söz etmek ise pek olası değil.

Antik çağın ilk demokrasisi Atina devletinde soyluların ve vatandaşların seçerek oluşturdukları meclisler tarafından yapılmış yasalar.

Yargı, yargıçlar tarafından sürdürülüp gerçekleştirilen, vatandaşların yasalara uygun davranıp davranmadıklarını belirleyen ve aykırı davrananları yasalarda belirlendiği şekilde cezalandıran bir erk. Bu erkin / yargının güvenilirliği ve saygınlığı da yargıçların bağımsızlığı

ve tarafsızlığı ile mümkün. Fakat çağlar boyunca tam olarak sağlanamamış yargıçların haklı ile haksızı hukuka uygun olarak, çıkar gözetmeksizin, rüşvet almadan yargılamaları.

Örneğin Antik Yunan'da Atina şehir devletinde yargıçlar halk tarafından ve halkın arasından seçilirken rüşvetin önü alınabilirdi diye varlıklı oldukları için rüşvet almazlar diye soylular arasından seçilmiş ise de tam olarak çözümlenip engellenememiş rüşvetin neden olduğu adalet sorunu. MÖ 446-386 yılları arasında yaşamış olan Aristofanes'in Eşek Arıları adlı ünlü komedisi de bunun kanıtı...

Yapılması gereken öncelikle yürütmenin elini yargıdan çekmesinin, yargının da olabildiğince erdemli kişilerden / yargıçlardan oluşturulmasının sağlanması...

Sözün özü, böyle böyle ortaya çıkmış hukuktan, hukuk mukuk diye

söz etmek, hukuku küçümsemek.

Peki, ne yapmalı?

Hukukun saygınlığı, üstünlüğü nasıl sağlanmalı?

Yapılması gereken öncelikle yürütmenin elini yargıdan çekmesinin, yargının da olabildiğince erdemli kişilerden / yargıçlardan oluşturulmasının sağlanması... Bu da ancak eğitimle, erdemli vatandaşlar ve yargıçlar yetiştirmekle mümkün. Ama insan kavun değil. İyisi ile kötüsü, erdemlisi ile erdemsizi kavun gibi dibi koklanarak ayırt edilemez. Aradan erdemli görünüp de erdemsiz olanlar da çıkacaktır kuşkusuz. Fakat, yalancının mumu yatsıya kadar yanar misali bu gibi cibiliyetsizler ne kadar gizleseler de zamanla ortaya

çıkıverirler yaptıkları yolsuzluk ve haksız kayırmacılıklarla... Bu gibilerin ayıklanıp dışlanmaları da erdemli vatandaşlara düşer.

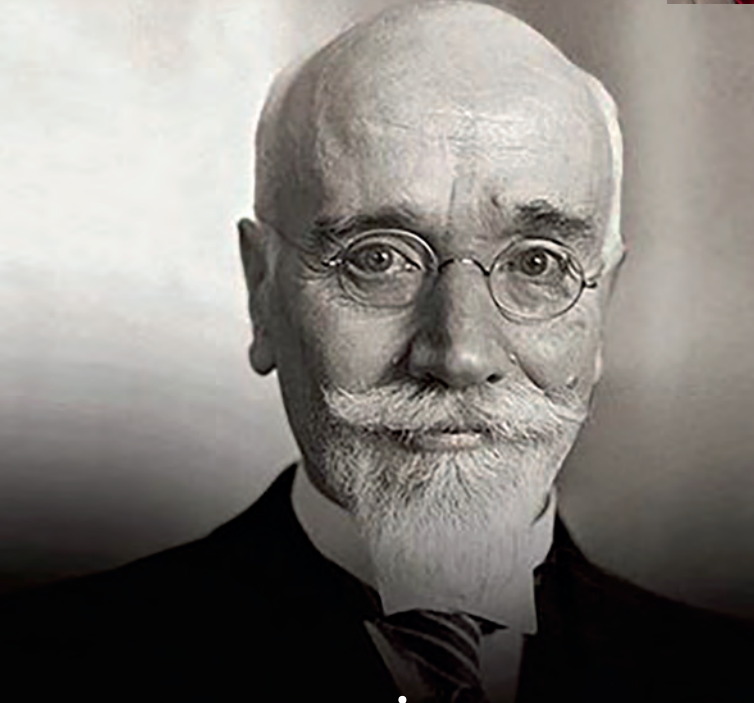
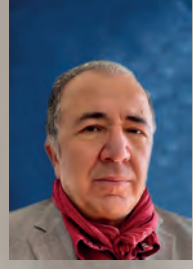
Unutulmaması gereken, iyiler bir araya gelip karşı koymadıkça kazanan daima kötüler olacaktır. Hukukun üstünlüğünden söz edilemeyen, hukuktan, hukuk mukuk gibi bir söylemin giderek yaygınlaştığı toplum ve uluslar da çürüyüp yok olmaya mahkûmdurlar.

19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik

ve Spor Bayramımız Kutlu Olsun... •

tekinozertem@butundunya.com.tr

Arayış
Vahap Candan

VENİZELOS KİMLERİ KANDIRDI? KİMLERCE KANDIRILDI?

11. ve 12. yüzyıl Ortadoğu mimarlığıyla ilgili araştırma yaparken, dönemin siyasi tarihini de ana hatlarıyla öğrenmem gerektiğini düşünerek birkaç akademik makale ve kitap okudum. Hanedanların, kendi içlerindeki taht kavgaları nedeniyle çıkan iç savaşların, neredeyse komşu ülkelerle yapılanlar kadar yaygın olduğuna dair kanaatim tazelendi. »

Son okumalarımnda, hükümdarların düşman ülkelerle savaşırken zor durumda kaldıkları zaman ordusunu terk edip belirli sayıda seçkin askerleriyle birlikte kaçtıklarını da öğrendim. Batı’da da kralların sıkıştıkları zaman ordusunu bırakıp bir yerlere sığındıklarına dair örnekler var. Yeni öğrendiğim bilgi Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos’u hatırlattı. Denilebilir ki “Venizelos kral ya da komutan değildi; Yunanistan’ın başbakanıydı. Savaş meydanına hiç çıkmadı.” Doğrudur. Aslında, Yunanlıların deyimiyle “Küçük Asya Macerası” esnasında söylediği bir sözü hatırladım.

Eğitimciler bu tür hatırlamaları, yani dağarcığımızı önce yerleştirdiğimiz bilgileri, sonra öğrendiklerimizle ilişkilendirmemizi “bilgiyi işleme” başlığı altında inceliyorlar. Eğer kiraya vererek baskılamıyorsa, beynimiz kaydettiği bilgileri işlemekten hoşlanıyor. Stoktaki bilgilerle hemen iltisak kuruyor. Belki de buna ihtiyacı var. Bilgileri işleyerek zindeliğini koruyor; dolayısıyla ruh ve bedenimizin de zinde kalmasına katkıda bulunuyor. (“İltisak” yerine Türkçesi “bağlantı”yı tercih ederim ama son yıllarda çok duyduğumuz bu sözcüğü tercih ettim.)

Şimdi buradan 1. Dünya Savaşı sonrasında 30 Ekim 1918’de İtilaf Devletleri ile Osmanlı devleti arasında imzalanan Mondros Mütarekesi dönemiyle zihnen iltisak kuralım. Bilinir ki Yunanistan Başbakanı Venizelos, Yunan ordusunun

15 Mayıs 1919’da güzel İzmir’imizi işgal kararını veren, İzmir ve İstanbul hayalleri kuran siyasetçidir. Ayasofya’da ayine katılmaya hayalleri kurmaktadır. Aslında kararı tam olarak kendisi vermiş değildir; İngiltere ve Fransa’nın “Hadi Batı Anadolu’yu sana veriyoruz, işgal et arkandayız.” sözü üzerine İzmir’e girdiğini kendisi de itiraf etmiştir.

Yunanistan Başbakanı Venizelos, Yunan ordusunun 15 Mayıs 1919’da güzel İzmir’imizi işgal kararını veren, İzmir ve İstanbul hayalleri kuran siyasetçidir.

Tarihçiler, “İzmir’in işgal kararının İtilaf Devletlerince daha önceden verildiği kanaatindedir. Mondros Mütakeresi’nin 3. ve 7. maddeleri rastgele değil, ince hesaplar yapılarak kaleme alınmıştı mutlaka. Adı mütareke (terkedişme, yani geniş anlamıyla savaşı terk

etme) olsa da “gerekli gördükleri takdirde istedikleri yerleri işgal edebileceklerdi.”

İzmir valisinin işgal günü “Köylü” gazetesinde çıkan demeci: “Bazı bedhahlar İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edileceği tarzında şayialar çıkarmışlardır; yalandır tekzip edilir!”

Dönemin gazetele-
rine bakacak olursak,
İzmir’de yayımlanan
Rumca gazetelerin, iş-
galden haftalar önce
İzmir’in işgal edile-
ceğine dair haberlere
yer vermeye başladık-
larını görürüz. Bunu
merhum Celal Bayar
da hatıralarında doğ-
ruluyor. Fakat güzel
İzmir’in yöneticile-
ri haberlerin asılsız
olduğunu sık sık tek-
rarladılar. 1919 yılı
Nisan ayının sonları-
na doğru İstanbul’dan

Padişah Vahdettin’in de İzmir’in işgal edilmeyeceğine dair güvence vermesi İzmir basınında iyimser bir havanın esmesine neden oldu.

İzmir’e bir nasihat heyeti gönderdi hükümet. Heyet, Türklerin korku ve kaygılarını gidermeye çalıştı. Aynı günlerde Padişah Vahdettin’in de İzmir’in işgal edilmeyeceğine dair güvence vermesi İzmir basınında iyimser bir havanın esmesine neden oldu. Hatta “İslahat” gazetesi, Vali İzzet’le yaptığı röportajı “İşgal söylentileri tamamı ile yalandır” alt başlığıyla işgalden 24 saat önce yayımladı. Valinin ertesi gün, yani işgal günü “Köylü” gazetesinde çıkan demecinde ise “**Bazı bedhahlar İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edileceği tarzında şayialar çıkarmışlardır; yalandır tekzip edilir!**” yazılıydı.

İlginç değil mi? İzmir’de 15 Mayıs 1919’da Köylü gazetesi okurları hem bu haberi okudular hem de göz yaşları içinde işgali yaşadılar!

Tabii en acısı “Padişah Vahdettin”tan ve “Vali”den gelen “dirinmeyin” çağrısıydı. Sonra Rum çetelerinin işgal söylentilerinin çıkmasıyla birlikte başlattıkları köy baskınları, katliamlar, soygunlar ve tecavüzlerini büyük bir hızla artırmalarıydı. Ne yazık ki, Anadolu’nun batısında yaşayan Rum ve Ermeni erkeklerin çoğunluğu Yunan ordusuna katılarak işgalin

gelişmesine ciddi katkıda bulundular. Daha daha kötüsü ise Türk köylerine yönelik baskın, katliam ve tecavüzleri artırdılar.

Dönemin gazeteleri, yakın tarihimizi anlamamızda önemli bir kaynak durumunda. **Kurtuluş Savaşımıza destek verenleri de vermeyenleri de okuyup anlamalıyız. Bu konuda binbir emekle hazırlanmış çokça belgesel kitap var. Vermeyenlerin niçin vermediklerini; hepsinin aynı gerekçeleri mi ileri sürdüğünü; bir kısmının kişisel çıkarları nedeniyle mi destek vermediğini anlarsak, beynimiz bunu mutlaka ilgili yere kaydeder. Ve bir gün gelir belleğimize yeni bir bilgi aldığımızda, stoktaki bilgiyi hatırlar ve değerlendirmesini yapar.**

İstiklal Savaşımıza ilk günden itibaren destek veren gazetecilerden biri olan İsmail Habip Sevük'ün, 13 Eylül 1921'de sonuçlanan Sakarya Zaferimizden sonra, 29 Ekim 1921'de Açığsöz gazetesinde yayımladığı makalesindeki paragraf da bu bakımdan önemli:

“Bugün cephede bizimle çarpışan süngünün belki yarısından fazlası çünkü tebaamızın süngüsüdür. Karşımızdaki orduya lazım gelen paranın belki büyük kısmını yine onlar temin etti. Onlar bu orduya asker

verdiler, para verdiler, otomobil verdiler. Bütün bunlar Anadolu'nun yarısına ölüm ve elem getirdi. Anadolu'nun yarısını harab ve turab eden, köyleri yangın ve yangınları şehir-ayın yapan eller Yunanlı mıdır Rum mudur; biz artık bunu ayırmıyoruz.”

Ayrılamazdı. İki taraf birbiriyile savaşıyordu. Taraflardan biri ülkesini, yurdunu, namusunu, evini savunuyordu. Parola istiklaldi.

Diğer taraf ise Batı Anadolu ve İstanbul hayalleri kuranlar için savaşıyordu.

Aslında, Batı Anadolu'yu işgal emrini(!) veren zamanın Yunan hükümetinin, Batı Anadolu'da yaşayan Rumları gözden çıkardığı biliniyor. Yani Yunanistan'ın asıl amacının

Anadolu'daki Rum azınlığı düşünmediği ta o zamanlar anlaşılırmıştı. Evet bir Megali İdea rüyası görüyordu ama bu rüyayı emperyalist ülkelerin telkinleriyle gördüğünü çok sonra anlayacaktı Yunan yöneticiler ve halkı. O zaman da iş işten geçmiş olacaktı. Nitekim Türk milli ordusu İnönü'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da,

İsmail Habip Sevük

Afyon'da, İzmir'de büyük bir ders verdi ve rüyadan uyandırdı Yunanlı yöneticileri!

Yunanlı diplomat ve siyasetçiler, kendilerine İzmir rüyası telkin edenlere karşı “Bizi Anadolu macerasına

siz sürüklediniz. Şimdi ne yapacağız? Bari yardımda bulunun da Türklerle bir anlaşma yapalım.” diye yalvardılar.

Yunanlı yöneticiler; “Birinci ve özellikle İkinci İnönü Savaşlarından sonra morali bozulan Yunanistan halkına ‘Bu savaşlarda ölen askerler Yunanlı değil, Türkiye’den topladığımız Türkiye Rumlarıdır.’ ” diyorlardı.

Gerçekten de Yunanlı yöneticiler, Anadolu’da yaşayan Rum azınlığı gözden çıkarmışlardı. “**Birinci ve özellikle İkinci İnönü Savaşlarından sonra morali bozulan Yunanistan halkına ‘Bu savaşlarda ölen askerler Yunanlı değil, Türkiye’den topladığımız Türkiye Rumlarıdır.’** ” diyorlardı. Dönemin Yunan gazeteleri incelenirse bu açıklamalara rastlamak mümkündür.

Dönemin canlı tanıklarından Yahya Kemal “Eğil Dağlar” adındaki kitabında Yunan devlet adamlarının söz konusu insanlık dışı söylemleri hakkında şunları söylüyor:

“...Asıl Yunanistan’la, Rumluğu

birbirinden tamamen ayırdığını birkaç defa beyan eden şimdiki Yunanistan hükümeti, askeri yenilgileri değişik bir yorumla yansıtıyor. Her İnönü yenilgisinde 15 bin Yunan askerinin telef olduğu duyulunca, kamuoyuna, ‘Telaş etmeyin! O telef olanlar Yunan askeri değil, Türkiye’den toplayıp seferber ettiğimiz Türkiye Rumlarıdır’ diyorlar, ortalığı avutuyorlar...”

İsmail Habip Sevük, gazetesi Açık-söz’ün 28 Eylül 1921 tarihli baskısında Lloyd George’un Avam Kamarası’nda söylediği sözü hatırlatıyor. Sakarya’da esaslı bir bozgunun ardından yine Yunan temsilcilerin yardım dilediği günlerde meclis toplantısında söylüyor İngiltere Başbakanı:

“Cebren tavassut edebilmek için kudretimiz yalnız Yunanistan’a kâfidir, çünkü bütün sahillerini abluka edebiliriz. Fakat Türkleri icbara kuvvetimiz yoktur. Çünkü İngiliz zırhlıları Anadolu’da yüzemiz...”

Devamında söyledikleri de ders niteliğinde. “**Türklerin hücumuyla Yunanlılar siperlerini terk edecekse, Yunan meselesi iştigale bile değmez!**”

Eğer beynimizi kiraya vermediyse, bu tarihi ifadeden şöyle bir hisse çıkarabiliriz. Ama tekrar etmiyim, beynimizi kiraya vermediyse... “Başkasının yönlendirmesiyle sonu belli olmayan (aslında olan) maceralara atılmayacaksın. Aldatırlar!” •

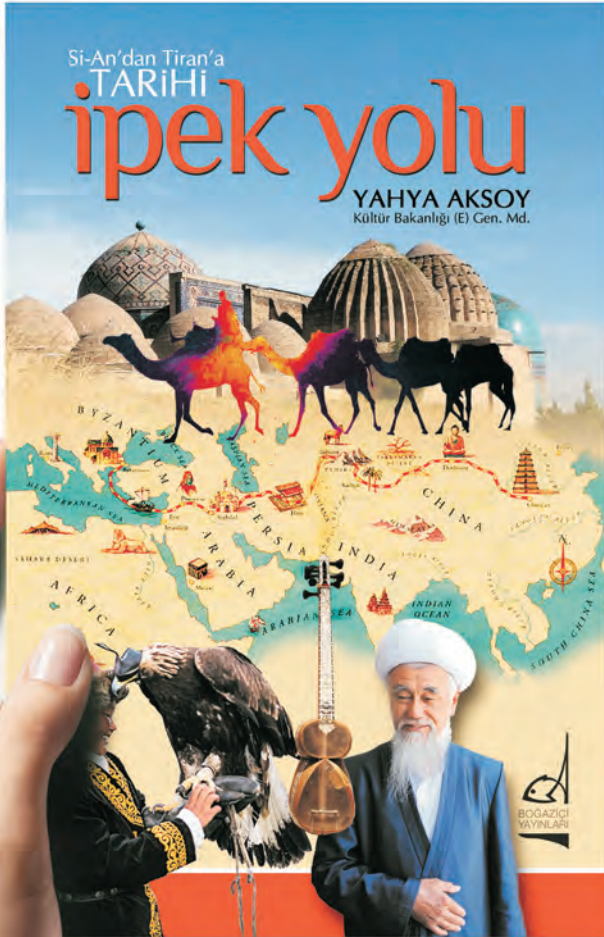
vahapcandan@butundunya.com.tr

Yahya Aksoy, yer kürenin en eski ve en önemli karayolu olan İpek Yolu'nda okuyucuya kültürel bir yolculuk sunuyor. Kırk yıl önce çalışkan bir öğrenci olarak tanıdığım ve daha sonraları üstlendiği görevlerde başarılarına ve olayları sunuştaki becerisine yakından tanık olduğum Aksoy'un yazdıklarının okuyucuyu saracağına eminim.-

Prof. Dr. Şerafettin Turan, (E.) Kültür Bakanlığı Müsteşarı-
Tarih çok bilgenin adını saydı, Kimisi güneşti, kimisi aydı... Bunlardan bir Yahya Aksoy vardı ki; Tarihi İpek Yolu'na kültürü yaydı...

Prof. Dr. İbrahim Agah Çubukçu, (E.) Türk Tarih Kurumu Bşk. Vekili-
Sayın Yahya Aksoy bu eseri ile bu alandaki ölümsüzler arasına girmiştir. Çalışmasında, ilgili literatür ile beyin arşivini birleştirmiş, bize sosyal bilimlerin birçok dalında kaynak olabilecek çalışmasını kazandırmıştır.

Dr. Yaşar Kalafat, Araştırmacı / Yazar-

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

IMMANUEL KANT 300 YAŞINDA

Yazan: SONGÜL SAYDAM

Felsefe tarihinde etkile-ri günümüze dek süren Aydınlanma Dönemi'nin kurucusu Kant, düşüncelerini yaşamına geçirebilen ender aydınlardan biriydi. Küçük bir kasabadan hiç ayrılmadan sürdürdüğü sıra dışı, sade yaşamına rağmen, yerelden evrensele, çağından geleceğe ulaşabilen aydın insan olmanın sorumluluğunu her an omuzlarında hissetti. »

Kant'a göre "Aydınlanma nedir?" sorusunun yanıtı şöyleydi: "Aydınlanma, insanın kendi kendini mahkûm ettiği ergin olmama (olgunlaşmama) durumundan kurtulmasıdır. Ergin olmayış, başkalarının kılavuzluğu olmadan aklını kullanamamaktır. Aklını, eksik olduğundan değil, başkalarının yönetimi altında olmadan kullanma kararlılığı ve cesareti gösteremeyen, kendi kendini ergin olmayışa mahkûm eder. İşte aydınlanmanın sloganı: Sapere aude! Kendi aklını kullanma cesaretini göster!"

Kant tüm yaşamını her türlü serüvenden, eğlenceden, yer değiştirmekten hatta aşktan bile uzak tutarak, insanlık tarihinde eşine rastlanmayan bir yaşam biçimiyle düşünmek üstüne yoğunlaştı. Yaşamı düşünmek, konuşmak ve yazma üzerine kuruluydu.

Seksen yıllık yaşamının büyük bölümünü Königsberg'de geçiren Kant, kırk yıl boyunca bu kentten bir geceliğine olsun ayrılmadı. Yaşamındaki en uzun yolculuğu, Rusya sınırındaki, Königsberg'e altmış mil uzaklıkta olan Judisc'e yaptı. Fiziki coğrafyanın ilk akademik öğretmeni unvanını almasına rağmen hiç dağ görmedi. Hatta otuz kilometre uzaklıktaki denizi de görmedi. Ancak okuduklarıyla tüm dünyayı dolaşmaktaydı. Düşünceleri sabit noktasından uzakları aydınlatan bir ışık gibiydi.

Kant 300 yıl önce 22 Nisan 1724'te Prusya'nın taşra kenti

Königsberg'de doğdu. Yoksul ve oldukça dindar olan on bir çocuklu ailenin, dördüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Babası bir eyer ustasıydı. Annesi eğitim görmemesine rağmen zeki bir kadındı. Yıllar sonra Kant bir dostuna yazdığı mektupta annesini şöyle anlatacaktı:

"Annemi asla unutmuyacağım. Çünkü benim içimde iyiliğin ilk tohumunu o ekip yeşertmiştir. Yüreğimi doğanın etkilerine o açmıştır. Benim kavrayışımı o uyandırıp geliştirmiştir. Onun öğrettikleri yaşamımda daima olumlu bir etkiye sahip olmuştur."

Annesi, kentin vaazcısı Franz Schultz'un önerisine uyarak sekiz yaşındaki oğlunu, yörenin en iyi okulu Collegium Fridericicanum'a gönderdi. Öğretmenlerine duyduğu sevgi ile öğretmenlerinin baskıcı isteklerinin yarattığı hoşnutsuzluğu, sonraki yıllarda şöyle yazacaktı:

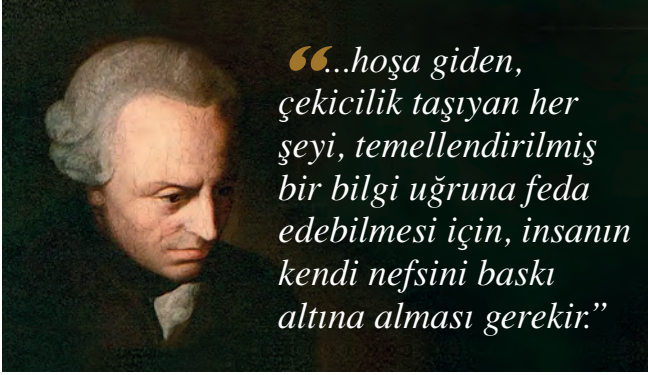
"Birçok insan gençlik yıllarının en mutlu en iyi yılları olduğunu düşünür ama öyle değildir. Gençlik yılları en belalı yıllardır, zira biz bu yıllarda sıkı bir disiplin altundayız, dostlarımızı nadiren seçebiliyoruz ve çok daha nadiren özgürlüğümüze sahibiz."

Kant bu kısıtlı ortamda bile gelecekte büyük bir insan olmanın sinyallerini vermekteydi. Entelektüel gelişimi için bu okuldan kazanımı, Latin klasiklerine duyduğu saygı ve bu klasikler üzerine sağlam bir bilgi ile sınırlı kalacaktı.

Annesini yitirdiğinde 13 yaşındaydı. Cenazesi yoksul oldukları için kilise tarafından kaldırıldı. 16 yaşında kunduracılık yapan amcasının mali desteği ile Königsberg Üniversitesi'nde ilahiyat fakültesine kaydını yaptırdı. Collegium Friedericianum'dan Öğretmeni Franz Schultz'un "Ne olmak istiyorsun?" sorusuna Kant, "Hekim olmak istiyorum." deyince, Schultz "Neden buradasın o zaman?" dedi. Kant, "Meraktan." diye yanıtladı.

öğretmenlik hizmetçilikle eşdeğer sayılıyordu. Yapmak zorunda olduğu işlere rağmen amacı mutlu olmak değil özgür düşünceye ve bağımsız bir iradeye sahip olmak olan 22 yaşındaki Kant şöyle diyordu:

"İnsan alkışlara pek eğilimlidir ve kuşkusuz alkışları sürekli kılmak pek zordur. En sonunda, hoş giden, çekicilik taşıyan her şeyi, temellendirilmiş bir bilgi uğruna feda edebilmesi için, insanın kendi nefisini baskı altına alması gerekir."

Okendisi için ulaşılması gereken hedefi saptamış, tüm gençlik yıllarını bu hedefi gerçekleştirme-ye adanmıştı.

Otuz bir

İlahiyat dersleri ilgisini çekmiyordu. Königsberg Üniversitesi'nde modern anlamda bilimi ve bilimsel bilgiyi devletin tüm baskıları karşısında savunan Martin Knutzen'in derslerini büyük ilgiyle izledi. Martin Knutzen onu doğa bilimleri ve felsefeyle tanıştırdı ve sevdirdi. Bu dönemlerde gelecekteki çizgisini belirleyecek ilk birikimleri elde etti.

Altı yıllık üniversite eğitiminden sonra, akademik bir kariyer elde edemediği için geçimini zengin ailelerin çocuklarına özel dersler vererek sağladı. O yıllarda özel

yaşında fizik üzerine bir inceleme ve metafizik üstüne bir tezle doktorasını vererek 1755 yılında Königsberg Üniversitesi'nde, aylığını öğrencilerin ödediği öğretim üyeliğine başladı. Sözleşmeli doçent olarak başladığı görevini on beş yıl sürdürdü. Bu süre içinde ağırlıklı olarak matematik ve fizik dersleri verdi. Yanardağlar, rüzgârın doğası, antropoloji, yer sarsıntılarının nedenleri, ateş, dünyanın yaşlanması ve gezegenler gibi pek çok konuda makaleleri yayımlandı. Kendini en yakın hissettiği konu felsefeydi.

Leibniz ve Newton'un akılcılığı, Hume'un şüpheciliği ve Rousseau'nun duyu dünyası Kant'ın düşüncelerini etkiliyordu.

Öğretmenliğe başladıktan kısa bir süre sonra Königsberg'in en popüler insanı olmuştu Kant. O günlerdeki öğrencilerinden, filozof Johan Gottfried Herder şöyle anlatıyor:

"Genç bir adam kadar canlı ve çevikti ve bu dinçliğini en ileri yaşına kadar korudu. Sanki düşünmek için yapılmış açığı alını, yok edilmez bir dinginliğin ve hoşnutluğun mekânıydı. Dudaklarında bir düşünce zenginliği akıyordu, nükte ve iyi mizah onun emri altındaydı ve onun öğretici dersleri aynı zamanda en büyüleyici eğlenceydi. İnsanlığın, ulusların, doğanın, doğa bilimlerinin, matematiğin ve onun kendi deneyimlerinin tarihi, Kant'ın derslerini ve onun günlük yaşamını aydınlatan ışık pınarlarıydı. Kant bilinmeye değer hiç bir şeye karşı hiçbir zaman duyarsız kalmamıştı. Ne entrika, ne dar çıkarlar, ne fayda, ne şöhret arzusu, onun gerçeği aydınlatma azmi karşısında en ufak bir varlık sergileyememişti. Kibarca insanları kendileri için düşünmeye teşvik eder ve zorlardı: despotizm onun doğasına yabancıydı. En derin minnettarlık ve

Johan Gottfried Herder

saygı ile adını andığım bu adam Immanuel Kant'tır; görünüşünü zevkle anımsıyorum."

Yaşamında her geçen gün artan düşünce zenginliğine rağmen, ekonomik yönden tam tersi bir durum yaşıyordu. Yapmak zorunda olduğu ek işler ve oldukça yükümlü ders programından bunaldığı günleri arkadaşına yazdığı bir mektubunda şöyle dile getiriyordu Kant: *"Bazen içimde, herhangi bir anda, ciddi olarak, bu bunaltıcı havadan biraz olsun çıkıp ferahlama eğilimi uyanıyor; ne var ki yoksulluk, öfkeli bir sesle kendini hemen anımsatıyor, beni tutukluyor ve sürekli etkili tehditlerle beni hiç gecikmeden bu güç işe devama zorluyor..."*

Yalnızlığı sevmesine rağmen, saat birdeki günün tek yemeğinde her zaman dostları olurdu. Kant sofrada engin bir düşünce zenginliğini cömertçe sergiler, binlerce dahi düşüncüyü dile getirirdi. Arkadaşı Poerschke onu şöyle anlatıyor: *"Onda çocukluk ve deha bir aradaydı. Ruhunun en soylu meyvelerinin yanı sıra çoğu kez bir anda çocukça neşe saçan yararlı çiçekler de taşırdı."*

"Darda kalsaydım en son satacağım şey saatim olurdu." diyen Kant'ın yaşamı, bir saatin tik

tak'ları gibi düzenliydi. Yataktan kalkmak, kahve içmek, yazmak okumak, yemek yemek, yürüyüş yapmak için her şeyin saati kesindi. Gri ceketi, ince İspanyol bastonuyla, ıhlamur ağaçlarıyla kaplı bulvara yürüyüşe çıktığında Königsberg'li-ler saatin üç buçuk olduğunu bilirlerdi. Hatta saatlerini buna göre ayarlayanlar vardı. Aynı yol üzerinde sekiz kez gidip gelirdi. 40 yıl boyunca sadece bir kez bu düzenin dışına çıktı. Rousseau'nun yeni çıkan kitabı Emile'i okuyordu. Kitap onu öylesine büyülemişti ki, yürüyüşünü iptal etmek zorunda kaldı.

Kant 1770 yılında yayımladığı “Duyu Dünyası ile Düşünce Dünyasının Biçim ve İlkeleri Üstüne” yapıtıyla üniversitede profesör olarak görev alan ilk filozof oldu. Bu unvan ders yükünü azaltmış, üstelik gelirini de artırmıştı. Ek işlerde çalışmasına gerek kalmamıştı. Kant bu günden sonra on yıl boyunca insanlık tarihi açısından da önemli yığın bir çalışmanın içine girdi. Son derece düzenli olan yaşamı, daha da dakikleşti.

Bu süre içinde hiç bir şey yayımlamadı ve tamamen felsefe üzerine yoğunlaştı. Neyi bilmeliyim? Ne yapmalıyım? Ne umabilirim? İnsan nedir? Bu dört soru onun felsefe disiplininin özetliyordu.

1781 yılında felsefe alanında kendisine büyük bir ün, görkemli bir yer sağlayan en önemli yapıtı “Saf Aklın Eleştirisi” yayımlandı. Sistematik bir tarzda metafizik ve

bilgi teorisi üzerinde durduğu kitabında Kant, ilk baskının ön sözünde şunları yazmaktaydı:

“Bu araştırmada bütünlüğü bir amaç haline getirdim ve çözümlenmemiş ya da çözümünü için bir anahatar sağlanmamış hiç bir metafizik sorun kalmadığını iddia etmeyi göze alıyorum.”

Bunu izleyen yapıtlarında 1788’de “Pratik Aklın Eleştirisi”nde ahlâkı, 1790’da “Yargının Eleştirisi”nde ağırlıklı olarak estetiği ele aldı.

Akla eleştirel yaklaşan Kant’a göre, akıl eleştirilmeli, onun ne olup ne olmadığını bilinmelidir.

“Ben sadece incelemekle görevimi yerine getireceğim. Doğa sırası gelince, gerçeği açıklayacak olan adamı da ortaya çıkaracaktır.” diyerek tarihteki rolü konusunda mütevazı davranan Kant, iki yüz yıl önce 12 Şubat 1804’te kusursuz yaşamına veda etti.

Almanya’nın her tarafından gelen insanlar, Königsberg’in neredeyse tamamı onu son yolculuğunda yalnız bıraktı. Mezar taşında şunlar yazılıydı:

“Üzerinde düşündükçe iki şey ruhumu daima yeni ve giderek artan bir hayranlık ve saygı ile dolduruyor: Üstümdeki yıldızlı gökyüzü ve içimdeki ahlâk yasası.” •

“Dünyada hiçbir şey başkalarının hakkından daha kutsal değildir.”

İmmanuel Kant

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Hangisi “doğa ötesi,fizik ötesi” anlamına gelir?
a-Telepati
b-Sibernetik
c-Telekinezi
d-Metafizik

2-Resesyon ne demektir?
a-Nevrotik davranış bozukluğu
b-Ekonomik durgunluk
c-Enflasyon artışı
d-Karar verememe hali

3-Mangal kömürünün diğer adı nedir?
a-Antrasit
b-Odun kömürü
c-Linyit kömürü
d-Kök kömürü

4-Niteliği düşük, elde kalmış mallara ne ad verilir?
a-Tapon
b-Eski
c-Bozuk
d-Arızalı

5-Hangi metalin sertliği daha yüksektir?
a-Topaz
b-Korund
c-Elmas
d-Granit

6-“Nazarı itibare almak” deyimi ne anlama gelir?
a-Benimsemek
b-Önemsemek
c-Özetlemek
d-Betimlemek

7-“Müphem” nedir?
a-Belirsiz
b-Belirteç
c-Belirti
d-Belirtmek

8-Zamklı mat sulu boyaya ve bu boya ile yapılan resimlere ne ad verilir?
a-Guaj
b-Sufle
c-Saçatura
d-Lome

9-Aşağıdakilerden hangisi diş temizliğinde kullanılır?
a-Miskal b-Misk
c-Misvak d-Mitral

10-Fizik biliminin konusu ses olan kolu, yankıbilimine ne ad verilir?
a-Argonik
b-Agnostij
c-Agnostik
d-Akustik

11-Görme engelliler için kabartma harfleri icat eden kimdir?
a-Valentin Haüy
b-Ambroise Pare
c-Charles Michel
d-Louis Braille

12-Haritalarda mavinin koyulaşması hangisinin arttığını gösterir?
a-Derinlik
b-Sıcaklık
c-Yükseklik
d-Uzunluk

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

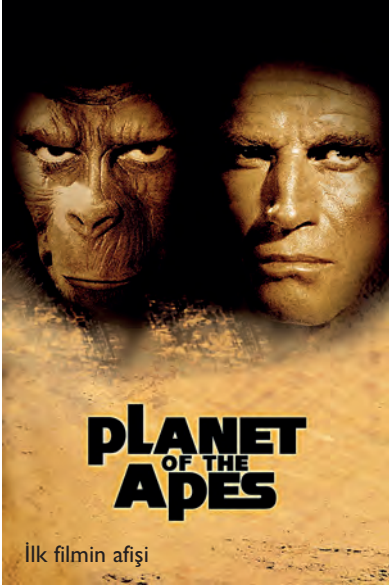

Maymunlar Cehennemine Hoş Geldiniz

Her şey Fransız yazar Pierre Boulle'nin bir hayvanat bahçesini ziyaretiyle başladı. Boulle, o gün gorilleri incelerken insanların ne kadar vahşi varlıklar olduğunu ve diğer canlılara sürekli eziyet ettiklerini düşünmeye başladı. "Acaba kafesteki şu gorillerle insanlar yer değiştirseydi nasıl olurdu?" Düşüncesi, 1963 tarihinde yayımlanan "La Planète des singes" adlı romanın yazılmasını sağladı. »

Roman, maymunların baskın tür olduğu ters bir dünyanın hikayesini anlatıyordu. Konuşma yetenekleri olmayan ya da bu yeteneklerini kaybetmiş insanların vahşi hayvanlar gibi yaşadığı bu paralel evrenin yeni efendileri ise şempanzeler, goriller ve orangutanlardan oluşan, konuşabilen maymunlardı. Boule’un kitabındaki hikaye, uzayda balayına çıkan, Jinn ve Phyllis’in buldukları şişenin içinden çıkan el yazması bir metin üzerinden anlatılıyordu:

2500 yılında bir uzay gemisi, Betelgeuse yıldızını keşfetmek için üç yolcuyla Dünya’dan ayrılır. Dünya benzeri “Soror” gezegenine inerler. Ana karakter olan gazeteci Ulysse Mérou, goriller tarafından yakalanır ve bir kafese kapatılır. Ulysse, başlangıçta öfkelenip

Charlton Heston, astronot George Taylor rolünde

çığlıklar atsa da, kendisinin yetenekli bir hayvan değil, aralarında eşitliği hak eden zeki bir varlık olduğunu maymunları korkutmadan kanıtlaması gerektiğini anlar. Aksi takdirde tıbbi deneylere tabi tutulacaktır. Romanın sonunda, Ulysses, yakınlık kurduğu şempanze Cornelius ve eşi Zira’nın yardımlarıyla, kendine eş olarak seçtiği Nova ve çocuğuyla Soror’dan kurtularak dünyaya döner. Aradan dünya ölçeğinde yedi yüz yıl geçmiştir. Ulysse ve ailesi, Eyfel Kulesi’ni görür ve Orly’e iner. Eve döndüğü için mutlu olan Ulysse gemiden çıkar ama onları karşılamaya gelen kişi insan değil, bir gorildir. Romanın sonunda, uzay yolculuğuna çıkan Jinn ve Phyllis çiftinin şempanze, evrimleşmiş insanın ise dünyadan yok olduğu anlaşılır.

Büyük bir ticari başarı yakalayan

bu eşsiz kurgu kısa sürede birçok dile çevrildi.

Pierre Boule, 20 Şubat 1912 Fransa Avignon doğumlu, Sorbonne mezunu bir elektrik mühendisiydi. 1938’de Malezya, Kuala Lumpur’da kauçuk üretimi yapan tarımsal bir işletmede işe başladı. 2. Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine Güneydoğu Asya’daki Fransız ordusuna katıldı ve ‘Peter John Rule’ takma isimle Çin, Burma (şimdi Myanmar) ve Fransız Hindin’in (şimdi Kamboçya, Laos ve Vietnam) genelinde faaliyet gösteren bir ajan oldu. 1943’te yakalandı ve ömür boyu ağır çalışma cezasına çarptırıldı. 1944 yılında yerel yöneticilerin desteğiyle hapisten kaçarak savaşın sonuna dek İngiliz Özel Kuvvetleri’nin hizmetine girdi. Savaş sonrası bir süre Malezya’da ziraatçılıkla uğraştı ve Paris’e döndü. Fransa’nın en yüksek dereceli sivil nişanı Légion d’Honneur şövalyesi yapıldı. General de Gaulle tarafından savaşta kahramanlık gösterenlere verilen Croix de Guerre ile Médaille de la Résistance nişanları ile ödüllendirildi.

Boule’un savaştaki deneyimlerini romanlaştırması, ömrünün geri kalanına yazar olarak devam etmesini sağladı. Malezya’da yaşarken yazdığı ve 1952’de yayımlanan “Le Pont

de la rivière Kwai” adlı romanı, 1957 yılında filme aktarıldı. Kwai Köprüsü, yedisi Oscar olmak üzere 18 önemli ödüle layık görüldü. Sessue Hayakawa’nın (Japon olduğu için olsa gerek) “En iyi yardımcı erkek oyuncu” ödülü ise Oscar ve Altın Küre’de adaylıkta kaldı. Komünizm sempatisini olan film senaryo yazarları Carl Foreman ve Michael Wilson kara listede oldukları için “En iyi senaryo ödülü” Pierre Boule’e verildi.

Anlaşılabileceği üzere Boule,

Pierre Boule

Maymunlar Gezegeni’ni yazdığında oldukça tanınmış biriydi. Bu sayede de film hakları, yapımcı Arthur P. Jacobs tarafından roman daha basıma girmeden satın alındı. Ancak film dönüşmesi pek o kadar kolay olmadı. Öncelikle film yapımcılarını projeye ikna etmek için üç

yıldan fazla zaman harcandı. Finansal tikanıklık projede bir takım değişiklikleri zorunlu kıldı. Mesela romandaki maymunlar ileri bir teknolojiye sahipti. Romanı bu şekilde dönemin teknolojiyle sinemaya aktarmanın zorluğu yapımcıları, ata binen, silah kullanan daha ilkel bir maymun toplumunu tercih etmeye yöneltti. Romandaki maymunların becerilerini gerçek maymunlara öğretmek imkânsızdı. Diğer yandan da maymun makyajlı insanların

Bu filmdeki başarısıyla Oscar alan makyaj sanatçısı John Chambers ve Barbara Flanagan

maskeli balo partisi de olmamalıydı. Seyircinin maymun karakterlerini zeki, düşünebilen, konuşabilen, hatta bilimsel ve sanatsal başarılarla sahip varlıklar olarak kabul etmesi gerekiyordu. Makyaj görevini yüzü hasar görmüş savaş gazilerine yüz protezleri (kulak, burun, çene) uygulayan makyaj sanatçısı John Chambers üstlendi. Chambers kendi buluşu kauçuk malzemelerin yakın çekimlerde bile gerçekçi görünmesi ve oyunculara hızlı bir şekilde uygulanabilmesi için 100'e yakın

ilk filmin son sahnelerinden biri. Taylor Dr. Zairus'u esir alıyor

makyaj sanatçısını eğitti. Chambers'ın bu projedeki başarısı fahri Oscar'la ödüllendirildi.

Boulle iyi bir yazardı ama sinema dilini bilmiyordu. Bu yüzden de bu karmaşık hikayeyi beyazperdeye uyarlama görevi, "Alacakaranlık Kuşağı" senaristi Rod Serling'e verildi. Senaryoda yapılan

değişiklerle maymunların evrimleştiği distopik bir geleceğin ana fikri korunsun da romandan epey farklı bir hale geldi. Konu başka bir gezegende değil, dünyanın geleceğinde geçiyordu. Romanda farklı bir dil kullanan maymunları, filmde İngilizce konuşturdular. Romandaki Fransız gazeteci Ulyse Mérou, filmde Amerikalı astronot George Taylor oldu. İkonik 'Özgürlük Heykeli' ile biten son,

Maymunlar Cehennemi filminin ikonik final sahnesi

Fransız romanını Hollywood ürünü yaptı. Bu son sahne Boulle'un içine pek sinmese de ikna edildi. Sonraki iki yıl boyunca Jacobs, çok pahalı bir projeye dönüşen bu film için yeterli finansmanı toplamaya çalıştı. Çekimler başlamadan önce, senaryo üzerinde çalışması için başka bir deneyimli yazar, Kwai Köprüsü filminin senaristi Michael Wilson getirildi. 1968'in başlarında vizyona giren, 2001'de de ABD Ulusal Film Arşivi'nde koruma altına alınan Charlton Heston'lu film o kadar başarılı oldu ki, Twentieth Century Fox hemen bir devam filmi istedi. Boulle ironik bir şekilde, ilk filmin Özgürlük Anıtı'nın sonunu da dahil ederek göreve koyuldu, ancak senaryosu beğenilmedi.

Yeni senaryo ile 1970 yılında vizyona giren "Maymunlar Cehennemine Dönüş" filmi kaldığı yerden başlıyordu. Bu sefer konuya nükleer bir silaha tapan ve gizli bir telepatik

güçleri olan mutantlaşmış insanlar dahil oldu. Başrolde ise Taylor'u aramak için yola çıkan ve gemisi dünyaya düşüp parçalanan John Brent (James Francisus) vardı. Finalde mutantlar ile maymunlar arası yapılan savaşta nükleer bomba patlıyor ve

dünya yok oluyordu.

1970'li yıllarda yapılan diğer üç film bana göre yapılmasa da olurdu. Çünkü ilk iki filmin kalitesinden uzak, ayakları yere basmayan, zorlama senaryolarla kotarılmış filmlerdi.

Serinin üçüncü filmi "Maymunlar Cehenneminden Kaçış" (1971) filminde, Cornelius, Zira ve Dr. Milo, nükleer bomba patlamadan hemen önce bindikleri uzay gemisiyle (nereden buldularsa) zamanda da yolculuk yaparak 1973'ün dünyasına geliyordu. Önceleri çok popüler olsalar da, gelecekte maymunların dünyayı ele geçireceğini öğrenen devlet yetkilileri doğacak ve ismi Caesar olacak çocuklarını tehlike olarak gördükleri için öldürmek isterler. Finalde çocuklarını sırtteki başka bir yavru ile değiştiren Zira ve Cornelius öldürülür.

Serinin dördüncü filmi "Maymunlar Cehenneminde İsyân" (1972) filminde, dünyadaki kedi köpekler, bir virüs salgınında ölmüştür. Hem

evcil hayvan, hem de hizmetli olarak edinilen maymunlar, Caesar önderliğinde isyan eder ve özgürlüklerini kazanırlar. Serinin beşincisi olan “Maymunlar Cehenneminde Savaş” (1973) filmi, her iki tür provokatörlerin kışkırtması sonucu, maymunlarla insanlar arasında, yaşanan savaşı anlatılıyor. Bu filmle ilgili en ilginç anekdot ise 12 Eylül 1980 Askeri Cuntası’nın maymunların, insanların baskısından kurtulmak için savaş başlatmasının halkı tahrik edeceği, galeyana getireceği korkusuyla bu filmi ülkemizde yasaklatmasıydı.

Roman ve filmlerdeki maymun toplumunun yapısı için ise, Roma İmparatorluğu model alınmıştı.

Tarihi Caesar ile maymun devrimini başlatan Caesar arasında, isimleri dışındaki en büyük benzerlik, her iki karakterin de içinden çıktıkları toplumu dönüştüren liderler olmasıydı.

Serinin çeşitli maymun karakterlerine verilen Honorius, Cornelius, Maximus, Ursus, Julius, Virgil gibi Latince kökenli, hepsi tarihi bir Romalı figüre ait adlar ve görsel göndermeler, senaristlerin sadece Caesar’la sınırlı basit bir alegoriden fazlasını hedeflediklerini gösteriyordu. İlk filmde Taylor’ı inceleyen doktor Galen karakteri, adını ünlü hekim Galenos’tan alıyordu. Maymunlar Cehennemine Dönüş’te

General Ursus ve Dr. Zaius giydikleri togalarla Roma’da âdet olduğu üzere hamamda siyaset tartışıyorlardı. Toplumsal görevlerin maymun türlerine göre ayrılmasının yanında, bu ayırım kıyafetlerinin rengiyle de belli ediliyordu: Turuncu kıyafetli orangutanlar idareci, yeşil giyen şempanzeler bilim insanları

Maymunlar Cehennemine Dönüş filminde, General Ursus Roma Senatosu benzeri ortamda savaş kararı alıyor.

ve deri ceketleri altına mor tuniklî goriller askeri/güvenlik hizmetlerinden sorumluydu. Roma’da da giysi renkleri tıpkı maymun toplumunda olduğu gibi sosyal statü ve hiyerarşi nişanıydı. Erguvan imparator ve çevresine, sarı kadınlara ve özellikle evlenmemiş kızlara, kırmızı pelerin asker ve subaylara, erguvan şeritli beyaz togalar senatörlerle, rahiplere vs. özgüydü.

Serinin televizyon dizisi 1974 yılında 14 bölüm, animasyon televizyon dizisi 1975’te 13 bölüm olarak gösterime girdi. Maymunlar Gezegeni temelli çizgi romanlar ise 1968’den bu yana düzenli olarak yayımlanıyor.

Tim Burton’un yönettiği ilk bölümünün yeni çevrimi 2001’de gösterime girdi. Başrolünü Mark

Wahlberg’in oynadığı, Türkiye’de “Maymunlar Gezegeni” adıyla gösterilen bu film, konuyu seriden bağımsız daha farklı bir şekilde ele almıştı. Çok beğenilmese de konusu romana ilkinden daha yakındı. Kostüm ve maymun makyajları ilk seriden daha başarılıydı. Maymunların ülkesi ilk iki filmdeki Fred Çakmaktaş’lı Taş Devri çizgi filmi mekânlarını andıran şehirden daha görkemliydi.

2011 yılı “Başlangıç” filmi afişi

Artık bitti gözüyle bakılan Maymunlar Cehennemi serisi 2011 yapımı “Başlangıç” filmiyle hayata öyle bir geri dönüş yaptı ki, hem de ne dönüş! Devamında 2014 yılında “Şafak Vakti”, 2017 yapımı “Savaş”

Mark Wahlberg’in başrolünü oynadığı 2001 yılında gösterime giren Maymunlar Gezegeni filminin afişi

filmleri vizyona girdi. Bu üçlü, 70'li yıllardaki ilk serinin son üç filmi yeni den ele alıyordu. Dijital teknolojinin nimetleri, maymunların performansında daha fazla duyguya yer verirken,

Serinin 10. filminde, Wes Ball yönetimiyle Maymunlar Gezegeni Krallığı'na kavuşacak.

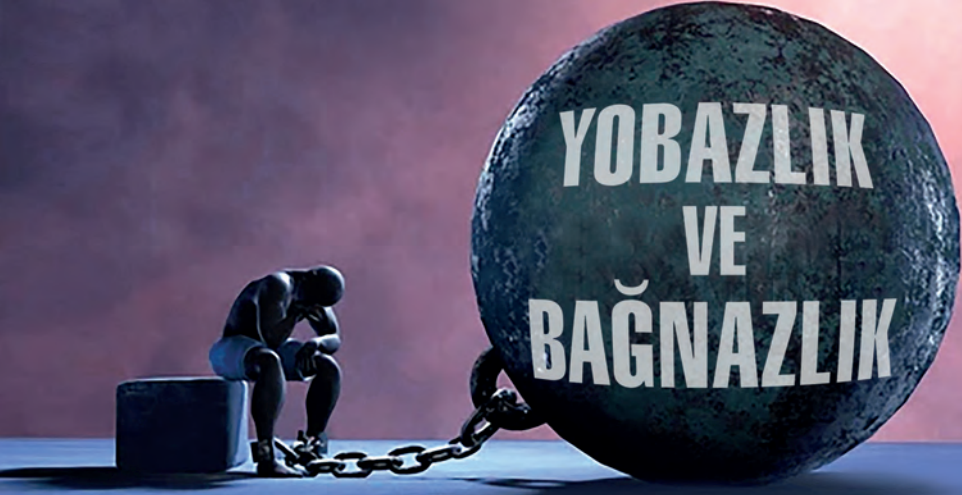
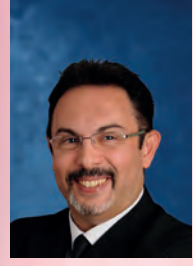
özel efektler arenasına geçmesine de olanak tanıdı. Bu filmlerde, bilgisayarlarda modellenen maymunları, hareket yakalama tekniğiyle insanlar canlandırıyor. Filmdeki maymunlar, gerçek maymunları aratmayacak kadar ikna ediciydi. Konu ise çağımızın hastalığı Alzheimer üzerinden başarılı bir mantık zeminine oturtulmuştu. Babasının yakalandığı Alzheimer'a çare bulmaya çalışırken insan ırkını yok etmenin tohumlarını eken Will Rodman'ın (James Franco) testleri için bir nevi evlatlık olarak yanına aldığı Caesar'la (Andy Serkis) olan ilişkisiyle başlıyordu.

10 Mayıs 2024'te vizyona girecek serinin 10. filminde, Wes Ball yönetimiyle Maymunlar Gezegeni Krallığı'na kavuşacak. Baş karakter de Noa'ya (Owen Teague) dönüşüyor. Noa, Caesar'ın öğretilerini saptıran yeni zalim liderden kaçmak zorunda kalacak. Filmde aynı zamanda maymunlar dünyada farklı

klanlara ayrılırken, insanların daha vahşi hallere döndüğü de görülüyor. Kısacası bir sonraki, Charlton Heston'lı ilk filmin yeni çevrimi olabilir. İlk filmde uzay gemisindeki dijital saatin bile fotoğraf olarak verildiği düşünülürse, ekonomik kaygısı olmayan son üç filmin referansı, bizi bekleyen görsel şölen beni çok heyecanlandırıyor.

2. Maymunlar Cehennemi filminden sonra seri ile ilişkisi kesilen Pierre Boulle, 1976 yılında bütün yapıtlarıyla Fransız Edebiyatçılar Derneği'nin büyük ödülüyle taçlandırıldı. Geride 42 kitap bırakarak, 30 Ocak 1994 tarihinde Paris'te yaşama veda etti. Son sözleri "*Umarım beni unutmazlar.*" olan Boulle bugün, anavatanı Fransa'da bile neredeyse unutuldu. Unutulmak tüm canlılar için kaçınılmaz olsa da, tüm zamanların en iyi iki filminin ve daha birçok şeyin arkasındaki biri kesinlikle daha iyisini hak ediyor. •

alitekincaam@butundunya.com.tr

“Bilinende sınır vardır, bilinmeyende sınır yoktur. İnsan aklı anlaşılmazlığın engin okyanusunda barınacak bir ada sağlar. Her kuşağa düşen iş, bu okyanustaki adaya biraz daha toprak katarak büyötmektir.” T. H. Huxley

Yobazlık, bağnazlık ve gericilikle ilgili bazı tanımlar şu şekilde dir:

“Yobaz, dinde bağnazlığı aşırılığa vardır an, başkalarına baskı yapmaya yönelen kimse ya da bir düşünceye, bir inanca aşırı ölçüde bağlı olan kimse anlamına gelir.

Bağnaz ise bir düşünceye, bir inanışa aşırı ölçüde bağlanıp ondan başka bir düşünce ve inanışı kabul etmeyen, mutaassıp, fanatik anlamındadır. Bağnazlık bir görüş, kanı ya da tutumun tartışma ve eleştirilere kapalı tutulması ya da en aşırı biçimiyle benimsenmesi,

hoşgörüsüzlük durumudur.

Gericilik ise toplumda çağdaş değerlere ve yeniliklere önem vermeyen, her yönüyle eskiyi özleyen veya eski düzeni yaşamaya çalışan görüştür.”

Bağnaz hep uçlarda yaşar. Diğerini dinlemez, etiket ve yaftalama huyu vardır. Anlamak için çabalamaz.

Bağnazlık, herkese, her şeye önyargılarla ve itina ile yargılayarak yaklaşmaktır. Bağnaz bir korku içerisindedir ve kendine güveni yoktur. Bağnaz hep uçlarda yaşar. Diğerini dinlemez, etiket ve yaftalama huyu vardır. Anlamak için çabalamaz. Kişi kendini anlattığı kadar vardır oysa. Farklı fikre yaşama izni vermediği gibi farklılıkları tek potada eritmek için çabalar. Yeni fikirler onda alerji yapar. Yeniliklere, yeni düşüncelere kapalıdır. Değişimleri, gelişimleri takip etmez.

Yobazlık, bağnazlığın dinle örülmüş halidir. Samimi dindarlık ile yobazlık birbirinin zıddıdır. Sözde çağdaş entelektüellerin bir kısmı burada sınıfta kalır. Dindarlık samimi bir yaşam biçimi ise saygı duyulmalıdır.

Yobazlık, bağnazlık dinde, bilimde, düşünce yapısında kısaca her alanda mevcuttur. Sosyolog Dr. **Murat Çağatay**, şöyle bir üçlemeye dikkat çekiyor:

“Dinci, dindar, dinden geçinen.”

Tüm kavramlar için geçerli olan bu üçleme şu şekilde açıklanabilir: Yobaz, fanatik dinci, samimi dininin gereklerini yerine getiren dindar ve dinden para kazanan dinden geçen yapı...

Dini çerçevede, sosyal hayatı ıskalama ve cemiyetleşememe sebebi ile cemaatleşmiş, özgürlüğünü,

hürriyetini, benliğini bir üst iradeye (şeyh, şıh vs...) biat ederek teslim etmiş kişilerin birey olabilmesi mümkün değildir. Her görüşün bağnazlığı zehirlidir. Aklın rafa kaldırıldığı, yerine naklin konduğu, düşünmenin, sorgulamanın olmadığı bir akıl tutulması halidir. Bağnazlığı sadece dine bağlı bir kavram gibi düşünmemeliyiz. Bağnaz kelimesi sadece bir kesime hitap etmemelidir, entelektüelim diye geçinen bağnazlar da maalesef vardır.

Eskimiş, kokuşmuş, kirlenmiş,

bozulmuş, miadını doldurmuş olan düşünce ve yaşam biçimini inatla savunan, bunun doğruluğuna kafî bir şekilde inanan ve bu doğruluğu kendine yaşam biçimi seçerek dolaylı ya da bunu doğrudan diğer insanlara dayatan insan yobazdır.

“Tüm idealistler; hizmet ettikleri davaların her şeyden önce dünyanın tüm öteki davalarından üstün olduğunu düşünürler. Kendi davalarının biraz olsun başarılı olması için, bu davanın tüm öteki insan girişimlerine gerekli olan aynı pis kokulu gübreye açıkça ihtiyacı olduğuna inanmak da istemezler. Bir düşmanla savaşarak yaşayan kişinin, düşmanını hayatta bırakmasında fayda var.” diyor **Nietzsche**.

Yobazlık konulu bir fıkra ise şöyledir:

“Köprüden geçmekte olan yobaz, bir adamın intihar etmek üzere olduğunu görür: Koşarak yanına gelir ve ‘Dur, sakın yapma!’ der.

Adam “Neden?” deyince yobaz, “Yaşamak için birçok sebep var.” karşılığını verir ve aralarında şu konuşma geçer:

‘Dindar mısın?’

‘Evet.’

‘Ben de... Hristiyan mısın Budist mi?’

‘Hristiyan.’

‘Ben de...’

‘Katolik mi yoksa Protestan mısın?’

‘Protestan.’

‘Ben de...’

‘Episkopal mi yoksa Baptist misin?’

‘Baptist.’

‘Ooo, ben de...’

‘Tanrının Baptist Kilisesi’nin mi, yoksa İsa’nın Baptist Kilisesi’nin mi üyesisin?’

‘Tanrı’nın Baptist Kilisesi’nin.’

‘Ben de...’

‘Tanrı’nın Reformcu Baptist Kilisesi mi, Tanrı’nın Orijinal Baptist Kilisesi mi?’

‘Tanrı’nın Reformcu Baptist Kilisesi.’

‘Ben de...’

‘1879 tarihli mi, yoksa 1915 tarihli reformdan yanasın?’

‘1915.’

Yobaz, “Vay kâfir vay...” diyerek adamı köprüden aşağı iter!”

Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, “Çağdışı ve çağdaş yobazlık” adlı makalesinde şunları söylüyor:

“Tüm yobazlıklar belli bir zamanın değerlerini ilahlaştırma ve bu ilahlaştırmanın

uzantısı olan tabuları insana ege-men kılma illetine dayanmaktadır... Yobazlık, insanın daha iyiye ve daha güzele doğru kanat açmasında rahatsız olan bir şuuraltının ürünüdür. Yobazlık “daha iyi”nin olabileceğini asla kabul etmez. Yeni ufuklara yükselme yerine hep aynı çukurda çakılıp kalma ve o çukurun

Prof. Dr.
Yaşar Nuri
Öztürk

dışında kalanları yetersiz veya “zararlı” ilan etme tutkusunu, yobazlığın bir tür “alâmetifarika” sıdır. Yerleştiği çukurun dışında dünya kabul etmemek, yobazlığın dini-imanıdır. Durmadan yürümek ve sürekli de-ğişmek, varoluşun omurgası olduğu için, yobazlık, hayata ve insana kurulmuş pusuların en zararlısıdır.”

“Çağdışı yobazlık, eskiyi putlaş-tırır; çağdaş yobazlık ise içinde ya-sanılan zamanı.”

Yobazlık, inat, dışa kapalılık ve dar kafalılığın kanserleşmesidir hatta bir kültürel intihardır. Bilinmeyen daima “tehlikeli” sayılmış-tır. Eric Hoffer’ın tabiriyle “kesin inançlılar” yani taassup sahipliği ve yobazlık bir hayat ve düşünce tarzının ismidir. Bu geniş kitleler, at gözlüklerini takmışlardır. Bağnazlık ve taassup her yerde yaygın ve evrenselidir.

Dogma, bilgisizlikten ve karanlıktan doğan yanılğular ve taassup ise, saplantı halindeki bir kaniya aykırı düşen her düşünceye, körü körüne saldırmaktır. Yobazlığın, tutuculuğun, kör inançların belirli bir yurdu, ulusu yoktur.

“Yobazlığın akademik dünyada hiç var olmaması gerekir; çünkü orada bilimsel tavır esastır ve bilimin de ilk ve olmazsa olmaz özelliği, “eleştirel tavır”dır. Akademik ruh eleştiriye kapalı olamaz ve her türden katılaşmayı reddeder. Eleştirinin olduğu yerde akıl kullanımıyla birlikte farklı tezler de vardır.”

Çağdaş, sorgulayıcı eğitim

toplumsal aydınlanma için vazgeçilmezdir. Evrensel insan, varlığını ve yaşamını bütün insanların yaşamıyla birleştiren insandır. Yobazlık kişiyi dar bir gruba zincirleyip toplumun diğer bölümlerinden koparır. Körleşmiş yobazlık ile yolunda mutlaka engellenecek olan kahraman, her tür zorbalığa ve yobazlığa elbette üstün gelecektir. Her kesimden yobaz orta yolcu (dinamik dengede aklı ve sezgisini dengeleyen) kahramanı taşlamak için fırsat kollar. Kendi hakları, özel menfaatlerini koruyan ya da kazanmak isteyen birbiri ile yarışan farklı yapılar, yeni paylaşımlar için savaşırken objektif kalmaya özen gösteren insan gibi insandan haz etmezler.

Bağnazlar hep uçtadır, aslında hepsi birbirinin aynıdır, tek farkları ise kıyafetleridir. Kula kulluk, biat, hür iradenin teslimiyeti olduğu için “insan gibi insan” Tanrı ile aklı arasına kimseyi sokmaz. Diğer tüm konularda da kendini geliştirme ve değiştirme yetisine sahiptir. Kendisini sürekli yenileme özelliğine sahiptir. Ne bilimsel ne de siyasal anlamda bağnaz dogmatik bir bakış açısı ile ezber yaşamlar sürmez. Yaratıcı, farkında birey geleceğe emin adımlarla yürürken yolunda bağnazlık, yobazlık ve gericiliğin tehlikeli engellerini birer birer aşacaktır...

“Yaşamın ve çalışmanın temel amacı, kişinin başlangıçta olmadığı kişi olmasıdır.” M. Foucault

berkyuksel@butundunya.com.tr

Yerel Seçimler

Liderlik ve

Politik Zekâ

Bilişim çağını yaşadığımız, günümüz gelişmiş demokrasilerinde seçimlere katılım oranları düşük olmakta, sebep olarak, modern hayat şartları, bireycilik, ortak bir siyasi proje yokluğu ve ahlaki ufkun daralması gösterilmektedir.⁽¹⁾ Her ne kadar, ülkemizde sandığa gitme yüzdesi yüksek olsa da, seçime sayılı günlerin kaldığı son virajda, kararsız seçmenlerin oy vermeleri sağlanmalıdır. Yapay zekâlarla dijitalleşen ve aynı

*“Eylemsiz vizyon bir hayaldir.
Vizyonsuz eylem ise karbasandır.”*
Japon Atasözü

zamanda apolitikleşen bu dünyada, ülkemiz ise demokratik değerler, insan hakları ve özgürlükler konusunda Batı dünyasının çok gerisinde kalmıştır. Bu nedenlerle, özellikle kararsız görünen gençler, sandığa gitmeli, siyasal haklarını kullanarak politikada ve ülke yönetiminde söz sahibi olmalıdırlar. »

Jürgen Habermas

Böylelikle, yarınlarda sizleri yönetenlerden şikayetçi olma ve aynı zamanda ülkeyi yönetme hakkınız olacaktır.

İşte bu noktada, politikacıların liderlik yetenekleri ve politik zekâları (PQ) ön plana çıkmaktadır. Bir köşesinde, devlet-yerel yönetimler diğer köşelerinde iş dünyası ve sivil toplum kuruluşları bulunan bir üçgende, halk ve toplum ortada altın bir top olarak düşünülmelidir. Üçgendeki güvene dayalı işbirliği, altın topu daha değerli yapıp, mutlu, huzurlu ve refah içerisinde yaşanmasını sağlayacaktır. Bu noktada en önemli görev, yerel yönetimlere talip olan ana muhalefet partisi adaylarına düşmektedir. Hele hele, seçildiklerinden sonra aldıkları oyların karşılığı olarak, bu göreve layık olduklarını göstermelidirler.

Doğru yatırımları ve çalışmalarını devam ettirip, geliştirirken, yanlışlar derhal sonlandırılmalı, tutarlı, dürüst ve şeffaf bir yönetimle ortak değer ve müştereklere sahip çıkmalıdır. Hükümet, iş dünyası, sivil toplum kuruluşları ile kurulan olum-

lu, güçlü diyaloglar ve işbirliği ile gücü paylaşmak ve değişime öncül olmak, halkın ve toplumun yararına olacaktır. Olaylara ve sorunlara farklı perspektiften bütüncül bakış açısı ve takım çalışması ile bakabilmek, riskleri görerek geleceğe yönelik, analitik düşünebilen yaratıcı stratejik çözüm odaklı bir yönetim anlayışı, yerel yönetimlerin tercihi olmalıdır.

Empati yeteneği, cesaret, inandığınız değerlerde tutkulu ve tutarlı olmak ve insanlara güven verebilmek, seçilmiş olan yerel yöneticilerin gücüne güç katacaktır.

Empati yeteneği, cesaret, inandığımız değerlerde tutkulu ve tutarlı olmak ve insanlara güven verebilmek, seçilmiş olan yerel

yöneticilerin gücüne güç katacaktır.

Jürgen Habermas, “Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak” kitabında (YKY), “İnsanlar topluluklarda bağlar ve sınırlar (bonds&bounds) içinde yaşarlar ama bunların farklı türden olabileceğini, etik yaşamın kendisi önemlidir ama kendisinden başka şeylerin de önemli olduğunu görebilir. Bunları birbirlerine bağlayan diğer bir etik düşünce ise yükümlülüktür (obligation).” der.⁽²⁾

Bu bağlamda, başkanlık ve liderlik yapacak bir kişinin, politik zekânın inceliklerini kullanırken hem etik yaşam çerçevesinde ötekileşmeden ve ötekileştirmeden bağları ve sınırları güçlendirirken, yükümlülüklerini bilerek halka ve topluma tarafsız, tutarlı, şeffaf, dürüst bir yönetim anlayışı ile hizmet etmesi beklenir.

Günümüzde neo-liberal politikalar, postmodern yaşam felsefesi hakim iken, siyasette ise modern çağdan günümüze daha akılcı siyaset felsefesine ve politik zekaya ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır.

Bütün bu gerçekler ışığında, güçlü, güven veren, geleceği görebilen, çok yönlü, risk alabilen, empati yeteneği ile çalışanları ve insanları kucaklayabilen, farkı fark eden, farklı düşünebilen yaratıcı kişiler, hangi kurumun ya da şirketin başında olurlarsa olsunlar, yöneticilikte ve liderlikte daha başarılı olacaklardır.

muratmolu@butundunya.com.tr

*Kaynak:

- 1) Gerry Reffo, Valerie Waikiki, “Liderlik ve Politik Zeka-PQ”, Çeviren: Ahmet Aksoy, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- 2) Jürgen Habermas, “Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak” Çeviren: İlknur Ata, KYK

AFORİZMALAR

■ “Evrenselliğin kaynağı farklılıklardır, çeşitliliğin çimentosu da birliktir.” **Edgar Morin**

■ “Demokrasinin odaksal kavramı halktır, insanlık değil.”

C. Smith

■ “Güven ilişkileri sadece kendi çıkarlarımıza değil, başkalarının çıkarlarına da ilgi duyma istekliliğimize bağlıdır.”

Peter Farqueson

■ “Bir araya gelmek başlangıçtır, bunu sürdürmek ilerlemedir, birlikte çalışmak başarıdır.”

Henry Ford

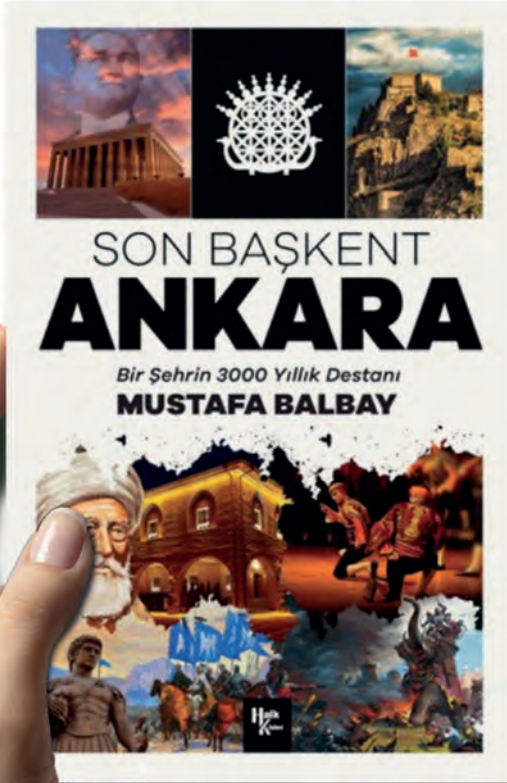
■ “Dünyayı yerinden oynatacak kişinin, önce yerinden kalkması gerekir.”

Sokrates

Dr. Murat Molu'nun sesinden Byung Chul Han'ın Ötekini Kovmak kitabından alıntı

Son başkentimiz Ankara'yı hiç böyle okumadınız. Üç bin yılda yüzden fazla başkent gelip geçtiği Anadolu'daki son başkent Ankara'nın destanını Kızılırmak ve Sakarya'nın dilinden okuyun. Ankara... Büyük İskender'in düğüm çözdüğü... Sezar'ın valilik yaptığı... Ertuğrul Gazi'nin yurt seçtiği... Yıldırım Beyazıt'la Timur'un kozlarını paylaştığı... Ahilerin devlet kurduğu... Yunanistan'ın göz koyduğu... Mustafa Kemal'in yedi düveli dize getirip son Türk Devleti'nin başkenti ilan ettiği üç bin yıllık efsane şehir... Kızılırmak'la Sakarya'nın arasında Anadolu'da yaşanan bütün uygarlıklara, kurulan devletlere, insanlığı aydınlatan bilgelere tanıklık etmiş Ankara... Uygurlıkların... Dünya tarihinin... Güzel ahlâkın... Türkiye'nin... Mustafa Kemal'in Ankara'sı... "Mustafa Kemal'in en büyük eseri Ankara'dır, çünkü bütün eserlerini Ankara'da verdi..." Dev bir sahnede izler gibi üç bin yıllık tarih yolculuğuna hazır mısınız? Mustafa Balbay, bütün birikimini ortaya koyarak yazdığı bu destan için şöyle diyor: "Anadolu'nun iki yakası, Anadolu'nun ortasında birleşti. Yüzyıllardır özlenen Anadolu'nun birliği Ankara'da gerçekleşti. Bu kitap 2021 Sakarya Zaferinin, 2022 Kurtuluş Savaşı'nın, 2023 Cumhuriyetimizin yüzüncü yılına armağan olsun."

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İran-İsrail Çatışmasının Enerji Piyasalarına ve Türkiye'ye Etkileri Üzerine Notlar

7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'in güneyinde yer alan bir çölde düzenlenen Supernova Festivali'ni hedef alarak başlattığı ve adını da 'Aksa Tufanı' koyduğu saldırısı sonrası İsrail, uzun süredir beklediği "gerekçeyi" buldu. Gazze'yi ve sivil halkı hedef aldı; 30 binden fazla sivil (çok sayıda çocuk) öldürüldü. Yüzbinlerce Filistinli Gazze'den (yurtlarından) sürüldü. »

İsrail, uzun zamandır İran'ı; Hamas'a silah ve mühimmat tedarik ederek, bölgede şiddeti körüklemekle suçluyor. İran'ın dini lideri Ali Hamaney ise, Hamas'ın İsrail'e saldırısının arkasında Tahran'ın olduğu iddialarını yalanlarken, "Biz Filistinlilerle gurur duyuyoruz, bu doğrudur. Ama 'Bu iş Filistinlilerin dışında birilerinin işidir' diyenler, Filistinlileri tanımamıştır. Filistinlileri küçük gördüler, yanlışları buydu." ifadelerini kullandı.

1 Nisan 2024'te "İsrail, Suriye'deki İran konsoloslugu ve büyükelçilik konutuna saldırı düzenledi.

İsrail, İran'ın nükleer silahlara (uranyum zenginleştirme sürecini tamamlayarak) sahip olması halinde, büyük bir güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalacağı endişesi ile İran'a da saldırma gerekçeleri arayışını sürdürdü. Nitekim 1 Nisan 2024'te "İsrail, Suriye'deki İran konsoloslugu ve büyükelçilik konutuna saldırı düzenledi. Saldırıda ölenler arasında İran Devrim Muhafızları komutanlarından Tuğgeneral Muhammed Reza Zahedi'nin, ikinci bir

general ile beş mensubu daha bulunduğu duyuruldu."¹

İran'ın buna misilleme olarak düzenlediği füze saldırısı, kimi yorumcular tarafından "tiyatro" olarak değerlendirildi ve İsrail'in "Demir Kubbe" Savunma Sistemi'ne güzellemeler yapıldı. Karşı görüşte olanlar ise İran'ın bu saldırı ile İsrail'in savunma sisteminin açıklarını tanımış olduğunu öne sürdü. Bunu, İran komandolarının, Hürmüz Boğazı'nda İsrail konteyner gemisine

baskını izledi. Buna yanıt olarak da İsrail'in İran'a (İsfahan civarına) füze saldırısı yaptığı iddia edilirken, İran'ın Uzak Kurumu Sözcüsü Hüseyin Dalıryan, "birkaç" insansız hava aracının "başarıyla düşürüldüğünü" söyledi ve bir füze saldırısı olduğu haberlerini reddetti.²

Bu tehlikeli ve on binlerce sivilin katledilmesine yol açan satranç hamlelerinin nereye varacağını kestirmek hayli zor. Ancak bu süreç, özellikle daha geniş bir İsrail-İran çatışmasına dönüşür ve başta ABD olmak üzere, batılı devletler İsrail'in yanında yer alırsa; bölgemizi ve Türkiye'yi de içine alacak çok boyutlu (ekonomik, toplumsal, güvenlik, vb.) risk ve tehditlere neden olacaktır. Nitekim Pepe Escobar'ın 21 Nisan'da X'te yer alan

iddiası, bunun işaretlerini veriyordu. Hüseyin Vodinalı'nın da Escobar'dan alıntı yaptığı iddiaya göre; "İsrail başlangıçta aşırı güç kullanarak karşılık vermeyi seçti. Nükleer bomba yüklü bir F-35 Ürdün üzerinden doğuya gönderildi. Görev: İran üzerinde yüksek kapasiteli elektrik hatlarında bir dalgalanmaya neden olacak, İran'ın elektrik şebekesini felce uğratacak ve tüm elektronik cihazları devre dışı bırakacak yüksek irtifa patlamasını tetiklemek. Bir EMP saldırısı. Fakat... İsrail F-35'i Ürdün hava sahasını terk ederken Rus Hava Kuvvetleri tarafından düşürüldü."³ Bu iddia doğruysa ve taraflar bir an önce ihtiraslarının yol açtığı çılgınlıktan geri adım atmazlarsa; Üçüncü Dünya Savaşı'na evrilebilecek bir süreç yaşanıyor.

Gelişmelerin Enerji ile İlgili Boyutu ve Riskler

İsrail ve ABD'nin İran'a doğrudan ve asimetrik güçle müdahalesine, İran'ın vereceği en olası yanıtlardan biri de daha önce de sıklıkla tekrarladığı "Hürmüz Boğazı'nı kapatma" tehdidini, söylemden eyleme geçirmesi olacaktır. Hürmüz Boğazı, dünyanın en

stratejik "dar boğazlarından" biri, hatta başlıcasıdır. Hürmüz Boğazı'ndan günde 20.5 milyon varil petrol (ham petrol, kondensat ve petrol ürünleri) ve 306 milyon metreküp LNG⁴ geçmektedir.

Petrol tüketiminde % 92, doğal gaz tüketiminde % 99 dışa bağımlı olan ülkemiz, gerek fiziki olarak petrol tedarikindeki sıkıntı, gerekse fiyatlardaki büyük artış nedeniyle, en fazla sorun yaşayacak ülkelerin başında gelmektedir.

Buna bir de dolar – TL paritesinde beklenen artışın çarpan etkisi eklenirse, söz konusu gerilimin bir an önce durdurulması için en fazla çaba göstermesi gereken ülkelerin başında da Türkiye'nin geldiği açıktır. Bunun için de İsrail – Hamas çatışmasının İran'a ve bölgeye yayılmaması için acil adımlar atılmalıdır.

Riskin boyutlarını daha iyi anlayabilmek için 2013 – 2023

Hürmüz Boğazı, Süveyş, SUMED ve Bab-ül Mendeb Üzerinden Taşınan; Ham Petrol, Petrol Ürünü, Kondensat ve LNG Miktarları (2018 – 2023 ilk yarısı) (milyon varil/gün)						
eia	2018	2019	2020	2021	2022	2023 İY
Hürmüz Boğazı'ndan Toplam Petrol Akışı (milyon varil/gün)	21.3	19.9	18.3	18.8	20.8	20.5
Hürmüz Boğazı'ndan Ham Petrol ve Kondensat Akışı (milyon v/g)	16.4	15.0	13.5	13.7	15.2	14.7
Hürmüz Boğazı'ndan Petrol Ürünleri Akışı (milyon varil/gün)	4.9	4.9	4.8	5.1	5.6	5.8
Hürmüz Boğazı'ndan LNG Akışı (milyon metreküp/gün)	292	300	295	300	309	306
Süveyş Kanalı + SUMED Boru Hatlarından Toplam Petrol Akışı	6.4	6.2	5.3	5.1	7.2	9.2
Ham petrol ve kondensat (milyon varil/gün)	3.4	3.1	2.6	2.2	3.6	4.9
Petrol Ürünleri (milyon varil/gün)	3.0	3.1	2.6	2.9	3.6	4.3
Süveyş Kanalı'ndan LNG Akışı (milyon metreküp/gün)	88	110	105	127	127	116
Bab-ül Mendeb Boğazı'ndan Toplam Petrol Akışı	6.1	5.9	5.0	4.9	7.1	8.8
Ham petrol ve kondensat (milyon varil/gün)	3.0	2.7	2.2	1.9	3.3	4.5
Petrol Ürünleri (milyon varil/gün)	3.1	3.2	2.8	3.1	3.8	4.4
Bab-ül Mendeb Boğazı'ndan LNG Akışı (milyon metreküp/gün)	88	110	105	127	127	116

Kaynak: ABD Enerji Bakanlığı, Energy Information Administration (Veri Kaynağı: Vortexa Tanker Tracking)

TÜRKİYE-Birincil Enerji Arzı – Kaynakların Payları, 2022

Toplamı 157,8 Milyon TEP

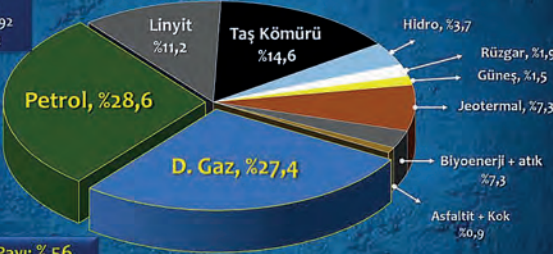
İTHALAT BAĞIMLILIĞI:

TOPLAM: % 69,3

Doğal gaz: % 99,9

Petrol (Ürün dahil): % 92

Taş kömürü: % 97,2

Petrol + D. Gaz Payı: % 56

Kaynak: ETKB-Enerji Denge Tablosu, Kasım 2023

döneminde, Brent tipi petrolün (yıllık ortalama) fiyatı ile Türkiye'nin enerji ithalat faturasının yer aldığı tabloya bakmakta yarar vardır.

Görüleceği gibi, 2022 yılında Brent petrolü fiyatı ortalama 101 dolar/varil iken, Türkiye'nin yıllık enerji ithalatına ödediği bedel 96,6 milyar dolar olmuştur. Çeşitli etkenlerin bir araya gelmesiyle petrol fiyatları 2023'te bir önceki yıla göre yaklaşık % 20 gerilemiş ve 82 dolar/varil olarak gerçekleşmiştir.

Bu sayede (gene çok yüksek bir miktarla birlikte) enerji ithalat faturamız 69,1 milyar dolar olmuştur. İsrail (ABD)

mız da 100 milyar doların üzerinde gerçekleşecektir.

Petrol fiyatlarının, doğal gaz faturalarımız üzerinde de önemli etkisi vardır. Türkiye tükettiği birincil enerjinin % 27,4'ünü doğal gazla karşılamaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi, doğal gaz tüketimimizin % 99'u ithal edilmektedir. Doğal gaz ithalatımızın bir kısmı LNG, bir kısmı ise 3 ülkeden 5 ayrı boru hattı ile yapılmaktadır. Alım anlaşmalarımızın bir kısmında, belli oranlarda petrol ürünlerine endeksli

– İran çatışmasının yukarıda anlatılan bir “Kıyamet Günü Senaryosu”na dönüşmesi halinde, petrol fiyatları 100 doların üzerine çıkacak ve enerji ithalat fatura-

Enerji ithalat faturası, Toplamdaki payı, Brent fiyatı,

Cari açığın önemli kalemi; toplam ithalat faturamızın % 13,2 - 26,5'i

Brent petrol fiyatı (\$/varil)	Yıl	Enerji İthalatı (milyar dolar)	Toplam İthalat (milyar dolar)	Enerji İthalatının Payı (%)
109	2013	55,9	260,8	22,1
99	2014	54,9	251,1	22,4
52	2015	37,8	213,6	18,1
44	2016	27,2	202,2	13,6
54	2017	36,8	238,7	15,8
71	2018	43,5	231,2	18,9
64	2019	41,6	210,3	19,8
42	2020	28,8	219,5	13,2
71	2021	50,7	271,4	18,7
2024 Tahmini: 89 \$/v (EIA)	2022	96,6	363,7	26,5
	2023	69,1	361,8	19,1

Brent 87,2 \$/v (31 Nisan 2024)

Veri Kaynağı: Mustafa Sonmez

bir fiyat formülü yer almaktadır. Dolayısıyla, petrol fiyatlarındaki artışlar, doğal gaz alım fiyatlarımızı da arttırmaktadır. Ayrıca, Hürmüz Boğazı'ndan ham petrol, kondensat, petrol ürünlerinin yanı sıra LNG taşınması da söz konusudur. Her ne kadar söz konusu kaynakların önemli kısmı Asya piyasalarına yönelmekte ise de günde yaklaşık 9 milyon varil ham petrol, kondensat ve petrol ürünü, Bab ül Mendeb Boğazı ve Kızıldeniz güzergâhından, Süveyş Kanalı ve SUMED Boru Hattı üzerinden Akdeniz'e çıkış yapmaktadır. Bunun yanı sıra, Bab ül Mendeb Boğazı'ndan ve aynı güzergâhtan geçen LNG miktarı da günde 116 milyon metreküptür (yıllık 42.4 milyar metreküp). Husi'lerin Yemen toprakları üzerinden, "İsrail bağlantılı" gemilere yaptığı saldırılar, bu trafiği önemli ölçüde sıkıntıya sokmuş ve birçok kargo, çok daha

Husi'lerin "İsrail bağlantılı" gemilere yaptığı saldırılar, Kızıldenizden Akdeniz'e çıkan güzergâh trafiğinde önemli ölçüde sıkıntı yaratmıştır.

uzun bir güzergâh olan Ümit Burnu (Afrika kıtasının güney ucu) üzerinden dolaşarak Avrupa piyasalarına ulaşabilmiştir. Taşıma mesafesi yaklaşık 16 gün, kat edilen mesafe 4,691 deniz mili uzamıştır. Sigorta ve navlun ücretleri artmış, ortalama taşıma süresi yaklaşık 16 gün uzamıştır. Deniz taşımacılığında kullanılan yakıt fiyatları da bu nedenle yükselmiştir. Bir fikir vermesi bakımından, 80,000 -120,000 DWT

kapasiteli (Aframax) tankerlerin taşıma ek maliyeti 800,000 dolara yaklaşmaktadır. Eğer korkulan gelişmeler yaşanırsa, Türkiye de kuşkusuz tüm bu olumsuzluklardan ciddi boyutta etkilenecektir.

Bunların da ötesinde, İran'a olası bir askerî harekât, İran'dan yaptığımız doğal gaz ithalatının da "mücbir nedenle" kesilmesine, sanayi ve elektrik üretimimizin aksamasına neden olacaktır. 20 Ocak 2020'de (farklı nedenlerle) İran'dan gelen gazın 10 gün kesilmesiyle sanayi ve elektrik üretimimizde kesinti ve büyük kayıplar yaşandığı, henüz belleklerimizden silinmemiştir.⁵

İsrail yönetimi, ABD ve AB'nin desteğinin (kimi zaman eleştirir rolü yapsalar da) de cesaretlendirilmesiyle, on binlerce sivil katlettiği "Gazze'yi boşaltma" hedefinden geri adım atmaya niyetli görünmemektedir. Bu "hedefin" arka planında, Gazze denizel alanında, 2000 yılında British Gas (BG) şirketinin (daha sonra Shell bu şirketi devraldı) açtığı ilk kuyunun (Gazza Marine 1) ardından yapılan yaklaşık 28 milyar metreküplük rezerv tahmini yapılan sahanın ele geçirilmesinin yattığı iddiaları hayli yaygın. Tek kuyu ile rezerv hesabının bilselliği (!) bir yana, açılacak yeni kuyularla bu tahmin pekiştirilebilirse, İsrail'in bu kaynağı gasp etmenin ötesindeki hedefinin, bu kaynakların Hamas'ın eline

geçmemesi olduğu söylenebilir. Ancak son dönemde yeniden gündeme gelen bir diğer "tez", Süveyş Kanalı'na alternatif olarak tasarlanan ve İsrail'e hem stratejik üstünlük hem de gelir sağlayacak Ben Gurion Kanalı'nın inşasının hedefleniyor olmasıdır. Tasarlanan bu kanal, Akabe Körfezi'ndeki Eliat limanından, Akdeniz'deki Aşkelon limanına uzanacak ve Gazze Şeridi'nin kuzeyinde tamamlanacaktır.

İsrail'in Bir Hedefi de Ben Gurion Kanalı mı?

Gazze'den Filistinlileri "silmeden", bu son derece pahalı yatırımın güvenli olamayacağı düşüncesi, Netanyahu ve ekibinin kafalarına kazınmış ve bu yönde gözlerini karartmış görünmektedir. İsrail içinde her gün büyüyen tepkilere de kulak asmamakta inat etmektedirler. İsrail yönetimindeki yapı; yıllarca çatıştığı, savaşlar yaptığı Mısır'ın kontrolündeki Süveyş Kanalı ve Sumed Boru Hattı'nın kendi erişimine

kapatıldığı yılların travmasını atamamış görünmektedir. Bugün Sisi yönetimiyle görece iyi ilişkiler sürdürse de Mısır'da farklı bir yönetimin iş başına gelmesi halinde, çıkarlarının tehdit altına gireceğini düşünmekte oldukları anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, bu kaygılarını, Husi'lerin Bab ül Mendeb'deki saldırıları da pekiştirmiştir. Dolayısıyla, Ben Gurion Kanalı'nın İsrail'in "yüksek çıkarları" ve güvenliği için "ne pahasına olursa olsun" inşa edilmesi ve Gazze'nin Filistinlilerden "temizlenmesi, Netanyahu yönetiminin başlıca hedefi olmuştur.

8 Nisan 2024'te Philip Giral-di ve Prof. Michel Chossudovsky, Global Research'de şu iddiaları dile getirdiler: "İsrail İstihbarat Bakanlığı tarafından hazırlanan resmi bir "gizli" muhtıra, "Gazze Şeridi'ndeki 2,2 milyon Filistinlinin Mısır'ın Sina Yarımadası'na, yani Mısır topraklarındaki bir mülteci kampına zorla ve kalıcı olarak nakledilmesini öneriyor. ABD ile istişarelerin yanı sıra İsrail-Mısır müzakerelerinin de işaretleri var. İstihbarat Bakanlığı'nın logosunu taşıyan 13 Ekim 2023 tarihli 10 sayfalık belgede... Gazze Şeridi'ndeki Filistinlilerin geleceğine ilişkin üç seçenek değerlendiriliyor. (Bakanlığın) tercih ettiği eylem planı (seçeneği) olarak, (Gazze'den) tam nüfus transferi öneriliyor." Yazarlar, söz konusu belgeyi de yayınladılar.⁶

TOPARLARSAK

Tüm bu veriler ve gelişmeler

ışığında, Türkiye'nin olası tehdit ve sorunları özenle gözlemleyerek; bölgede istikrarın tesisi için son derece dikkatli, dengeli adımlar atması gerekmektedir.

Enerjide ve özellikle petrol ve doğal gazda aşırı oranlarda dışa bağımlılık, ekonomimizin ve güvenliğimizin üzerinde "Demokles'in kılıcı" misali sallanmaktadır. Petrol ve doğal gaz fiyatlarının oluşumunda belirleyici bir rolümüzün olmaması, dolar -TL paritesinin sürekli yükselme eğiliminde olması, bu olumsuzluğu daha da derinleştiren diğer önemli sorunumuzdur.

Enerji politikasını; diğer alanların yanı sıra ve özellikle; dış politika, ekonomi politikası ve güvenlik politikası ile birlikte planlamaya özen gösterilmelidir.

Doğu Akdeniz bölgesi, son dönemde gelişen bahse konu olayların geçtiği coğrafyanın merkezindedir. Bu nedenle Doğu Akdeniz'e yönelik enerji politikamızın, kıyıdaş ülkelerle ilişkilerimizi bozacak değil, geliştirecek biçimde gözden geçirilmesinde büyük yarar vardır. •

necdetpamir@butundunya.com.tr

1- <https://www.ntv.com.tr/dunya/israilden-sama-hava-saldirisi8-olu,OoNYfpTVLEy6c8S24x16CQ#>

2- <https://www.bbc.com/turkce/articles/ce9r4j9l-4vgo>

3- <https://hvodinali.wordpress.com/2024/04/20/israilin-karsi-saldirisinin-gercek-hikayesi/>

4- Yılda yaklaşık 112 milyar metreküp

5- <https://www.sozcu.com.tr/iran-gazi-kesti-botas-kisiltamaya-gitti-wp6899786>

6- <https://www.globalresearch.ca/is-the-gaza-israel-fighting-a-false-flag-they-let-it-happen-their-objective-is-to-wipe-gaza-off-the-map/5835310>

Gezdikçe Gördükçe
Izlen Şen Toker

Taştan tacıyla iŐıldayan Monteriggioni

İtalya'da Orta Çağ köyü Monteriggioni'ye yaklaşırken küçük bir tepenin üzerini çevreleyen kale, sanki taştan yapılmış bir taç gibi görünüyor. Siena'yı Floransa'ya bağlayan yol üzerinde, zeytin ağaçları ve üzüm bağlarıyla dolu bir tepede, 14 gözetleme kulesi olan dairesel kale mükemmel bir şekilde korunmuş. Ülkenin en tarihi ve en tanınmış köylerinden biri olan Monteriggioni'nin kalesi on üçüncü yüzyılın başında Siena Cumhuriyeti tarafından Floransa'dan gelebilecek tehditlere karşı savunma amacıyla inşa

edilmiş. Tepeyi yaklaşık 570 metre boyunca, dairesel biçimde kucaklayan surlar ve kuleler, kale içindeki tarihi yapıları korurken aynı zamanda çevresindeki geniş arazinin eşsiz manzarasını sunuyor.

Kalenin Porta Romea ve Porta di Ponente adlı iki kapısını birbirine bağlayan Via I Maggio sokağının etrafındaki tarihi yapılarda günümüzde yaklaşık 50 kişi yaşıyor. Kale ve içindeki küçük köy neredeyse hiç değişmeden orijinal hali ile kalmış, sadece on altıncı yüzyılda kuleler yeni ateşli silahlara uyarlanmış, »

Piazza Dante Alighieri Meydanı

Meydanın etrafında, bir zamanlar kuşatma durumunda halkın hayatta kalması için gerekli olan yeşil alan ve sebze bahçeleri bulunuyor. Monteriggioni'nin sadece 170 metre çapında dairesel bir şekle sahip olan tarihi merkezi çok küçük olduğundan kısa sürede yürüyerek gezilebiliyor. Kapı-

dış duvarların tabanına toprak eklenmiş. 1921 yılında ise 14 kuleden 3'ü duvar seviyesine indirilmiş.

nın hemen yanındaki turist ofisinden aldığım biletle surların gezmek için düzenlenen iki ayrı bölümüne

Porta Romea kapısından içeri girdiğimde köyün kalbi olan Piazza Dante Alighieri meydanına giriyorum. Kale ile aynı dönemde inşa edilen Romanesk tarzdaki Santa Maria Assunta Kilisesi meydana bakıyor.

Santa Maria Assunta Kilisesi

çıkıyorum. Duvarların tamamına çıkmak mümkün olmasa da çıkılabilen bölümlerden hem köyün hem de tepenin etrafındaki kırsal alanın muhteşem manzaralarını görüyorum. Aşağı indikten sonra taş cepheli, sade, küçük bir kilise olan Santa Maria Assunta'yı gezip, arkasındaki çan kulesinin yanından bahçeye çıkıp yeni çiçek açmış meyve ağaçlarının yanındaki patikada yürüyorum.

Ortasında bir de kuyu bulunan, en önemli etkinliklerin düzenlendiği, koyun kalbinin attığı meydana-ki küçük "Monteriggioni in Arme Müzesi"ni geziyorum. Burada köyün askeri tarihi anlatılarak bazıları- nı sizin de giyebileceğiniz şövalye zırhları ve Orta Çağ silahları sergileniyor. "Assassin's Creed" adlı video oyununa da ilham olan kalede her yıl Temmuz ayında Monteriggioni Orta Çağ Festivali düzenleniyor.

Her yıl Temmuz ayında gerçekleştirilen Monteriggioni "Ortaçağ Festivali"nde dönemin yaşamı canlandırılıyor.

İki hafta boyunca köy Orta Çağ dönemine geri dönüyor, sokaklar zanaatkarlar, şövalyeler, akrobatlar, hikaye anlatıcıları ve çeşitli kostümler giymiş insanlarla doluyor. Danslar, canlı performanslar, konser, tiyatro gibi etkinlikler düzenleniyor, düellolar canlandırılıyor. Kalenin etrafındaki bağlarda yetiştirilen üzümlerden yapılan geleneksel kırmızı şarap "Chianti Colli Senesi

Monteriggioni" içi- lip yemekler çevre- deki ağaçların zeytinlerinden sıkılan zeytinyağı ile lezzetleniyor.

Taş evlerin ara- sındaki sokak- ları da dolaşp, kalenin dışına cikip heybetli duvarlara ve kulelere bakıyo- rum. Kuleler çok yüksek olmasa da Dante Alighieri'nin

ünlü eseri İlahi Komed- ya'da bahsettiği gibi devleri andırıyor:

Sis dağılınca, havada biriken

buharın gizlediği nes- neleri

göz nasıl yavaş yavaş seçmeye başlarsa,

ben de yaklaştıkça,

gözlerim yoğun karan- lığı deliyordu,

yanılmım azalırken,

korkum çoğalıyordu.

Çünkü, Monteregion kalesinin daire biçimi

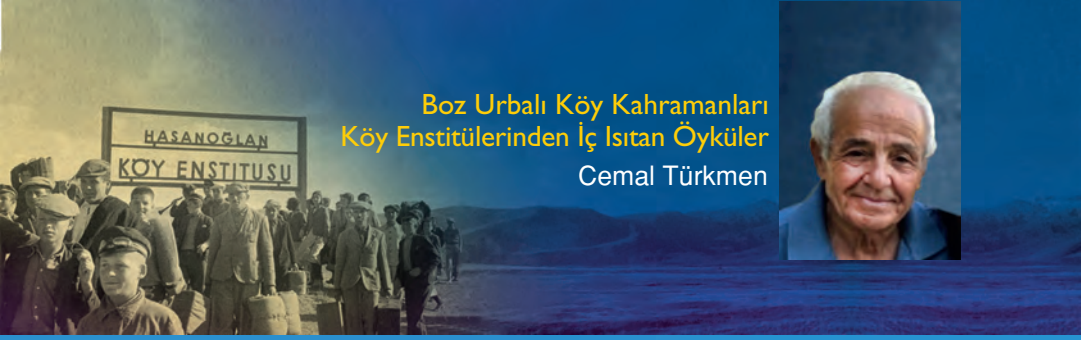
surlarında yükselen kuleler gibi, kuyunun çevresinde de, kule ben- zeri

yarım gövdeli korkunç devler sı- ralanıyordu,

Jüpiter her gürleyişinde,

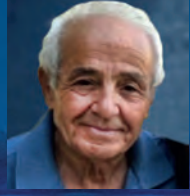
göklerden onlara tehditler savu- ruyordu. •

izlensentoker@butundunya.com.tr

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Aydınlanmanın Beşiği: Beşikdüzü

Günümüzde Beşikdüzü

Doğanın nimetlerini cömertçe sunduğu Beşikdüzü'nde yeşilin en yeşil, suyun en coşkun, güneşin en parlak olduğu bir mayıs günü yaşanıyordu.

Tüm Beşikdüzü halkı ve çevre köylerden gelen köylüler heyecan içinde Trabzon'dan gelecek konukları bekliyorlardı.

Yaşamında ilk kez genel vali, vali, kaymakam görecek, bir de onların huzurunda bir konuşma yapacak

Olay,
4 Mayıs 1939
tarihinde
yaşanmıştır.

olan Vardarlı Köyü'nden Osman ise bir başka heyecan içindeydi. Bucak Müdürü ve açılacak kursun direktörü, köylüler adına onun kısa bir konuşma yapmasını uygun bulmuşlardı. Kurs direktörü Muharrem Karamızrak, ona, "İçinden ne geliyorsa onu söyle." demişti. Konuşma metninin özü Osman'a aitti ama tümce düzenlemeleri kurs yöneticisinin kaleminden çıkmıştı.

Osman kadar olmasa da Direktör Muharrem Karamızrak, Bucak Müdürü Naim Bey, Öğretmen Cemil Kolçak ve diğer öğretmenlerle askerliğini çavuş olarak yapmış eğitimci aday köylülerin de gözleri, köye giriş yapması beklenen konuklardaydı.

1939 yılının 4 Mayısının sabahında Beşikdüzü'nde yaşanan heyecanın aynısı Trabzon'da da yaşanmaktaydı. Beşikdüzü'ne gidilecek, Genel Müfettişin Bucak halkına verdiği söz, köy öğretmen okulu olmasa bile eğitimci kursu olarak yerine getirilecekti.

Saat 10.30 olmuştu. Heyette yer alan Defterdar Raşit, Jandarma Alay Komutanı Tahir Baykal, Emniyet Direktörü İhsan Güven, Kültür Direktörü Hamdi Keskin¹, Lise Müdürü Sami Akyol, İhracat Kontrolörü Nazım Ziya, Üçüncü Umum Müfettişlik Maliye Müşaviri Hayrettin Ziya Taluy, Baytar Müşaviri Mustafa, Sıhhiye Müşavir Muavini Cemal Turfan, Belediye Encümen üyelerinden Emine Evren, Cemil Serdar, CHP il yönetim

kurulu üyelerinden Ruhi Uzel, Mahmut Muammer, Hayrettin Atakol, Merkez Kaza Reisi Hamdi Dursun, Necmiati² Reisi Hadi Başman, Halkevi Müdürü Şükrü Uygur, Yeni Yol Gazetesi yazarlarından Haluk Çulha, Cemal Rıza Çınar, Cevdet Alap, Muammer, Ural, Hakkı Tuncay ve Vali Refik Koraltan, törene geç kalma endişesi içinde Belediye Başkanı Bahri Doğanay'la Genel Müfettiş Tahsin Uzer'in park incelemesini bitirmesini bekliyorlardı.

Sonunda park gezintisi bitmiş, kafilе sanki bir düğüne gidiyormuş havasında yola düzölmüştü.

Yol boyunca tarlalarda kadınlı erkekli köylüler toprağı belliyor, ekiyor, dikeyor, toprağı gübre serpiyorlardı. Hiç bir ressamın bu kadar canlı, bu kadar etkileyici olarak resmedemeyeceğı güzellikler içinden

geçe geçe yol alıyorlardı.

Yolları üzerindeki pek çok köye, Akçaabat, İskefiye ve Vakfikebir'e uğradıktan sonra Büyük Liman'dan çıkıp uzaktan beyaz minaresi ile kendini gösteren Beşikdüzü'ne yöneltiler. Köprüsü yıkık bir dereyi güçlükle geçtikten sonra çıktıkları düzlüğün ilerisinde, onları, sıkışık düzen ama düzgün ve disiplinli bir kalabalık karşıladı.

Sonunda Gümrük ve Tekel Bakanı Raif Karadeniz'in köyü olan, Beşik Dağı'nın eteğindeki düzlükte kurulu, 1936'dan önce Şarlı adıyla bilinen Vakfikebir'e bağlı, ilçe merkezine 4,5 km uzaklıktaki bucak merkezi Beşikdüzü'ne gelmişlerdi. Kafiledekiler, Beşikdüzü'ne vardıklarında çevre köylerden gelenlerle birlikte sayısı binini bulan bir kalabalığın kendilerini beklemekte olduğunu gördüler.

Küçük izcilerin önünden geçtikten sonra çevre köylerden gelenlerin oluşturduğu kalabalık arasına daldılar. Görünüşlerinden ve dizilişlerinden eğitimci adayı oldukları anlaşılan çavuşların önünden geçip kurs binasına ulaştılar. Bina, yüksek ve güzel bir yapıydı. Merdivenlerin başına defne dallarından bir tak yapılmıştı.

Başarılı, iş sever bir insan olduğu, ortaya çıkardığı eserden belli olan Bucak Müdürünü tebrik ettiler.

Eğitmen adayları daha pek de iyi öğrenemedikleri anlaşılan İstiklâl Marşı'nı söylerken bir yandan da fotoğraflar çekildi.

Hükümet binasının karşısındaki meydana davullar zurnalar çalıyor, ulusal oyunlar oynanıyordu. Kurs binası ve bucağın tüm işyerleri bayraklarla donatılmış, tören alanı defne dallarıyla süslenmişti. Fotoğrafçılar, gazeteciler, halkın coşkusunu kalemleriyle ve makineleriyle not ediyorlardı.

Dönemin Trabzon Valisi
Refik Koraltan

Beklenen an gelmiş, tören başlamış, ilk sözü Vali Koraltan almıştı. Fındık bahçelerine kadar uzanan geniş bahçeye sığmayan halk, sıkışık bir durumda Koraltan'ın gür sesiyle yaptığı konuşmayı dinliyordu. Koraltan, "Göreve başladığımda, Trabzon'da, tam devreli, 4 tanesi üç sınıflı olmak üzere 9 il-

kokul ve bu okullarda okuyan 2.192 öğrenci bulunduğunu, Trabzon'a bağlı köy ve kasabalarda bulunan 84 ilkokulda 5.910 öğrenci okuduğunu ama Maarif Vekâletinin başlattığı ilk tedrisat hamlesiyle bütün memlekette olduğu gibi Trabzon'da da okul sayısının hızla arttığını, vilayetten buraya gelinceye kadar uğradıkları yol üstü köylerde (Ahanda'da, Zavana'da, Akçakale'de, Mersin'de, İskefiye'de) 5 tane

mektep binasının bitmek üzere olduğunu görmekten gurur duyduklarını, köylülerin mektep işlerine gösterdiği alâkadan göğsünün kabardığını” anlattı.

“Umumi Müfettiş Tahsin Uzer’ in himmetiyle açılacak eğitim kursunun kendi Valilik dönemine rastlamasından bahtiyar olduğunu, Beşikdüzü’ nde açılacak bu kültür yuvasıyla Beşikdüzü’ nün, yeni saadetlerin beşiği olacağına inandığını” söyledi.

Önceden yapılan planlama uyarınca konuşma sırası halk adına Vardarlı köylü Osman Yücesan’a gelmişti. O sırada Osman, cebindeki yazılı kâğıdı çıkarmış heyecanla göz gezdiriyordu. Direktör Karamızrak’ ın uyarısıyla kurs binasının girişindeki sahanlığa çıkıp konuşmaya başladı:

“Sayın Umumi Müfettişimiz ve enerjik Valimiz, bu muhite her gelişiniz büyük küçük hepimizi sevinçle doldurur.

Çünkü biz ümran ve terakki yolundaki rehberliğinizi ve direktiflerinizi özleyerek çalıştıkça bunun maddî ve manevî şereflerine kavuşacağımızdan emin bulunmaktayız.

Cumhuriyet idaremizin istinat ettiği ana vasıflardan biri olan halkçılığının aşkı, seni tanıdığımız ilk günde ateşin hitabelerininle üzerimizde kaynaştı. Bizi birleyen ve toplayan bu aşk ve heyecanla direktifleriniz dâhilinde çalışmayı şeref bildik. Çalışarak ileri atılan her adımın fazilet kaynağımız olacağına

inandık. Şimdi biz bu inancımızın ilk semeresini görmekte bir kat daha sevinç duyuyoruz. Bu da rehberliğiniz sayesinde kasabamızda inşaatı tamamlanan yatılı okulda kültür ocağı kurarak bunun açılma törenini görmek bahtiyarlığına kavuşmamızdır. Muhitimizin güzelliğine layık ve halkın kültür ihtiyaçlarına hizmet edecek olan bu güzel teşekküllü seve seve sinemize çeker ve yurt üzerinde yurdun evlatları üzerinde yarınki faydalarını bugünden görür gibi sevinmekteyiz.

Biz gençler terakki ve teali yolunun aşığı ve yolcusuyuz. Az çok mücehhez olduğumuz siyasi ve inkılâp terbiyemiz bunu ihsas ettirir. Bu yönden muhtaç olduğumuz teşekküllerden biri bulunan Halkevi’nin kasabamızda açılmış olmasına müsaade edilmiş olması bizleri siz büyüklerimize karşı sevgi hisleri ile doldurmuştur. Cumhuriyetin feyizlerini yayacak ve o feyizlerden herkese istediği kadar içirerek yükseltecek olan bu halk müessesesinin bir an evvel vücut bulması en heyecanlı bir arzumuz olmuştur. Yüksek yardımlarınızla bu arzumuzun yerine geleceğinden emin bulunmaktayız. Ve kurulacak bina temelini uğurlu elleriyle atılmasına bizi muvaffak kılmamız en sıcak temennimizdir.

Bu maksat uğrunda hayırlı ve verimli çalışmalara imkân bulabilmek için ilk merhalede bu ihtiyaçla karşılaşmış bulunuyoruz. Rehberliğinizle bu merhaleden bizi ileri götürceğinize inanarak kıymetli

Mayıs 1939'da açılışı yapılan Eğitimci Kursu'nun yerinde kurulan 50 binadan oluşan Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nün genel görünüşü, 1948 (Foto. Öğretmen Sait Özdemir)

direktiflerinizi beklemekteyiz.

Sayın ve enerjik büyüklerimiz bizimizden eksik olmayın."

Konuşma sırası açılacak kursun müdürüne gelmişti. Muharrem Karamızrak Kırşehirliydi. İsmail Hakkı Tonguç tarafından kurs direktörlüğüne atanmazdan önce İlköğretim Müfettişliği yapmaktaydı. Bir ilin müfettişliğini bırakıp küçük bir kasabada bir kursun müdürü olmayı bir alt görev olarak değerlendirmemiş, görev buyruğunu aldığı anda hiç nazlanmadan, yakınmadan Trabzon'un yolunu tutmuştu. Şimdi, Valinin, Umum Müfettişinin ve diğer konukların karşısında -önceden kalabalık karşısında defalarca konuşma yapmış olmaktan kazandığı deneyimlerin rahatlığıyla- konuşmaya hazır. Hazırlık yapmış olmasına karşın kâğıttan değil doğaçlama olarak etkili bir konuşma yaptı Karamızrak.

Önceden tasarlanan program uyarınca konuşmaların sonunda kurs binası gezilecek, sonrasında da öğle yemeği yenecekti. Konuşmalar sona ermişti ama halk Genel Müfettiş Tahsin Uzer'in de bir konuşma yapacağını beklentisi içindeydi. Tahsin Uzer, halkta beliren bu isteği geri çeviremedi. Coşkun bir tezahürat eşliğinde binanın üç basamak yüksekliğindeki sahanlığına çıkarak sık sık alkışlarla kesilecek olan konuşmasını yapmaya başladı. İlk seslendiği, binanın kullanıma hazır duruma getirilmesinde büyük emeği olduğu bilinen Bucak Müdürü Naim Bey oldu:

"Zatı alinizi, temiz vicdanınız gibi, güzel düşünceleriniz gibi eyi

Eğitimci adayları öğretmenleriyle inşaata taş taşıırken (22.06.1939)

muvaffakiyetlerinizden dolayı tebrik ederim. Hakikaten bu güzel müesseseyi güler yüzle açmak mazhariyeti, evlat ahfadınıza kadar yetiyecek medar ifthardır. Bu güzel müessesenin vücuda gelmesinde kıymetli halkın, civanmert köylünün gösterdiği fedakârlık çok büyüktür. O kadar büyüktür ki Trabzon, Giresun, Ordu, Rize gibi dört rengi, vilayetin en büyük bir ihtiyacını, küçük bir muhit içinde siz kendi elinizle temin ettiniz. Var olun!"

Tahsin Uzer alkışlar kesilinceye kadar sustuktan sonra konuşmasını sürdürdü:

"Bunu küçük bir eser zannemeyiniz. Kültür tarihi, bu güzel halka, iyi bir şan ve şeref ayıracaktır. Tekrar ediyorum, yaptığımız eser kuvvet ve kudretiniz ve malî istidadınız üstündedir.

Bu kadar zahmeti ihtiyar etmenize kıyamazdım. Ama siz o kadar hamiyetli, o kadar cömert insanlarsınız ki, dört büyük vilayetin eserini kendi muhitinizde vücuda getirdiniz.

Tarih bunu unutmayaacağı gibi ben de aciz şahsiyetimle, sağ oldukça her sınıf halka, sizin bu büyük eserinizi, numuneyi ahlâk misali ibret olarak göstereceğim. Var olunuz!"

Sözünün kesilmesine karşın Genel Müfettiş aldığı alkışlardan hoşnuttu.

"Sizin bu güzel eserinize hükümetçe ne gibi hükümet iyiliği yapılacağını düşüneceğim. Orta mektebi Vali ile el ele vererek ve bunu bir borç bilerek mutlaka yapacağız.

Aziz yurttaşlarım!

Bu mektebin tarihi vücudu şöyle olmuştur: İlelebet unutmayacağım bir hissi tesadüfle tarihî bir şeref olarak bir toplantıda bulunuyordum. Toplantı büyük Atatürk' ümüzün yüksek huzurları ile şereflenmiş bulunuyordu. O zamanlar Maarif Vekili, bir Şark Çocuğu olan Saffet Arıkan da mecliste hazır bulunuyordu. Söz arasında bir ıstırabından bahsettiler ve Atatürk'e hitaben: 'Elimde bol para var, fakat maalesef eleman yok.' dediler. Büyük dahi sanki böyle bir soru karşısında kalacağını evvelden biliyormuş gibi, bir ideoloji üzerinde günlerce ve saatlerce etüt yapmış gibi derhal ve bila tereddüt şu cevabı verdiler: 'Müsterih ol Saffet. Bunun da bir çaresi vardır. Türk ordusunun, bilhasna Cumhuriyet sonrası ordunun yetiştirdiği

Üçüncü Bölge Genel Müfettişi Tahsin Uzer

çavuşlardan bu hususta pek âlâ istifade edilebilir. Yüzerce nefer arasından zekâlarıyla teferrüt etmiş olması lâzım gelen bu erler, kısa müddetli kurslarla bu iş için istifadelî elamanlar haline kolayca getirilebilir. Ve bunlara eğitim kursu diyebilirsiniz.' buyurdular. Arıkan

Beşikdüzü / 1944

bunun üzerine Atatürk'ün, mürşidinin elini öptü. Müteheyyiç olarak biz de öptük.

İşte arkadaşlar eğitim tarihi böyle başlamıştır. ³

Evlatlar, bizim bir numunemiz var. (O numune) Bu kadar güzel değil. Kars'ın Cılavuz Köyü'nde böyle bir eğitim kursu, iki seneden beri eğitimci yetiştiriyor. Tecrübe gösterdi ki köylerimiz için en kestirme yol,

bu yoldur. Siz vatan aşkını gördünüz, siz bu aşkı bilirsiniz. Çocuklarınıza hem bu aşkı ilham edersiniz ve hem de onlara okuma, yazma işlerinde kolaylık gösterirsiniz.

Kurs binasının yapılmasında kıymetli yardımlarını gördüğümüz Kaymakam ve Nahiye Müdürünüzü tebrik ederim. Sizler var olun!

İrfan ve nura susayan Karadeniz'in fedakâr çocukları! Size, valinizin de yardımı ile bir orta mektep yaptırmayı vaad ediyorum. Sağ oldukça bu hususta sarf ettiğiniz fedakârlığı unutmayacağım ve tarih,

bilhassa kültür tarihi bu değerli eserinizi şükranla kaydedecektir.”

Tahsin Uzer söylevini alkışlar eşliğinde bitirdikten ve kırmızı kurdeleyi hayırlı uğurlu olsun dilekleriyle keserek açılışı yaptı.

Kurs binası gezilmek üzere bina içine girildi. “Bina mimar elinden çıkmış bir bina değildi. Fakat sağlamdı, iyiydi. Temeli üç sene evvel atılmıştı. Köylüler kendi emekleriyle meydana getirdikleri bu eserle kültüre olan aşklarını, ihtiraslarını bir kere daha ispat etmiş oluyorlardı.”

Bina gezildikten sonra konuklara okul salonunda bir öğle yemeği verildi. Yemek sırasında kurs öğretmenlerinden Cemil Kolçak önceden kararlaştırıldığı üzere kursla ilgili açıklamalar yaptı. Kolçak'ın verdiği bilgilere göre 15 Nisan'da başlayan

Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nün kaderine terk edilmiş binalarından biri

kurs, 30 Ekim tarihine kadar 6,5 ay sürecektir.

Derslere 85 eğitimci adayıyla başlanmıştır ama mevcut 100'e tamamlanacaktır. Dersler, sabah 5.30'da başlayıp gece 21.30'da bitecektir.

Dersler, ziraat ve kültür dersleri olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Ziraat dersler; sürücülük, tarla ziraatı, arıcılık, sebzecilik, balıkçılık vs. sairedir. Bunlar uygulamalı olarak yapılacaktır. Uygulama, kursun kendi bahçesinde ve gerekli durumlarda

okul dışındaki bahçelerde yapılacaktır. Bu amaçla çevre illere ait örnek fidanlık ve bahçelerde uygulama yapmak için inceleme gezileri de programa alınmıştır. Kültür dersleri ise ilköğretim programındaki gibi yapılacaktır. Fakat dersler en çok köyü, köyçülüğü ilgilendiren konular üzerinde yoğunlaşacaktır.

Kurs, bir müdür ve 13 öğretmen ile çalışacaktır.

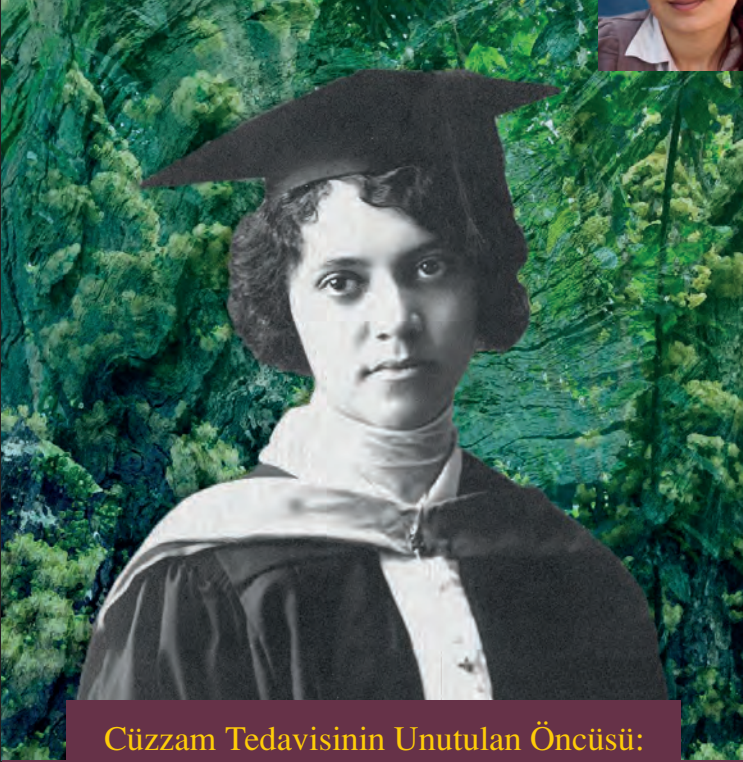
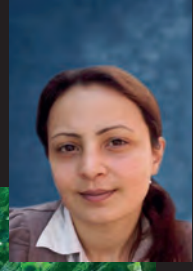
Beşikdüzü'nün konukları, yemekten sonra kemeçe eşliğinde horon oynayan köylülerle Karadeniz gibi kaynayıp duran bahçeye çıktılar.

Artık gelinen yere, Trabzon'a hareket etme zamanı gelmişti. Bir an önce yola düşmek isteyen sürücüler otomobillerinin başında yolcularını bekliyorlardı. Bir kısım yolcu ise otomobillere yerleşmişti bile. O telaş içinde çoğu, ev sahiplerine Allaha ısmarladık bile diyemeden, kafiye, çevrenin tuval üzerine geçirilmesi gereken güzelliğine son kez bakarak Beşikdüzü'nden ayrıldı. •

(Yeni Yol Gazetesi, 6 Mayıs 1999, 13 Mayıs 1939, 17 Mayıs 1939, 21 Mayıs 1939.)

(Muzaffer Başkaya, Tek Parti Döneminde Trabzon'da Eğitim Faaliyetleri, -<https://9lib.net/article->)

Cüzzam Tedavisinin Unutulan Öncüsü:

Alice Augusta Ball

Cüzzam olarak da bilinen Hansen Hastalığı günümüzde geniş ölçüde tedavi edilebiliyor. Bu tedavide, ilginç bir ağacın ve 1920'lerde tedavi geliştiren öncü bir genç bilim insanının, Alice Augusta Ball'un çalışmalarının payı büyük.

Alice Augusta Ball'un geliştirdiği tedavinin öncesinde, yüzyıllar boyunca, cüzzam hastaları bu hastalığın beraberinde getirdiği bitap düşüren

etkilere ve sosyal izolasyona karşı tam anlamıyla çaresizdi. Genç bilim insanını Alice Augusta Ball, dünya çapında ilk etkili cüzzam tedavisinin temellerini attı. Diğer yandan, Ball'un mirası bugün halen kadınların ve farklı ırklardan insanların bilim alanında ötekileştirilmesine ilişkin tartışmalarda sıkça ele alınıyor.

Bir biyoetikçi ve tıp tarihçisi olarak Ball'un tıba katkıları »

Molokai isimli görsel için: Molokai adasında, cüzzamlı hastaların izole edildiği yerleşim alanı. (1922)

üzerinde detaylıca çalıştım. Alice Augusta Ball'un, günümüzde de halen devam eden cüzzam hastalığı ile ilgili çalışmalarının gün geçtikçe daha fazla takdir edildiğini görmekten de mutluluk duyuyorum.

1892'de Seattle, Washington'da doğan Alice Augusta Ball, farmasötik kimya alanındaki eğitimini tamamladıktan

sonra 1915 yılında Hawaii Koleji'nden bilim alanında yüksek lisans derecesi alan ilk kadın ve ilk Afro-Amerikalı oldu. Yüksek lisansını tamamladıktan sonra üniversite onu araştırmacı-kimyager ve eğitmen olarak işe aldı ve kimya bölümünde bu unvana sahip ilk

Afro-Amerikalı oldu. Ball'un kava bitkisinin kimyası hakkındaki yüksek lisans tezinden etkilenen Dr. Harry Hollmann, Hawaii'deki ABD Halk Sağlığı Servisi'nin Cüzzam Araştırma İstasyonu'nda Ball'u işe aldı. Bu dönemde cüzzam, Hawaii'de önemli bir halk sağlığı sorunuordu.

Günümüzde doktorlar cüzzamın minimal düzeyde bulaşıcı olduğunu biliyorlar. Fakat 1865'te cüzzamla ilgili korku ve toplumsal damgalama, Hawaii'deki yetkililerin zorunlu bir tecrit politikası uygulamasına yol açtı. Bu politika ile birlikte hastalığa yakalananlar, Molokai adasındaki uzak bir köşede izole edildiler. 1910'da

Şolmogra yağı ile başarıyla tedavi edilen bir cüzzam hastası. (Handbook of medical treatment -1919)

Molokai'de 600'den fazla cüzzam hastası yaşıyordu. Bu politika, Molokai'ye sürgün edilenlerin yüzde 90'ından fazlasını oluşturan yerli Hawaiiilileri büyük ölçüde etkiledi.

Doktorlar cüzzamı tedavi etmek için akla gelebilecek hemen hemen her ilacı kullanmaya çalıştılar, hatta arsenik ve striknin gibi tehlikeli maddelerle deneyler bile yaptılar. Fakat anlamlı olarak etki gösteren tek tedavi, şolmogra yağının kullanılmasıydı. Şolmogra ağacının tohumlarından elde edilen şolmogra yağı, Hindistan ve Burma'da uzun yıllardır çeşitli cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılıyordu. Fakat şolmogra yağı tedavisindeki sınırlılıklar, tedavinin cüzzam üzerindeki etkilerini de azaltıyordu. Şolmogra yağı oldukça kalın formda ve yapışkan olduğu için cilde sürülmesi zordu. Yağ aynı zamanda acı bir tada sahip olduğundan, ağız yoluyla yağı alan hastalarda da sıklıkla kusma gözlemleniyordu. Bazı doktorlar yağı enjeksiyon yoluyla kullanmayı denediler fakat bu yöntem de ciltte ağrılı kabarcıklara yol açtı.

Araştırmacılar şolmogra yağının iyileştirici potansiyelini kötü yan etkileri yok ederek kullanmayı başarabilirlerse, şolmogra yağı cüzzam tedavisinde devrim yaratabilecekti. 1922 tarihli bir makalede Dr. Harry Hollmann, 23 yaşındaki Alice Augusta Ball'un şolmogra yağının hiçbir yan etkiye yol açmayacak biçimde kimyasal olarak değiştirmeyi

başardığını belgeledi. Şolmogra yağındaki etil esterleri ayırıştırarak Ball, şolmogra yağının suda çözünebilir ve vücut tarafından kolayca emilebilir hale getirmişti. Dr. Hollmann'ın adlandırdığı şekliyle "Ball Yöntemi", 1940'lı yılların sonlarında sülfonların ortaya çıkışına dek, şolmogra yağının cüzzam için en etkili tedavi haline getirdi. 1920'de Ball Yöntemi sayesinde Honolulu'da 78 hasta başarıyla tedavi edildi. Bir yıl sonra 94 kişiyi daha tedavi eden Halk Sağlığı Servisi, tüm hastaların moralinin büyük ölçüde iyiye gittiğini kaydetti. Cüzzam için ilk kez tedavi

Alice
Augusta Ball

Afro-Amerikalı kimyacı Alice Augusta Ball, 1940'larda antibiyotikler geliştirilinceye kadar cüzzam hastalığının işe yarayan tek tedavi yöntemini geliştirmeyi başardı. Ball, o dönemde cüzzamın tedavisinde kullanılan ve şolmogra ağacı tohumlarından elde edilen yağın işlenmesini ve hastalara uygulanmasını kolaylaştıran Ball Yöntemi'ni geliştirdi.

umudu doğmuştu...

Ne var ki genç bilim insanı Ball, bulduğu başarılı tedavinin mutluluğunu bile tam anlamıyla yaşamadan, bir yıl içinde henüz 24 yaşındayken laboratuvarında klor gazına maruz kalması sonucu yaşamını yitirdi. Araştırmasını ve geliştirdiği yöntemi de yayımlama fırsatı bulamamıştı. Projeji Hawaii Koleji kimya bölümü başkanı Arthur Dean devraldı. Şolmogra yağını Ball'un yöntemiyle daha büyük miktarlarda üretmeye başlayan Dean, şolmogra yağı üzerine bir dizi de makale yayımladı. Ball'un Yöntemi'ni, "Dean Yöntemi" olarak yeniden adlandırdı ve Ball'a atıfta da bulunmadı.

Alice Augusta Ball'un diğer meslektaşları ise onun mirasını korumaya çalıştılar. Journal of the American Medical Association (JAMA)'da 1920'de yayımlanan bir makalede, Ball'un yöntemine atıfta bulunulurken, Dr. Hollmann ise 1922 tarihli kendi makalesinde buluşun Ball'a ait olduğunu açıkça ilan etti. Ball'un başarısı, yine 1922 yılında Current History isimli bir akademik yayında uzun uzadıya ele alınırken, 1932 yılında da Joseph Dutton'un anı kitabında yer aldı. Carter G. Woodson da 1941'de Negro History Bulletin'de Ball'un başarısına ve zamansız ölümüne yer verdi.

Paul Wermager gibi tarihçiler daha sonra, Alice Augusta Ball'a yönelik Arthur Dean ve diğer bazı

Hawaii Üniversitesi, 2000 yılında Ball'u kampüste kalan son şolmogra ağacına yerleştirilen bronz bir plakete onurlandırdı.

isimlerce yürütülen ötekileştirme ve yok saymaya yönelik, modern bir hesaplaşma başlattılar ve Ball'un hak ettiği övgüyü alması için çaba gösterdiler. Wermager ve diğerlerinin çabalarının ardından, Hawaii Üniversitesi, 2000 yılında Ball'u kampüste kalan son şolmogra ağacına yerleştirilen bronz bir plakete onurlandırdı. 2019 yılında da Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Okulu, Ball'un adını okulun dışındaki, tıp tarihindeki diğer önemli isimlerin yanına ekledi. Ball'un öyküsü, 2020 yılında da "Ball Yöntemi" isimli bir filmle ölümsüzleşti. 2022'de de Hawaii Valisi David Ige, 28 Şubat'ı "Alice Augusta Ball Günü" olarak ilan etti. Alice Augusta Ball'un öyküsü hem bilimsel başarının hem de ötekileştirmenin tarihsel bir örneğini oluşturuyor. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: "A young Black scientist discovered a pivotal leprosy treatment in the 1920s but an older colleague took the credit", 21 Nisan 2024, Mark M. Lambert, theconversation

Hiçbir Yer

Yılmaz Meriç

ARAF'TA KALANLAR

Güneşli, dingin ve gereğinden fazla sessiz bir ada sabahıydı. Kahvesini demleyip bahçeye attı kendini. Bir süre veranda önündeki ortancalarının niye hâlâ tomurcuklanmadığını düşündü. İçinden komşuların ki filiz vermeye başladı oysa diye geçirirken, Maltepe sahilindeki ikiz kulelerin önüne inci gibi dizilmiş yük gemilerine takıldı gözleri. »

*“Savaşın sonunu
sadece ölenler görür.”*

-Platon

Truman Show filmindeki dünya ile aralarında duran o görünmez kubbenin sınırlarını anımsattı ona o gemiler. Kaçtığını, saklandığını, kurtulduğunu, kendini kandırdığını, vazgeçtiğini, bunu seçtiğini falan söyleyen soruların cevapları bir fısıltı gibi dolaştı zihninde. İçinden geçenlere kızıp “Gemilerin arkasında harala gürele bir yaşam var ve biz ortancaya takıldık; derdini seveyim senin e mi Ulaş!”

diye homurdanarak kahvesini yudumladı. Tam sessizliğin içinde kaybolup giderken gökyüzünde daireler çizerek toplanmaya başlayan martıların sesiyle irkildi.

On, on beş martı bahçenin üzerinde çığlık çığlığa

tur atıyorlar ve giderek sayıları artıyordu. Bir kaç dakika içinde yüzlerce martı toplanmıştı. İrkildi Ulaş, “Deprem mi olacak ulan?” diye geçirdi içinden. Bu korkuyu askerlik yıllarından hatırlıyordu. Çatışma sırasında gökyüzünden vızır vızır geçen mermilerden, farklı dillerde atılan çığlıklardan, şah damarında zonklayıp duran nabzından...

Yan binanın hemen altında, erik ağacının yamacında bir kıpırtı gördü ve bir kedinin hızlıca oraya doğru sürünerek yaklaştığını... Çatıdan düşmüş iki martı yavrusuydu.

Yüzlerce martının öfkeli çığlıklarının sebebi buydu demek ki. Yerden aldığı kuru bir kozalağı fırlatıp ke-diye, aksayarak yürüdü martı yavru-larının yanına. Çığlıklar kesilmedi ama azalıyordu sanki. İki yavru martıyı bulduğu bir bezin içerisine koyup yavaşça az ilerideki kış bahçesine götürdü. Birisinin kanadında bir tuhafılık vardı ama diğeri iyi gibiydi sanki.

Birinin kanadında bir tuhafılık vardı ama diğeri iyi gibiydi sanki.

“Çatıya,” dedi, “çatıdaki yuvaya tekrar koymalı bu çocukları ama nasıl?” Komşusu Sinan’ı aradı hemen.

“Evde misin oğlum?”

“Evdeyim abi hayırdır?”

“Şu senin uzun merdiveni kapıp gelsen benim bahçeye be Sinan?”

“Hayırdır abi?”

“Anlatırım gelince. Sen hızlıca geliver hadi, oyalanma.”

“Tamam abicim geliyorum.”

Sinan martıları bir kutuya koyup merdivene tırmandı, Ulaş da martıların yuvasını tarif ediyordu aşağıdan.

Çılgınlık arasında iki yavruyu anasının yanına yavaşça bırakıp, “Tamamdır abi!” diye bağırdı aşağıya Sinan.

Martılar sessizce dağıldı gökyüzünde. Ada yine gereksiz bir sessizliğin içine gömüldü. Bu sessizliği de iyi tanıyordu Ulaş. Kıyamet sonrası kayanın arkasından başını sessizce çıkarıp büyümüş gözbebekleriyle kalanlardan bir ses beklemeyi, sessizliğin kahredici çınlamasını çok iyi biliyordu Ulaş. Sesten de sessizlikte nefret ediyordu o...

Ölü bir et parçası gibi bıraktı kendini bahçedeki sedirin üzerine. Bir türlü çılgınlıkların etkisinden çıkamıyordu. Çok uzaklarda bir dağda bıraktığı topuğunun sızısıyla uyudu, uyandı, uyudu, sıçrayarak uyandı, uyudu, uyandı Ulaş. Çeşmede yüzünü yıkadı. Verandaya ve eksik ayağına su tuttu. Ortancaları suladı. Sonra buzdolabından peyniri, kavunu çıkartıp kendisine tek-duble arası bir rakı koydu. Yanında da bir dilim kızarmış ekmeke...

Bahçede babasından kalma ferforje masasına yerleşti. Gözlüklerini takıp, tam kitabını açtığı anda çatının üzerinde yavru martıların annesiyle gözgöze geldi. Ağzında sabah yanına bıraktıkları yavrulardan biri ile çatının hemen ucunda kaskatı bir ifadeyle Ulaş’a bakıyordu anne martı. Saniyenin onda birinde bakıştırlar ve bir anda çatıdan aşağı bıraktı yavrusunu anne.

Ulaş donakalmıştı...

“Lan!” diyerek attı şaşkınlığını Ulaş. “Lan Allah’ın belası, gerizekalı. Ne yaptın sen?” diyerek fırladı yerinden. Bir ayağı diğerinden daha yavaş olsa da, seke seke yavru martıyı koşup aldı erik ağacının dibinden. Masasına bir minder koyup üzerine nazikçe yerleştirdi. Ağrılarının dayanılmaz olduğu zamanlar için bulundurduğu enjektöre musluktan su çekip, avucunun içine aldığı yavruya damla damla su içirdi hemen. İlk önce susardı korkanlar, yaralılar; biliyordu, çok içirmemeliydi. Bir iki damla sadece. Şoku atlatacak kadar...

“Dur, gelme! Gelme komutanım, gelme; tuzak var, gelme...”

Ulaş yine sınır(ının) ötesi günlere daldı avucundaki martı yavrusuyla.

“Dur, gelme! Gelme komutanım, gelme; tuzak var, uzak dur Ziya Komutanım, gelme!”

Zihnindeki patlamayla irkilip kendine geldi Ulaş. Bir hasır sepetin içine yatırdı yavru martıyı, rakısından bir yudum aldı ve yığıldı sandalyesine.

Kalp atışları yavaşlayıp kendini toparladığında, kuşa “Sen dur. Sen bekle bakayım bir.” diyerek kanadının fotoğrafını çekip hemen Whatsapp grubundaki arkadaşlarına attı.

“Lan içinizde bu kuşun neyi var anlayan var mı?”

Liseden arkadaş gruplarıydı. İçlerinde doktor, mühendis, mimar her bir halt vardı. Elbet bir anlayan çıkardı... Kısa boylu, dombili Metin yazdı “Abi o kanat kırık düzelmez.” diye. “Şişli’deyim, istersen yarın getir bakayım ben ama bi cacık olmaz.”

“Hadi lan” diye yazdı Ulaş. “Neyine toparlanmazmış? Biz nelerin toparlandığını gördük oğlum. Duruyor işte yerinde, alt tarafı kırık.”

“Abi martı kanadı bu toparlanmaz.” dedi Metin... Ulaş bu kez içinden “Hadi lan” dedi ve attı telefonu koltuğun üzerine.

Bildiği gibi yapacaktı Ulaş. Kuşu bir kutunun içine koydu. Vapur saatlerine baktı ve bir taksi çağırdı. Bostancı vapurunun ilk koltuklarına hızlıca attı kendini. Az ilerideki koltukta farkedilmeyi bekleyen Madam Lusi ile göz göze geldi ve gözleriyle hafifçe selamlayarak alelacele kaçırdı bakışlarını. Hiç zamanı değildi, “Gerek de yok.” diye geçirdi içinden. Ulaş’ın asıl kafasına takılan, iskeleden veterinere kadar nasıl gideceğiydi. Taksicilerin burun kivrıacağı kadar yakın ama onun için çok uzak

“Ulaş Bey, bir daha uçamaz ama enfeksiyon kapmazsa en azından yaşar dedi veteriner.

bir mesafe. Vapurdan inerken merdivenlerde bıyıkları yeni terlemiş bir çocuk bir iki adım atarak hızlıca koluna girdi. Son basamakta derin bir acıyla yüzünü buruştursa da genç çocuğa “Eyvallah aslan parçası.” diyerek attı kendini kenara. “Marmaray’ın asansörünü kullanır, PTT’yi geçince Erenler Kıraathanesi’nde bir adaçayı içer soluklanırım. Sonra da bir hışım veteriner.” diye geçirdi aklından.

“Ulaş Bey, kırık ekleme çok yakın. Daha da yavru bu martı. Bir daha uçamaz ama enfeksiyon kapmazsa en azından yaşar dedi veteriner.

Kucağına alıp kutuyu önce

Erenler’de bir adaçayı içti. Ardından iskeleye kadar yürüyüp vapura bindi. Eve vardığında bütün kasları ağrıyordu Ulaş’ın. Yavru martıyı içeriye koyup bahçedeki sedire attı kendini.

“Komutanım bir su ver gözünü seveyim. Bir damla komutanım. Annem görmesin beni böyle. Sakın görmesin. Kolumu buldunuz mu komutanım? Yerine dikerler değil mi? Dikilir yerine değil mi komutanım? Annem görmesin Ulaş Komutanım, nolur, gözünüzü seveyim...”

Seyrettikçe sustu, sustukça seyretti gemileri...

Sıçrayarak irkildi Ulaş. Çeşme- de eline yüzüne su tuttu. Sandalyeye oturdu ve uzun uzun karşı kıyıda- ki ikiz kulerin önünde duran gemileri seyretti. Seyrettikçe sustu, sustukça seyretti gemileri...

ODTÜ sıralarını hatırladı, aşık olduğu Nesrin’i hocalarını ve okul- dan arkadaşlarını düşündü tek tek; Şair Sokak’taki öğrenci evini, ev

arkadaşlarını, Sıtkı’nın yaptığı me- nemeni; kapanma saatine yürekten inanmış emekli garson abilerin me- kanı Tavukçu’da yedikleri yaprak ciğerini...

Tuzla Piyade Okulu’nun kapısın- da Nesrin’in eline tutuşturduğu kolyeyi, sabah içtimalarını ve cama asılmış listede adının yanına yazıl- mış Şırnak İkizce Terörle Mücadele Operasyon Taburu’nu...

Hayatında ilk kez gördüğü do- ğuyu, esmer kara kavruk çocukların yüzlerini; atle- tinden ayıkladığı bitleri ve kuca- ğında ölen De- nizlili, Yozgatlı, Antalyalı, Ke- şanlı, Dersimli o çocukları; yarım kalmış ayağını...

Usluca doğ- ruldu ve mutfğa gidip ilaç kutu- sunda çarşamba yazan hapları tek

seferde attı ağzına. Su şişesini di- kip ağzına, yavru martıyla göz gö- ze geldi.

“Ziya olsun senin adın e mi?” • yilmazmeric@butundunya.com.tr
(Devam edecek...)

Not: Travma sonrası stres bo- zukluğu (TSSB) veya post-trav- matik stres bozukluğu (PTSD) yaşayan tüm görünmeyen Zi- ya’lara, Ulaş’lara adanmıştır.

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

S U D O K U

		2		1			6	9
7					9		8	
9		6	7	2	8	4		5
	7		3	4	6	1	5	
4	3		5				2	
		1				3	7	
5							9	
8	9	7		6			1	
			9	5	7			2

Sudoku Yapamayanlar İçin

7		3	9			4		
				3	5			
		1					2	
3		4				6	7	2
5		7		4				
	6		3	2				
8			4	9		1		7
				1				
9			7				3	4

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

5 Duyu

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Beş duyuyla yaşıyoruz. Her birinin farklı hazları var.

Koklamak: Özellikle bahar aylarında, ne muhteşem kokular alırız. Örneğin çiçekler... Ben en çok yasemini severim. Sonra hanımeli ve leylak. Gülü pek sevmem. Aç olduğumuzda, bir fırının ya da pastanenin önünden geçerken yükselen kokular vardır bir de... İnsanın, hemen içeri girip, fırından yeni çıkmış poğaçayı ya da simidi mideye indiresi ya da ekmeğin ucunu koparıp yutası gelir.

Peki ya, yeni çekilmiş kahve kokusuna ne demeli? Tarif edilemez bir his kaplar içimizi, oracıkta hemen bol

köpüklü bir kahveyi, kokusunu içimize çekerek içmek isteriz.

Yağmurun ardından, nemli toprak kokusu vardır. İnsana, yaşadığını, soluk aldığını ve doğayı hissettirir. Her şey sahicileşir. Toprağın altında ve üstündeki bütün canlılarla tanışmak, sohbet etmek istersiniz. Öylesine davetkârdır toprak kokusu.

Büyüleyici kokulardan biri de, deniz kokusudur. En iyi, denizin ortasındayken hissedilir. Masalsıdır. Alır götürür, hangi fantastik diyara isterseniz oraya. »

Tatmak: Binlerce şeyin tadını biliyoruz. Ama haz verenleri ayırtırmak pek kolay değil. Önce aklımıza, yediğimiz lezzetli yemekler gelir. Bilmem nerenin döneri, karamelli vişneli dondurması, bir markanın çikolatası, anneminizin yemekleri, vb.

Çocukluğumuzda, yemekler dışında, far-

ketmeden hafızaya aldığımız, o kadar farklı tatlar vardır ki aslında. Örneğin, çocukken uyuduğumuz karyolanın, metal ya da ahşap korkulukları... Yatağın içinde ayağa kalkıp, o kafesin kenarlarıyla, ne çok diş kaşımışızdır.

Hiç mi karın tadına bakmadınız? Ne kadar özeldir. Su desen su değil.

Üzerinize serilen yorganın köşesini dişlemediniz mi hiç? Ya da yıkanırken ağzınıza doğru akan sabun ya da şampuanın tadını hatırlamıyor musunuz?

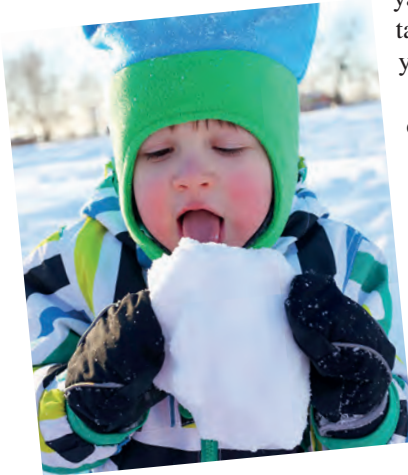
Bir buz parçasına dilinizle dokunmayı denemişsinizdir en azından.

Okul yıllarındaki, kurşun kalemelerinizin arkaları yüzlerce ısırık

Bir kez içinize çektiniz mi, artık her türlü hayali kurmak serbesttir. Yanınıza üç şey alıp, ıssız bir adaya da, kutuplara da götürebilir sizi. O iyot kokusu gerçekten sihirlidir. Başınızı döndürürken, bir anlığına başka biri olmanıza izin verir, alışkanlık yapar, özlenir, düşlerinizin berraklaşmasını sağlar.

Ama en güzeli, bir bebeğin ensesinin kokusudur.

doludur, değil mi?

Bütün bunlar, ne çok şey hatırlatır insana, neler çıkar içinizden, ne hatıralar, yaşanmışlıklar, yaralar, sevinçler...

Unutmayalım ki, ilk öpüşmenin de, unutulmaz bir tadı vardır. Kalp küt atarken, o ne lezzettir öyle.

Hiç bitmesin istersiniz. Suratınızdaki aptal gülümseme, uzun süre asılı kalır.

topraktan, çiçekler gürültüyle açar.”

Nedense, çocukluğumda çok daha fazla duyduğumu anımsadığım gökgürültüsü vardır bir de... Hem korkup, hem de garip bir sevinç duyduğum. Genellikle, ani bastırın yaz yağmurları sırasında olurdu sanki.

Ustanın çırağa seslenişini severim. Otoriter, babacan, öğretici ve güven vericidir.

Duymak: Annemizin sesiyle başladığımı düşünüyorum. Hep huzurla hatırlanır. Dalgaların sesi, hani kıyıya doğru sıkışırken, ben geldim, buradayım der ya... Martı sesi ise, göremesiniz de, denizin çok yakınlarda olduğunun işaretidir. Çocukluğumda, öğle ya da ikindi ezanının sesini çok severdim. Güven verirdi bana, bir şeylerin zamanı gelmiş gibi sevinirdim.

Yaz akşamlarında, ağustos böceklerinin çılgin gibi haykıran sesleri vardır. Bir süre sonra artık parçanız olmuştur, duymazsınız bile.

Bazen de, sessizliğin sesini dinlersiniz, büyük bir gürültü ararsınız içinde. Ne diyordu Orhan Veli:

“Dünyalar vardır, düşünemezsiniz, gürültüyle çıkar duman

Hıncahnıç dolu bir stadyumdaki, tezahürat sesini bilir misiniz? İnsanın tüyleri diken diken olur, bir ayindeymiş gibi transa girer, iliklerinize kadar gücü hissedersiniz. Bir ödül töreninde, kazanan adayın, zarf açıldığında kendi adını duyması, taraf edilebilir mi?

Dinlemekten bıkmadığımız yüzlerce şarkının, sahilden yükselen bir gitarın sesini de unutmayalım. Alır götürür, nereye isterseniz oraya.

“**Zaman** her şeyin tartıldığı en doğru terazidir. Sonuç kimiler için adaletli olmasa da...”

Bu roman, yalnız savaşçıların hikayesidir... Zaferleri gibi yenilgileri, yaşamları gibi ölümleri de yalnız olanların hikayesi... Tek başına... Yiğitçe... Darağacına çıkılırken bile gölgelerinden başka eşlikçileri olmayanların, bir duvarın önüne dizildiklerinde üzerlerine çevrilen tüfeklerin namlularından başka kimsenin onları görmediği, doğru ya da yanlış, ben böyle öğrendim, böyle yaşadım, ölümüm de böyle olmalı, dalları gökyüzünü kucaklayan ulu bir ağaç gibi, başı dik, onurlu ve tek başına diyenlerin hikayesi...

“Tarih kaybedilen savaşların kahramanlık öyküleri, destanlarıyla dolu. Ben kaybedilmiş bir savaşın adı mezar taşına kazılı kahramanı olmak istemiyorum. Kazanılan bir savaşın, savaş meydanında kurda kuşa yem olmuş isimsiz bir neferi olmak benim rüyam. Kahraman olarak anılmasam bile... Onu benim bilmem yeterli... Ödülüm bu olmalı benim...”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

GELECEĞİMİZ PAMUK İPLİĞİNE BAĞLI

Doğa ve dünyamız milyonlarca yıldır kol kola her koşulda varlıklarını sürdürüyor. Ama insanoğlunun sayısal artışı ve teknolojik gelişimi doğa ile dünyanın ahenkli birlikliğini bozdu.

İnsanoğlu yaşam alanlarını bilinçsizce genişletip, yaşamsal ihtiyaçlarını aç gözlülükle karşılamaya yöneldi.

Ve en büyük zararı dünyamızın varoluşundan beri ahenkle hareket eden doğa gördü.

Kuşku yok ki sınırlarını kendisi çizilen doğa varlığını sürdürecektir.

Ancak insanoğlu kendi bozduğu doğa düzenini yeniden çizdiği sınırların içinde yaşarken çok zorlanacak.

Bunun nedeni ekosistemi insanoğlunun değil doğanın oluşturması.

Dengesi ve düzeni bozulan doğa, mevcut kondisyonlara göre ekosistemi yeniden tanımlarken insanoğlunun yaşamsal döngüsünü de bu yeni modele göre şekillendiriyor. »

Kısacası insanoğlunun zarar verdiği doğa, geleceği için en büyük kâbusu oluyor. Bu kâbustan kurtulmak için yapmamız gerekense oldukça basit. Doğayı korumak ve ekosistemi bozmamak.

İşte bu nedenle sürdürülebilirliği yaşamımıza entegre etmemiz gerekiyor.

ÜRETİRKEN TOPRAĞI TÜKETMEMEYİ ÖĞRENMELİYİZ!

Gelecek kuşakların sağlıklı ve refah içinde yaşaması için sürdürülebilir gıda konusu öncelikli olarak hayatımızda olmalı. Toprağı iyileştirmeli, gıdanın geleceği ve sürdürülebilirliğini sağlamalıyız.

Unutmamalıyız ki, yaşadığımız dünya gelecek kuşaklara aktarmak için muhafaza etmemiz gereken bir miras. Bunu da ancak, kaynakları düzgün kullanarak, planlı hareket ederek sağlayabiliriz

Tarımsal kuraklığı artık üretim

sürecinde de hissediyoruz.

Kullanılan tarım ilaçları ve kimyasal gübreler toprağın yapısını değiştirdi. Topraktaki besin zincirini sağlayan canlı mikroorganizmaların azalması toprağın verimini azalttı ve toprak nemini de kaybederek sıkışmaya başladı.

Bu yüzden bilinçsiz tarım uygulamaları ve kuraklıkla birlikte adeta çığlık çığlığa yanlışları bağırarak toprağa kulak vermemiz gerekiyor.

Dünya nüfusunun önümüzdeki 30 yıl içinde yüzde 34 artarak 9 milyar geçeceği tahmin ediliyor.

Bu artış beraberinde şehirleşme-deki büyümeyi de getirecek. Yani üretkenler değil tüketenler artacak.

Yüzde 34 artacağı beklenen nüfusun beslenmesi için gıda üretimini yüzde 70 artacağı hesaplanıyor.

Üretimdeki bu artış önlem almazsak toprağı çok kısa sürede tüketmemize neden olacak. Bu nedenle

**Gelecek
Toprakta
Bunu
Unutmamalıyız!**

sürdürülebilirlik sadece devletlerin değil bireylerinde sahip çıkması gereken en önemli değer olarak karşımıza çıkıyor.

1980’li yıllarda kavram olarak li-

teratüre giren ve bugün yaşamımızın merkezine oturan sürdürülebilirliğin sözlük anlamı bir şeyin sürdürülebilir olması, durumunu devam ettirebiliyor ya da kendini yenileyebiliyor olması olarak tanımlanıyor.

Sadece bu sözlük tanımı bile bize ne yapmamız gerektiğini söylüyor.

GELECEK TOPRAKTA BUNU UNUTMAMALİYIZ!

Gıda üretiminde en büyük kaynak toprak olduğuna göre.

Topraktan geleni yeniden toprağa göndereceğimiz formül bu kadar basit.

Söylemesi ve yazması çok kolay ama uygulaması da bir o kadar zor.

Çünkü her geçen gün kalabalıklaşan dünya nüfusu nedeniyle artan kaynak gereksinimi sürdürülebilirliğin en büyük tehditlerinden biri.

Bu temel tehdide bir de sera gazlarının neden olduğu iklim değişikliği ve şirketlerin aşırı kâr amacıyla doğayı kirleten işlemlerini eklersek sanırım fazla söze gerek kalmıyor.

Peki ne yapmamız gerekiyor?

Gıda üretiminin çevresel etkilerini minimuma indirmek ilk yapılması gereken.

Tabii ki yapmak o kadar da basit değil. Çünkü yüzlerce yıldır

Kierkegaard: “Hayat geriye bakarak anlaşılır, ileriye bakarak yaşanır.”

kullanılan kimi üretim yöntemlerini değiştirmemiz gerekiyor.

Nedeni ise bu yöntemlerin, gelecek nesillere zarar veren iklim değişikliği, kuraklık, biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sonuçlarının olması.

Toprağın yanında bir başka yamsalsal değerimiz suyun kullanımı da geleceğimiz için hayati önem taşıyor.

Ama bu nokta da bireysel su kullanımında tasarrufun tek başına yeterli olamayacağını unutmamamız gerekiyor. Çünkü hayvancılıkta ve tarımda kullanılan su, tatlı su kaynaklarının neredeyse %70’ini kullanılıyor. Asıl bu alanlarda bilinçli tüketim yaparak tasarruf sağlamamız gerekiyor.

Konu sürdürülebilirlik ve geleceğimiz olunca hiç kuşku yok ki daha yazılacak çok şey var.

Yazıma noktayı ünlü Danimarkalı filozof Soren Kierkegaard’ın “Hayat geriye bakarak anlaşılır, ileriye bakarak yaşanır.” sözüyle koyarak...

Geleceğimiz için sürdürülebilirliği gündemimizden hiç düşürmememiz gerektiğini bir kez daha hatırlatmak istiyorum. •

rehatartici@butundunya.com.tr

20. yüzyıl Türk
mimarlığının en önemli
temsilcilerinden biri:

Sedat Hakkı Eldem

20. yüzyıl Türk mimarlığının en önemli temsilcilerinden biri olan Sedat Hakkı Eldem, çalışmalarıyla özgün bir Türk mimarlığının oluşmasına katkıda bulunmuş, özellikle Türk sivil mimarlığı üzerine yaptığı araştırma, belgeleme ve arşivleme çabasıyla ulusal mimarlık kavramına yeni bir bakış açısı getirmiştir. İlk ve ortaöğrenimini Cenevre ve Münih'te tamamlamış; mimarlık eğitimine başladığı İstanbul Sanayi-i Nefise Mektebi'ni (Güzel Sanatlar Akademisi) 1928'de bitirmiştir. Fransa, İngiltere ve Almanya'da ünlü mimarlar Auguste Perret, Hermann Jansen ve Hans Poelzig, Türkiye'ye döndükten sonra Ankara'da Philip Holzman ve Giulio Mongeri'nin bürolarında çalışmıştır. 1932'de Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyesi olmuştur.

Meslek yaşamı boyunca, biçim

ve bezeme ayrıntılarını seçmece bir anlayışla halk mimarlığından ve batı kökenli üsluplara bağlı kalmaksızın çağdaş Türkiye'ye özgü bir mimarlık yaratılması gereğine inanmıştır. 1929'da Paris'te Çağdaş Sanatçılar Sergisi'nde Bronz Madalya, 1952'de Amerikan Mimarlık Enstitüsü'nün Bölgesel Tasarım Ödülü', 1983'te Sedat Simavi Mimarlık ve Kent Planlaması Ödülü, 1983'te Kültür Bakanlığı Kültür ve Sanat Ödülü kazanan Sedat Hakkı Eldem; 1986'da Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu Binası ile Ağa Han Mimarlık Ödülü'ne layık görülmüştür.

Mimarlar Odası Ulusal Mimarlık Seçici Kurulunca tüm yapıları, yazdığı kitapları ile ulusal mimarimize yaptığı katkı ve hizmetinden dolayı Büyük Ödül ile onurlandırılmış; 1988 yılında İstanbul'da yaşamını yitirmiştir. •

FIGÜRANLIKTAN YILDIZLIĞA

Yıl 1963, yazlık sinemamızın birbirinden güzel filmleri gösterime soktuğu bir haziran sabahı mahallemizin sokaklarında dolaşan bir arabadan yapılan şöyle bir duyuru dikkatimizi çekmişti:

“Sinemamızda bu gece çok büyük masraflarla çekilmiş, Avrupa ve Amerika’da aylardır kapalı gişe oynayan Kleopatra filmi gösterilecektir...”

O gece ailecek yazlık sinemanın tahta sandalyelerinde oturmuş heyecanla filmin başlamasını beklediğimizi söylememe gerek yoktur sanırım. Başrollerini Elizabeth Taylor ve Richard Burton’un paylaştığı Kleopatra filmi daha ilk görüntülerinden başlayarak olağanüstü kalabalık kadrosu ve göz alıcı dekorlarıyla hayranlık vericiydi. Kleopatra’nın, ardında yüzlerce kişilik »

bir tören taburuyla Roma'ya girdiği sahne seyirciden alkış almıştı. Yedi yaşındaydım ve ilk kez böyle görkemli bir film görmenin heyecanıyla anneme sormuştum:

“Kleopatra'nın arkasındaki ordu için gerçek askerleri mi oynatmışlar.”

“Hayır, onlar figüran, böyle kalabalık sahnelerde yalnızca görünürlük, hemen hiç konuşma rolleri yoktur.”

Annemin yanıtı merakımı tatmin etmekten uzaktı, bir sorum daha vardı:

“Peki, bu figüranlar filmlerde hiç konuşmadan yalnızca böyle geçip gidiyorlar mı? Perdede yalnızca bir görünüp bir kayboluyorlar mı?”

“Genelde öyledir, ekmek

Kleopatra filminden bir sahne. (üstte) Filmin ünlü oyuncularını Elizabeth Taylor ve Richard Burton

paralarını bu yolla kazanırlar. İçlerinden çok azı filmcilerin dikkatini çekip şöhret olma şansı bulabilir.”

“Yani ünlü sanatçılar gibi mi oluyorlar?”

“Evet, oğlum şansları varsa elbette. Bütün dünyanın tanıdığı Marilyn Monroe ve Clint Eastwood sinemaya figüran olarak başlamışlar, perdede yalnızca bir, iki dakikalığına görünüyörlarmış. Sonra şöhret oldular.”

Şaşırmıştım. Hayranı olduğum iki ünlü yıldızın sinemaya yalnızca perdede bir kaç dakikalığına görünükleri birer figüran olarak başlayıp

Marilyn Monroe, James Dean, Clark Gable, Rudolph Valentino, John Wayne, Jean Harlow

sonra dünya çapında şöhrete ulaşmaları bana çok ilginç gelmişti.

Ilerleyen yıllarda sinemaya ilgim arttıkça bu konuda araştırmalar yaptım. Ulaştığım sonuçta göre, efsanevi **Marilyn Monroe**, gençlik ilahı **James Dean**, milyonlarca hayranı olan **Clark Gable**, **Rudolph Valentino**, **John Wayne** ve **Jean Harlow** gibi sinemanın altın çağına damga vurmuş oyuncular şöhret yoluna figüran olarak başlamışlardı. Keza günümüz sinemasının ünlülerinden **Sylvester Stallone**, **Arnold Schwarzenegger**, **Megan Fox**, **Bruce Willis** ve **Brad**

...bu saydığım ünlü oyuncular ve belki daha niceleri dünya çapındaki şöhretlerine kavuşmadan önce sinemada neredeyse karın tokluğuna çalışan figüranlardı.

(soldan) Arnold Schwarzenegger, Bruce Willis, Megan Fox, Brad Pitt ve Sylvester Stallone

Pitt gibi ünlü oyuncular da bir zamanlar perde de yalnızca birkaç dakika göründükleri rollerle film kariyerlerine adım atmışlardı.

Özetle bu saydığım ünlü oyuncular ve belki daha niceleri dünya çapındaki şöhretlerine kavuşmadan önce sinemada neredeyse karın tokluğuna çalışan figüranlardı. Özellikle **Bazılar Sıcak Sever** filmindeki yıldız ışıltısı ve saf güzelliği karşısında büyülediğim **Marilyn Monroe**'nun büyük bir sinema yıldızı olmadan önce filmlerde kısıcık görünen bir figüran olmasına şaşırılmıştım.

Marilyn Monroe'nun, *Scudda Hoo! Scudda Hay!* isimli filmde birkaç saniye süren sahnesi.

Konuyu incelediğimde **Marilyn Monroe**'nun, 1948 yılında çekilen *Scudda Hoo! Scudda Hay!* isimli filmde yalnızca birkaç saniye süren tek kelimelik bir rolü olduğunu

James Dean (*solda*) *Sailor Beware* filminde oynadığı küçük rolü ile film dünyasına adım atmıştı

öğrendim. O sıralar kimsenin tanımadığı bu olağanüstü kadın "*Merhaba.*" diyordu bu minik rolünde. Aynı şekilde kısıcık yaşamında çevirdiği üç filmle büyük bir efsane olan ve bir gençlik ilahı olarak bugün bile dünyanın dört bir yanında milyonlarca hayranı tarafından anılan **James Dean** de sinemaya bir figüran olarak başlamıştı. 1951 yılında çekilen ve bizde **Şen Bahriyeliler** olarak gösterilen *Sailor Beware* filminde denizci kıyafetiyle tek cümlelik bir rolü vardı. O **James Dean**, çok kısa bir süre sonra Broadway sahnelerinde

oyunculuk yeteneğiyle parlayacak ve yönetmen **Elia Kazan** tarafından keşfedildikten sonra çevirdiği ilk filmi *East Of Eden*'daki rolüyle henüz yirmi dört yaşındayken Oscar

Ödülü'ne aday gösterilecekti.

Bir diğer ilginç örnek, özellikle milyonlarca kadın hayranı olan **Clark Gable**'dir. Bir bakışıyla kadınların yüreğini oynatan ve sinema tarihinin en büyük hâsılat yapan filmi olan **Rüzgâr Gibi Geçti**'nin yıldız aktörü sinemadaki ilk yıllarında sessiz filmler dâhil olmak üzere pek çok filmde figüran olarak birkaç dakikalığına görüldükten sonra keşfedilerek zirveye ulaşmış. Hollywood'un Kral Aktörü olarak bilinen **Gable**, figüranlık günlerinden sonra ulaştığı zirveyi 1960 yılında vefatına kadar hiç bırakmadı. Ölümünden sonraysa bir efsane olarak sinemaseverlerin yüreğine kazındı.

Stallone (solda) Bananas filminde Woody Allen ile

Günümüzde özellikle gençlerin çok sevdiği pek çok tanınmış oyuncu sinema kariyerlerine figüran olarak başlamış, sabırlı ve gayretli çabaları sonucu zirveye ulaşarak milyonlarca hayran ve büyük bir şöhret kazanmışlardır. Bunlardan biri **Rocky** ve **Rambo** filmleriyle unutulmazlar

arasına giren **Sylvester Stallone**'dir. Stallone, **Woody Allen**'in 1971 yılında çevirdiği **Bananas** filminde New York metrosundaki bir yankesiciyi canlandırmıştır. Yine 1971 yılında çekilen ve **Jane Fonda**'ya Oscar ödülü kazandıran **Klute** filminde birkaç dakikalık bir disko patronu rolünde görünmüştür.

Günümüzde milyonlarca kadın hayranı olan yakışıklı **Brad Pitt** de sinema kariyerine 1987 yılında çekilen **Less Than Zero** filminin parti sahnelerinde şöyle bir görünüp kaybolan figüranlardan biridir. 1991 yılında çevrilen ve kadın hakları açısından çok ses getiren **Thelma and**

Louise filmindeyse yine yalnızca birkaç dakika görüldüğü bir yakışıklı hırslı rolündeydi.

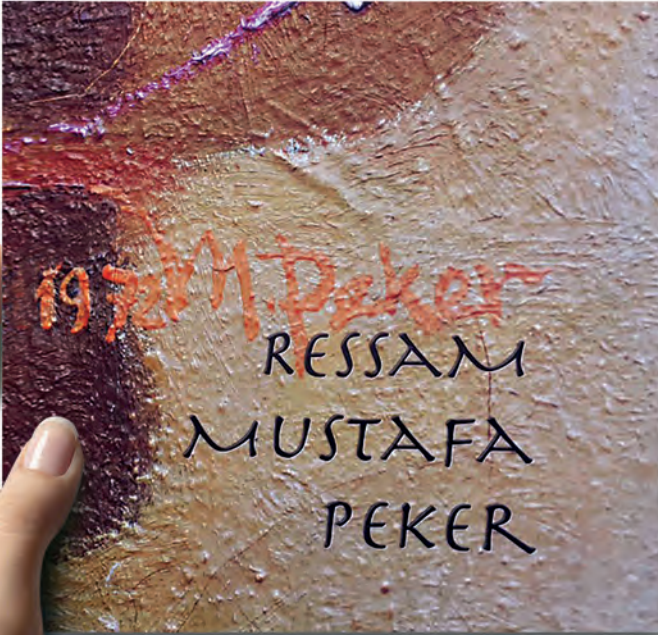
Görüldüğü gibi birer sinema efsanesine dönüşmüş olan film yıldızlarının bazıları kariyerlerine perdede yalnızca birkaç dakika görüldükleri figüran rolleriyle başlamışlar, sabırları, yetenekleri, azimleri ve her şeyden önce sahip oldukları yıldız ışığının

yardımıyla zirveye ulaşmışlardır. Bunda elbette hakkını verdikleri drama eğitimlerinin de katkısı vardır. Şunu unutmamak gerekir ki, hangi dalda olursa olsun, yaptığı işi severek ve hakkını vererek yapmak sonunda meyvesini verir, kişiyi hedefine ulaştırır. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

Ressam Mustafa Peker adlı bu kitabım,
1947-1952 yılları arasında Kayseri Pazarören
Köy Enstitüsü'nde ve sonraki eğitim sürecinde
yolumu aydınlatan tüm öğretmenlerime,
en içten teşekkürlerimi sunmak amacıyla,
İzmir YENİ KUŞAK KÖY ENSTİTÜLÜLER DERNEĞİ'ne
armağan edilmiştir.

Kitaplarımın satımıyla elde edilecek gelirin
geleceğe ışık tutmakta küçük bir katkısının
olmasını diliyorum.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Verimlilik Tuzağı

Yazan: DENİZ BENER

Sınırlı bir yaşam süremiz var fakat yine de sonsuz hedeflere ulaşmak için çabalıyoruz. Neden kendimize bu denli yükleniyoruz ve buna nasıl engel olabiliriz? Bu, küçük bir varoluşsal krize yol açabilecek basit bir sorudur.

Ortalama bir insanın yaşam süresi kaç haftadır? Yaklaşık 80 yıllık ortalama bir yaşam süresini baz alırsanız, 4 bin haftadır. Yüz yaşını aşan istisna bireyler için ise 5 bin 200 hafta.

Siz de eğer benim gibi hissediyorsanız, bu sürenin farkındalığı bir korku hissi oluşturabilir ve daha sonra da dünya üzerindeki bu kısa zamanımızdan en iyi biçimde yararlanmak adına oluşan bir kararlılığı

beraberinde getirebilir. “Bu ölümlü sarmaldan kurtulmadan” önce hedeflerimize ulaştığımızdan emin olmak için her günümüze mümkün olduğunca çok eylem sığdırmak mantıklı mıdır?

Aslında bunu yapmaya çalışmak, mutlu ve tatmin edici bir yaşam sürmek adına yapabileceğimiz en kötü şey olabilir. Psikoloji ve kişisel gelişim konularında yazan Oliver Burkeman “Dört Bin Hafta” adlı yeni kitabında, “verimlilik tuzağı” olarak bilinen olguya işaret ediyor ve her günümüzü olabildiğince eylemle dolu geçirmenin yalnızca hayal kırıklığına ve mutsuzluğa yol açtığını savunuyor. Burkeman’a göre, kısa ömrümüzden en iyi biçimde yararlanmak istiyorsak, hızlanmak yerine yavaşlamamız gerekiyor.

Zamanın akıp gitmesiyle ilgili duyduğumuz endişe, yalnızca günümüz modern çağına özgü değildi. MÖ 29’da Romalı şair Virgil, günlerin geçip gitmesiyle ilgili endişelerini ifade ederken, “fugit inreparabile tempus” yani “Zaman geri alınmaz bir biçimde uçup gidiyor” diye yazdı. Chaucer ve Shakespeare’de de benzer düşünceleri okumak mümkündür.

Bununla birlikte Burkeman, insanoğlunun zamanla ve özellikle de zamanı “verimli bir şekilde”

kullanıp kullanmadığıyla ilgili endişesinin, saatin yaygınlaşması ve Sannayi Devrimi’nin yükselişiyle çok daha fazla arttığını belirtiyor. Bunun öncesinde insanoğluna, günün doğal ritimleri rehberlik ediyordu. “İneklerin sağılması gerekiyorsa inekleri sağmalısınız; bir aylık sağım işlemini birkaç günde yapmaya karar veremezsiniz.” diyor.

İnsanlar imalathanelerde ve fabrikalarda çalışmaya başladktan sonra, genellikle çalıştırdıkları makinelerin kullanımını en iyi hale getirmek için bu çalışanların faaliyetlerinin daha kesin bir biçimde

Verimliliğin dikkatle izlenebileceği de anlaşıldı ve daha az zamanda daha fazla iş yapma baskısı, 20. yüzyılın ikinci yarısında katlanarak arttı.

koordine edilmesi gerekiyordu. Bu durum, zamana daha fazla odaklanılmasına ve zaman çizelgesinin ortaya çıkışına yol açtı. Verimliliğin dikkatle izlenebileceği de anlaşıldı. Ve daha az zamanda daha fazla iş yapma baskısı, 20. yüzyılın ikinci yarısında katlanarak arttı.

Kişisel gelişim endüstrisi, daha iyi zaman yönetimi için ipuçları sunan binlerce cilt kitapla bu endişeleri daha da büyüttü ve derinleştirdi. Burkeman, “Bu kitaplardan çıkan sonuç, önünüze çıkan hemen her türlü yükümlülüğün altından

doğru teknikle kalkabileceğiniz şekindedir. Günlük rutininizi mükemmelleştirerek, yaşama dair bütün isteklerinize doğru yol alabilirsiniz.” diyor.

Ne yazık ki, işler böyle yürümüyor. Burkeman, verimlilik ve üretkenlik dürtüsünü bir tür “tuzak” olarak tanımlıyor. Çünkü “daha fazlasını yapmanız gerektiği duygusundan” asla kaçamazsınız!

Örneğin, elektronik posta trafiğini en iyi hale getirmek gibi basit bir hedef düşünün. Her mesaja gelir gelmez yanıt verebileceğinizi ve günün sonunda, gelen kutunuzun tertemiz olduğu bir rahatlama durumuna geçebileceğinizi düşünebilirsiniz. Fakat ne yazık ki gönderdiğiniz her elektronik postanın yeni yanıtları ve tamamlanması gereken yeni görevleri beraberinde getirmesiyle mesajlarınızın tekrar bir yığın haline dönüşmesi oldukça muhtemeldir.

İşin çoğu zaman işi doğurduğu gerçeğiyle birlikte yöneticilerin yeni yükümlülükler vermesi, birçok verimli çalışanın kapasitelerinin

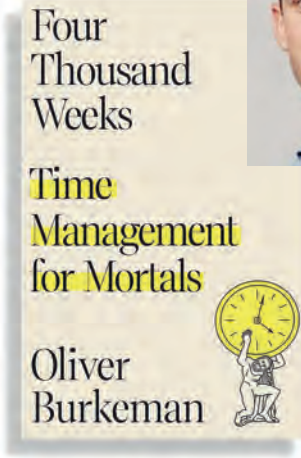
üzerine çıkacağı anlamına gelir. Oliver Burkeman, “*Stresin formülü budur. Sahip olduğunuz zamanda insanüstü şeyler yapabileceğiniz fikridir.*” diyor.

Üretkenlik konusundaki teknik

ve ipuçları daha fazlasını yapmanıza yardımcı olabilir fakat bu artan verimlilik; stresinizi azaltmaz, sağlığınıza iyileştirmez ve

sizin için gerçekten önemli olan şeyler için daha fazla boş zaman ayırabilmenizi kolaylaştırılmaz. Burkeman, yaygın zaman yönetimi tekniklerini otoyola şerit eklenmesine benzetiyor: “Trafik yoğunluğunu azaltmak için eklenirler fakat daha fazla araç çekmek dışında bir şey yapmazlar.”

Oliver Burkeman ve Four Thousand Weeks (Dört Bin Hafta) adlı kitabı

Diğer yandan, işte ya da özel yaşamımızda sürdürdüğümüz mevcut faaliyetlerimizden asla tatmin olmayışımız ve bu nedenle kendi üzerimizde giderek artan bir baskı oluşturmamızın arkasında bazı psikolojik nedenler vardır.

İnsanların, yaşamlarındaki olumlu değişikliklere alışmak gibi can sıkıcı bir eğilimi vardır. Bu, “hedonik adaptasyon” denilen olgudur. İşinizde alacağınız bir terfinin,

tüm emeklerinizin karşılığında elde ettiğiniz bir ödül olmasını umuyor olabilirsiniz. Fakat araştırmalar gösteriyor ki, alacağınız terfi, sizi şu anki konumuzdan daha mutlu hale getirmeyecek. Ne kadar üretken olursanız olun ve ne elde ederseniz edin, kendiniz için her zaman daha fazlasını isteyeceksiniz. Ve araştırmalar, zamanın akıp gittiği duygusuyla bağlantılı olarak mutluluğun azaldığını ortaya koyuyor.

Sonuç olarak Burkeman, üretkenlik konusundaki amansız çabamızın, dünyada 4 bin haftamız olduğu acı gerçeğinden kaçmak için beyhude bir girişim olduğunu düşünüyor:

“Zamanınızı yönetme biçiminizi ve rutinlerinizi geliştirmek için çaba göstermek cezbedici olabilir. Fakat bu yalnızca ne denli sınırlı olduğumuz gerçeğiyle yüzleşmekten kaçınmamızdan başka bir şey değil.”

Oliver Burkeman’a göre, sınırlı bir kapasitemiz olduğuna kabul edersek, endişelerimizi azaltabiliriz. Burkeman, bunu nasıl yapabileceğimize dair bazı önerilerde de bulunuyor.

Herhangi bir dönemdeki hedeflerinizin sayısını azaltın. Örneğin, evinizi taşımaya ve yazmakta olduğunuz kitaba devam etmeye öncelik verebilirsiniz. Bu sırada piyano dersleriniz biraz bekleyebilir. Sizin için önemli olan bir şeyi ihmal etmek üzücü gelse de, aynı anda çok fazla şey peşinde koşmak yerine gerçektan seçtiğiniz hedeflere doğru daha büyük adımlar atabileceksiniz.

Elbette yaşam devam ettikçe yeni hedefleri gündeminize alabilirsiniz. Örneğin, evinizin taşınmasını hallettikten sonra programınızda piyano dersleri için yer açılmış olacaktır.

Burkeman, sürekli olarak gerçeğe olmıyan beklentilerimizi karıştılamadığımızın hayal kırıklığını yaşamak yerine, belirli projeleri beklemeye alma konusunda bilinçli kararlar vererek çok daha mutlu olacağımızı dile getiriyor. “Sınırlı bir kapasitemiz olduğu gerçeğiyle barışmayı” öneriyor ve ekliyor: “*Bu gerçeikle yüzleşmenin, kişiyi özgürleştiren bir etkisi var.*” •

Çeviri kaynağı yazı: How to escape the 'productivity trap', Oliver Burkeman, bbc.com, 10 Ağustos 2021

Bir gül mahzun durur bahçede...

Yazan: SABRİ KEMAL

Şiirler hep sevgililer için yazılır sanılır. Oysa öyle değildir. Şiire yakın olanlar bilirler şiirlerin yalnız kadın, kız ve aşka değil her şeyi ile - toplumcu, yenilikçi, romantik, gerçekçi, saçma / absürt, ideolojik olarak sınıflandırılırsalar da - yaşamın özüne dair olduklarını.

Yaşamın özüdür şiir.

Şairler sanatsal ve siyasal farklı görüş ve anlayışlarla yazmış ve yazıyor olsalar da.

Adamın birinin çıplak ayakları, bir bebeğin pembe dudakları, bahçedeki mahzun duruşlu gül, bardağa dökülen şarap, yeşeren otlar, rüzgâr, özlem, insana dair hey şeyi içerir şiir. Cahit Külebi'nin

Şiirin
gülen yüzüdür
Cahit Külebi

şiiirlerinde olduğu gibi yaşanı tümü ile kucaklar ayırım gözetmeksizin. Bir gül mahzun durur bahçede onun şiiirinde, bir bebeğin pembe dudaklarına dönüşür sonra...

Şiiirin gülen yüzüdür Cahit Külebi benim için, gözlerinin içi gülen bakışlarıyla. Hikâye adlı şiiiriyle sevmişim onun kendisini tanımadan yıllar, yıllar, yıllar, önce. Bir şiiir vardı onun yaşamında bir de benimle yaşıt oğlu Ali Külebi...

ADAMIN BİRİ

*Çifte koştuğun öküzler,
Senin kadar yorgun değil kardaş!
Sen ki kış ve yaz düşünceli
Sen ki kış ve yaz yalınayak!*

*Ne esnaf ne tüccar ne efendi
Senin kadar değil düşünceli
Senin kadar yorgun değil kardaş!
Sen ki kış ve yaz düşünceli
Sen ki kış ve yaz yalınayak!*

*Sevmesi sana mahsustur
Yüreğin hükmedince,
Boynun damarları kabarak
Türkü söylersin söyleyince,
En iyi sen gülersin,
Ölürsün öl deyince,
Sana mahsus çalışmak.
Sen ki kış ve yaz düşünceli
Sen ki kış ve yaz yalınayak!*

HİKÂYE

*Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!*

*Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!*

*Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağıt saçlarımı bebek
Savur biraz!*

*Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkıyalar basardı.
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç
sevmem*

Konuş biraz!

*Benim doğduğum köylerde
Kuzey rüzgârları eserdi,
Ve bu yüzden dudaklarım çatlattır
Öp biraz!*

*Sen Türkiye gibi aydınlık ve
güzelsin!*

*Benim doğduğum köyler de
güzeldi,*

*Sen de anlat doğduğun yerleri,
Anlat biraz!*

***

SEVDA BAHÇESİ

*Bir gül mahzun durur bahçede
Yaprakları yorgun.
Sen pembe güllerin en pembesi!
Hasta solgun.*

*Bir gül taze durur bahçede
Yaprakları diri.
Sen beyaz güllerin en beyazı
Sabahlar kadar iri.*

*Bir gül baygın durur bahçede
Yaprakları serin.
Sen sarı güllerin en sarısı
Yağmur gibisin.*

*Pembe gül hülyandır açılmış,
Beyaz gül yanakların,
Sarı gül dağınk saçlarındır;
Ve mahzun kalbim ateş gibi
Yanan dudaklarındır.*

***

İSTANBUL

*Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Niksar'da evimizdeyken
Küçük bir serçe kadar hürdüm.*

*Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Mevsimler ne çabuk geçiverdi
Unutmak, unutmak, unutmak.*

*Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Yine kamyonlar kavun taşır
Fakat içimde şarkı bitti.*

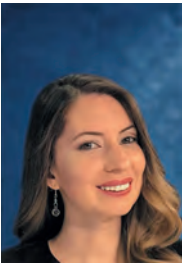
YURDUM

*1917 senesinde
Topraklarında doğmuşum.
Anamdan emdiğim süt
Çeşmenden tarlandan gelmiş.
Emmilerim hudutlarında
Senin için döğüşürken ölmüşler.
Kalelerin burcunda
Uçurtma uçurmuşum,
Çimmişim derelerinde.
Bir andız fidanı gibi büyümüşüm.
Topraklarının üstünde.*

*Koca koca kamyonlara binmişim.
Daha büyük şehirlerine
Okumaya gitmişim.
Eşkiyalar yolumu kesmiş,
Alacak şey bulamamışlar.
Topraklarının üstünde
Top oynamış, aşık olmuş, düşünmüş,
Ahhap edinmişim.*

*Kederlendiğim günler olmuş
Naçar dolaşmışım sokaklarında,
Sevinçli günlerim olmuş
Başım havalarda gezmişim.
Bağrımı açıp ilgin ilgin
Esen serin rüzgârlarına,
İlk defa kıyılarından
Denizi seyretmişim.
Issız çorak ovalarında
Günlerce yolculuk etmişim.*

*Ağladığım senin içindir
Güldüğüm senin için
Öpüp başıma koyduğum
Ekmek gibisin.*

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

2022'de Günlük 1 Milyardan Fazla Öğün Çöpe Atıldı

Birleşmiş Milletler, "Uluslararası Sıfır Atık Günü" nde, Gıda İsrafı Endeksi 2024 Raporu'nu yayımladı. Buna göre, 2022 yılında kişi başına 132 kilograma denk gelen ve dünya genelinde tüketilen gıdaların 5'te 1'i olan 1,05 milyar ton gıda atığı tespit edildi. Dünyada 783 milyon kişi açlıkla mücadele ediyor. Dünyanın 3'te 1'i gıda güvenizliği yaşıyor. Bu tabloya rağmen 2022'de dünya genelinde bir günde

1 milyardan fazla öğün israf edildi. Gıda israfı, yıllık sera gazının yaklaşık yüzde 10'unu oluştururken, bu oran havacılık sektörünün 5 kat daha fazlasına denk geliyor. İsrafın maliyeti ise 1 trilyon dolar.

Yetkililere göre, dünya genelinde gıda israfı bu şekilde devam ederse, milyonlarca kişi aç kalacak. Gıda israfının, iklim ve çevreyi olumsuz etkilediğini belirten Birleşmiş Milletler, ülkelere israfın önüne geçilmesi çağrısı yaptı.

2 Haiti'de 8 Bölge "Acil Durum" Aşamasında

Çete şiddetinin arttığı Haiti'de tablo ağırlaşıyor. Başkent Port-au-Prince'in yüzde 90'ı silahlı çetelerin kontrolü altında. Uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan açıklamada, Haiti halkının neredeyse yarısının çete saldırıları yanında kılıkla mücadele ettiği belirtildi. Enflasyon ve kötü hasatların da Haiti'yi tarihteki en kötü "gıda güvensizliği" seviyesine ittiği vurgulandı.

Dünya Gıda Programı Haiti direktörü Jean-Martin Bauer, "Artan açlık, ülkeyi parçalayan güvenlik krizini körükliyor. Şimdi acil

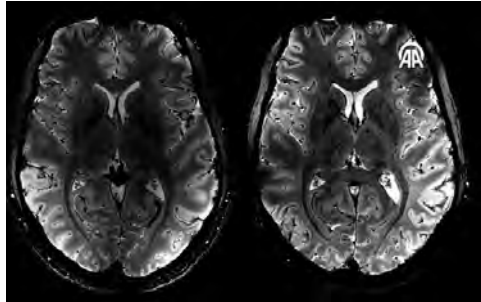
eyleme ihtiyacımız var; geniş ölçekte yanıt vermeyi beklemek bir seçenek değil" dedi. Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması raporunda yaklaşık 11,5 milyonluk Haiti nüfusundan yaklaşık 5 milyon insanın açlıktan kaynaklanan krize karşı karşıya olduğunun altı çizildi.

Haitililerin yalnızca yüzde 5'i insani gıda yardımına ulaşabiliyor. Sekiz bölgenin artık "acil durum" aşamasında olduğu değerlendirildi.

Bu da kıtlıktan önceki en kötü seviye olarak biliniyor.

3 Dünyanın En Güçlü MR'ı Çekildi

Fransa Atom Enerjisi ve Alternatif Enerjiler Kurumu, dünyanın en güçlü manyetik rezonans görüntüleme cihazıyla görüntüleme yaptı. Cihazla insan beyninin en net görüntüsü çekildi. Beyin görüntüsünün 20 yıldan uzun süren bir çalışma sonucu elde edildiği belirtildi. Cihaz, son birkaç ay içinde 20 sağlıklı gönüllü üzerinde test edildi. Yaklaşık 4 dakikada en net beyin

görüntüsü elde edildi. 11,7 Tesla manyetik güce sahip makine ile kısa sürede çekilen görüntülerin, hastanelerde yaygın kullanılan cihazlarla elde edilmesinin saatler sürebileceği vurgulandı. Verilerin daha yüksek kalitede elde edilebilmesi için araştırmanın birkaç yıl daha devam edeceği ifade edildi. 2026-2030'a kadar nörolojik hastalıkların yanı sıra şizofreni ve bipolar bozukluk gibi psikiyatri alanındaki birçok hastalığın araştırılması amaçlanıyor.

Elde edilen anatomik bilgilerin, Alzheimer ve Parkinson gibi hastalıkların teşhisinde yardımcı olması hedefleniyor.

4 Menopoza Giren Balinalar Daha Uzun Yaşıyor

Bilim insanları balinalarla ilgili bir araştırmaya imza attı. Araştırmacılar, sadece insanlarda ve denizdeki az sayıda memelide görülen menopozun evrim sürecinde neden ortaya çıkmış olabileceğini inceledi. Dişileri menopoza giren

balına türleri üzerinde yapılan çalışmada, bu balinaların diğerlerinden daha uzun yaşadığı ve bu sayede ailelerine daha uzun süre bakabildikleri ortaya çıktı.

5 En Eski Fosilleşmiş Orman Bulundu

İngiltere'nin güneybatı kıyılarındaki falezlerde, dünyanın bi-

linen en eski fosilleşmiş ormanı bulundu. Somerset bölgesindeki Minehead'de bulunan orman, kumtaşından oluşan yüksek rakımlı falezlerde keşfedildi. Cambridge ve Cardiff üniversitelerinden araştırmacılar, buluşlarının Britanya'daki en eski fosilleşmiş ağaçlar olduğunu belirtiyor.

Bunun aynı zamanda dünyanın da bilinen en eski ormanı olduğu vurgulanıyor. "Kalamopiton" ismiyle bilinen ağaçlar, palmye ağaçlarını andırıyor. Günümüzdeki ağaçların "prototipi" olarak tanımlanan ağaçların en büyüğü 2 ila 4

metre uzunluğunda. Araştırmacılar, fosil ormanın daha önce bu rekora sahip olan ABD'nin New York eyaletindeki yerlerden 4 milyon yıl dolayında daha yaşlı olduğu görüşünde.

6 Avrupa Birliği Göç Yasası

Avrupa Birliği'nde sekiz yıldır tartışılan göç ve sınır yönetimini sıkılaştırmaya yönelik yasa değişikliği 27 üye ülkenin yaptığı oylama sonucunda kabul edildi. Yasa değişikliği için kampanya yürüten üyeler, bunu büyük bir zafer olarak nitelendirdi. Yasa ile Avrupa Birliği sınırındaki iltica prosedürlerinin hızlanması, yeni sıkı tarama sistemleri uygulanması ve uluslararası koruma alma hak kazanamayan kişilerin ülkelerine geri gönderilmesi söz konusu.

Avrupa Parlamentosu Başkanı Roberta Metsola yaptığı açıklamada,

"Tarih yazıldı. AB'de göç ve iltica konularının nasıl ele alınacağına ilişkin sağlam bir yasal çerçeveye sunduk. Dayanışma ve sorumluluk arasında bir denge. Bu Avrupa'nın yoludur" ifadelerini kullandı.

Sivil toplum örgütleri ise yasa değişikliğinin onaylanmasına tepki gösterdi.

Önerilen 10 yasa tasarısından 8'inin aleyhine oy kullanan solcu milletvekilleri de tasarıyı insan hakları güvenliğine öncelik vermediği için eleştirdi. Yeni yasaların artık Avrupalı liderler tarafından onaylanması gerekiyor. Polonya'nın yeni başbakanı Donald Tusk, yeni kuralları kabul etmeyeceğini söyleyen muhalif duruşunu koruyor.

7 Çocuklar Arasında Siber Zorbalık Artıyor

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) dört yılda bir yaptığı "Okul Çağındaki Çocuklarda Sağlık

Davranışları” temalı araştırmanın sonuçlarını açıkladı. DSÖ Avrupa Bölge Dairesi ile işbirliği içinde yürütülen çalışmada araştırmacılar, 44 Avrupa ve Orta Asya ülkesi ile Kanada’da 11, 13 ve 15 yaşlarındaki 279 binden fazla ergene siber zorbalık konusunda sorular yöneltti.

Araştırma sonucunda, kötü niyetli ve içerikli gönderi, elektronik postalar ya da izinsiz olarak çevrimiçi görüntü veya fotoğraf paylaşmak gibi siber zorbalığın arttığı tespit edildi. Her altı ergenden birinin siber zorbalığa maruz kaldığı ortaya çıktı.

Çalışmanın uluslararası koordinatörü Doktor Joanna Inchley, dijital dünyanın, öğrenme ve bağlantı kurmak için büyük fırsatlar sunarken, siber zorbalık gibi sorunları giderek artırdığı uyarısında bulundu.

8 En Sıcak Mart Ayı Kayıtlara Geçti

Avrupa Birliği’nin Copernicus uydusu izleme sistemiyle yapılan ölçümlere göre dünya, en sıcak mart ayını yaşadı. Ortalama yüzey hava sıcaklığının 14,14 derece ölçüldüğü vurgulandı. Bu ölçümün, ocak için 1991-2020 ortalamasının 0,73 derece, 2020’de kaydedilen bir önceki en sıcak mart ayının da 0,10 derece üzerinde olduğu belirtildi. Açıklamada, son 10 ayın üst üste kaydedilen en sıcak dönemler olduğu ifade edildi. Sıcaklık, en çok orta ve doğu bölgelerde ortalamasının üzerinde

seyretti. Copernicus İklim Değişikliği Servisi, "Isınmanın durdurulması, sera gazı emisyonlarının hızlı bir şekilde azaltılmasını gerektirir" uyarısında bulundu.

9 Yapay Zekâ Milyarder Yaptı

Jensen Huang

Yapay zekâ alanındaki gelişmeler hem eski teknoloji milyarderlerinin servetini artırdı hem de yeni milyarderler yarattı. Forbes’in Dünya Milyarderler Listesi’ne birçok yeni yapay zekâ milyarderi girdi. Yapay zeka sayesinde servetini en çok artıran isim Nvidia’nın kurucu ortağı ve CEO’su Jensen Huang ilk kez dünyanın en zengin 20 kişisi arasına girdi. Diğer şirketler de bu yükselişten pay aldı. Yapay zekâ uygulamalarını yöneten sunucular üreten Super Micro Computer’in hisseleri Nvidia’dan bile daha iyi bir performans gösterdi. Şirketin kurucuları Charles Liang ve Sara Liu da Dünya Milyarderler Listesi’ne girdi. Yarı iletken firması Advanced Micro Devices’in bu yıl yeni milyarderler arasına adını yazdırdı. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

MAYIS AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

3	8	2	4	1	5	7	6	9
7	4	5	6	3	9	2	8	1
9	1	6	7	2	8	4	3	5
2	7	9	3	4	6	1	5	8
4	3	8	5	7	1	9	2	6
6	5	1	8	9	2	3	7	4
5	2	4	1	8	3	6	9	7
8	9	7	2	6	4	5	1	3
1	6	3	9	5	7	8	4	2

Sudoku Yapamayanlar İçin

7	8	3	9	6	2	4	1	5
2	4	9	1	3	5	7	6	8
6	5	1	8	7	4	9	2	3
3	9	4	5	8	1	6	7	2
5	2	7	6	4	9	3	8	1
1	6	3	3	2	7	5	4	9
8	3	2	4	9	6	1	5	7
4	7	5	2	1	3	8	9	6
9	1	6	7	5	8	2	3	4

Sudokuşuz Yapamayanlar İçin

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(d) Metafizik
- 2-(b) Ekonomik durgunluk
- 3-(b) Odun kömürü
- 4-(a) Tapon
- 5-(c) Elmas
- 6-(b) Önemsemek
- 7-(a) Belirsiz
- 8-(a) Guaj
- 9-(c) Misvak
- 10-(d) Akustik
- 11-(d) Louis Braille
- 12-(a) Derinlik

- 1-(d) El konulmuş
- 2-(b) Özişler
- 3-(a) Yansızlık
- 4-(c) Kurgucu
- 5-(c) Yönetici
- 6-(b) Geçer değer
- 7-(a) Değişken
- 8-(a) Bağıntı
- 9-(d) Sağlık bilgisi
- 10-(c) Serbest vuruş
- 11-(d) Top sürme
- 12-(b) Gelecekçi
- 13-(a) Döküm
- 14-(c) Savunma
- 15-(a) Gizlenmiş

Kare Bulmaca

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
1	A	R	İ	F	M	A	R	D	İ	N		K	A	S	A	
2	B	İ	L	E	K		A	R	D	A	H	A	N		S	
3	B		E	L	E	M	E		A	R	A	G	O	N		
4	A	K	R	E		E		U	R	A	N	İ	T		T	
5	S	A	İ	K	A		E	F	E		A	R		F	A	
6	S	İ		E	V	A		A	E	K		N	E	M		
7	A	D	A		A	T	A	K	A	N		P	E	R	U	
8	Y	E	M	E	N		K	S	A	L	A	T	A			
9	A		A	T	O	L		M	A	M	U	L		S	A	
10	R	Ö	N	E	S	A	N	S		E	S	A	S	E	N	
11		R	O	K		K	A		A	L	A		A	T	A	
12	K	E	S		P	E	R	M	A		K	A	F		K	
13	A	K		K	A	R		A	R	K	A	D	İ	Y	A	
14	T	E	K	İ	R	D	A	Ğ		R		A		A	R	
15	A		A	L		A	L	A	Ç	A	M			U	R	A
16	L	A	K	İ	N		A	R	A	L						
17	A	D	A	S	A	L		A	T							
18	N	İ	L		K	E	M		A	V						
19		L	A	D	İ	N		A	N	A						
20	S	E	K	Ü	L	E	R		A	T						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Nil Kestiöğlü, İstanbul

Oya İbiş, Tokat

Kaan Karakuş, Kırklareli

Atlas Işın

Ege Doruk Ögeyik, *Tunceli*

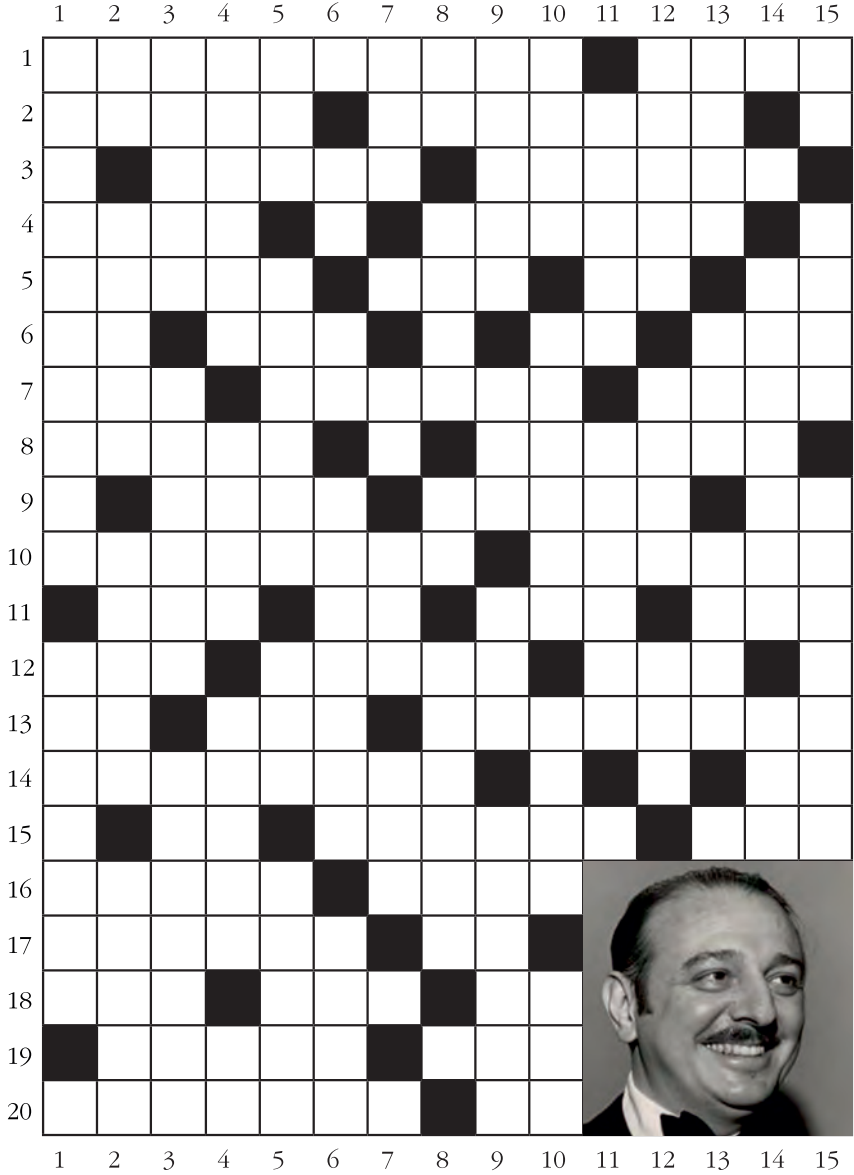
Anıl Eren Özden, *Erzurum*

Cemre Demirdöğen, *İstanbul*

Rüya Gültekin ve Zübeyde Nil Kalay, *Antalya*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-1932-2006 yılları arasında yaşamış olup birçok kez Grammy ödülü kazanmış olan fotoğrafta görülen müzik yapımcımız.- Kapı ve pencerelerin sabit olarak tutturulduğu asıl çerçeve 2-Çatal temrenli bir nevi ok.- Bir ilimiz. 3-Elekten geçirme.- 11. ve 15. yüzyıllar arasında bugünkü İspanya'nın kuzeydoğusunda var olmuş devlet. 4-Yabancı bir alan ölçüsü birimi.- Uranyum fosfatlarından bileşik bir mineral. 5-Eski dilde yıldırım.-Zeybek.-Güzel sanat.-Bir nota. 6-Silisyumun simgesi.-Havva'ya yabancı dilde verilen ad.-İlave.-Rutubet. 7-Kümelenerek etrafındakilerden ayrılan tepelik.- Düşünmeksizin her işe sokulan.-Güney Amerika'da bir ülke. 8-Asya'da bir ülke.-Yemeklerin yanında yenilen yardımcı yiyecek. 9-Mercan adası.- Yapılmış, işlenmiş, imal edilmiş madde.-Nazi hücum kıtası. 10-16.yüzyılda İtalya'da başlayıp daha sonra tüm Avrupa'ya yayılan bilim ve sanat akımı.-Aslında anlamında bir sözcük. 11-Satrançta özel bir hareket.-Kiloamperin kısa yazılışı.-Güzel.-Ced. 12-Genellikle yakmak için kullanılan iri saman.- Saçların uzun süre dalgalı kalmasını sağlamak için uygulanan işlem.-Masallarda adı geçen ef-sanevi dağ. 13-Bir renk.-Bir yağış türü.- Yunanistan'ın Mora Yarımadası'nda bir kent. 14-Bir ilimiz.-Bir alan ölçüsü birimi. 15-Bir renk.-Samsun'un bir ilçesi.-Sınır nişanı. 16-Fakat, ama.-Asya'da bir göl. 17-Ada ile ilgili, adaya özgü.-Satrançta bir taş. 18-Afrika'da bir nehir.-Kötü, fena.-Şi- kar. 19-Çamgiller familyasından ılıman ve soğuk bölgelerinde yayılış gösteren ağaç türlerinin ortak adı.-Valide. 20-Laik duruma getirme, dinden bağımsızlaştırma-Bir binek hayvan.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-1923-1999 yılları arasında yaşamış olup, 'Dikbayır', 'Çelo' adlı yapıtlarından tanıdığımız şair ve yazarımız.-Orta irilikte, dayanıklı, Güney Amerika'da yaygın olarak gözlenen tavuk ırkı. 2-Endonezya'nın plaka işareti.-Kural.-Dokuma tezgahı.- Doğruluk gösteren. 3-Benzerlerini geride bırakmış olan.-Toros dağlarının Hatay iline uzanan sıradağları.-Hamamböceği. 4-Eski dilde gökyüzü.- Giysin belden aşağıda kalan bölümü.-Bir ilimiz.-Tavla da bir sayı. 5-Makine Kimya Endüstrisinin kısa yazılışı.-Nevşehir'in bir ilçesi.- Hisse senetleri ve kıymetli kağıtların itibari değerleri.-Ulaştırma. 6-Kuzu sesi.- Yönetmenliğini Ali Özgentürkiün yaptığı 1981 yılı yapımı film.- Palamut, torik gibi balıklardan dilim dilim kesilerek yapılan salamura.-Cömert, nazik. 7-Anestezide kullanılan bir çeşit tüp.-Bazı yörelerde ayrına verilen ad.-Çok taneli bir meyve türü.-Karışık renkli. 8-Akademik bir unvanın kısa yazılışı.-Benzerlerine göre daha küçük olan.-Bir hastalık adı.-Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu 9-Yönetim.-Baston.-İsviçre'de bir akarsu.- Filika büyüklüğünde bir tür deniz teknesi. 10-Sarhoş bağırtısı.-Diş minesi.- Herhangi bir alanda başkalarından üstün, başarılı olan kimse.-Elektrikte güç birimi. 11-Ardahan'ın bir ilçesi.-Afrika'da bir başkent. 12-Taş ya da tuğladan yapılmış olan.- Kavisli, kısa, uç bölümü geniş, kabzasına doğru daralan bir tür kılıç.-Çevresi yollarla belirlenmiş olan arsa ve böyle bir arsayı kaplayan yapılar topluluğu. 13-Kimyada artı uç.-Kesintilerden sonra kalan.-Fas'da bir liman kenti. 14-Anlayış, sezgi.-Uçurum. 15-İskambilde birli.-Cehennem.-Kıta.

filizoskay@butundunya.com.tr

Satranç

Mustafa Yıldız

KÜÇÜKLER VE YILDIZLAR ŞAMPİYONASI (3)

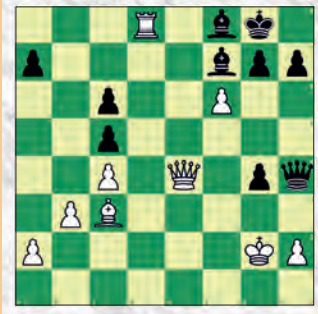
Elif Deniz - Elif Ezel, 11 Yaş Kızlar, 1. Tur

Yandaki konumda Beyaz, ikisi ağır olmak üzere dört figürle rakip şaha karşı sonuç verici biçimde saldırıyor. Siyah panik halde **11...f6?** oynuyor. Ne işe yarar ki? Beyaz, eğer Siyah'ın aklından geçirdiği gibi **12.exf6** oynarsa **12...Axf6** ile rahatlayacak. Burada öncelikle **11...f5** ile beyaz filin yolunu kapatmak gerekirdi. Öyle olmadı. Beyaz, **12.Vg6** ile mata oturdu. Siyah, hâlâ **12...f5** oynayabilirdi. **12...Şg8??** Ama bu çok çok kötü. İntihar hamlesi. Zaten rakibinin sonraki hamlesini görünce terk etti. **13.Vh7+ 1-0** Bir sonraki hamlede mat oluyor. **13...Şf7 14.Fg6#** Elif Deniz, 86 yarışmacı arasında 7,5 puan ve averajla 1. oldu, Defne Aldeniz eş puanla 2. oldu.

Bariş Çınar Şahbudak - Ahmet Oğuzhan Uztetik, 12 Yaş Genel, 5.Tur

Beyaz, 4 hamlede mat eder? Basit ama etkili. **40.Kxf8+ Şxf8 41.Ve7+ Şg8 42.Vd8+ Fe8 43.Vxe8# 1-0** Bariş Çınar Şahbudak, 158 yarışmacı arasında 9 puan ve averajla 1. oldu, eş puanla Mehmet Efe Akin 2. ve Ali Varyemez 3. oldular.

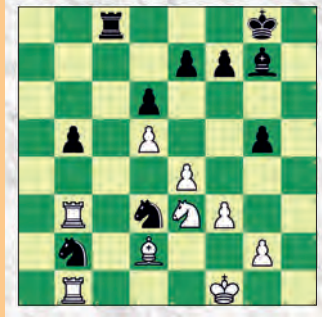
Tuana Abak _ Alara Uygun, 12 Yaş Kızlar, 9. Tur

Kaçımız almayız a3'teki korumasız piyonu? **22...Fxa3?!** Kuşkulu bir hamle, sağlamı **22...Fe7** Rakibin piyon yapısı bozursa (Beyaz'ın 4 piyon adacığı var) öncelik figürleri değişip oyun sonuna girmek olmalı. **23.d5! Fb4 24.dxc6 Fxd2** (Burada bir de **24...Vxd2** sonrasına bakmalı.) **25.cxd7 Fxg5 25...Fxe1 26.d8=V** de kurtarmıyor. **26.Ke8+** Siyah terk etti. **1-0** Tuana Abak, 70 yarışmacı arasında 8,5 puanla 1. oldu.

Esat Tuna Türker - Ali Arda Eracar, 13 Yaş Genel, 8. Tur

Kalite önde olan Beyaz, rakibini figür değiştirmeye zorluyor. Yandaki konumda yapacağı hamle ise onu kesin üstünlüğe taşıyacak. **37.Af5!** Şah-kale çatalı tehdidinin yanı sıra -g7 karesindeki fil ile atı değiştirirse siyah atlarda biri de düşecek. **37...Kb8 38.Axg7 Şxg7 39.Fc3+** Siyah terk etti. **1-0** Esat Tuna Türker, 128 yarışmacı arasında 7,5 puanla 1. oldu.

Arya Aydoğan - Aslinur Berrin Aydın, 13 Yaş Kızlar, 8. Tur

Siyah, bu eşit konumda **24...c5??** oynayıp şahını mat ağına sokuyor. **25.Kxd4! d5** Kale alınamıyor: **25...cxd4 26.Vxb7#** Artık iyi hamle de yok. **26.Kxd5+ Şc7 27.Kd6 Vg4 28.Vd5 Ke6** Siyah terk etti. **1-0** 4 hamlede mat var: **29.Kd7+ Şb6 30.Fd8+ Şb5 31.a4+ Şa6 32.Vxb7#** Arya Aydoğan, 50 yarışmacı arasında 7 puan ve averajla 1. oldu, Çağla Yudum Şahin, eş puanla 2. oldu.

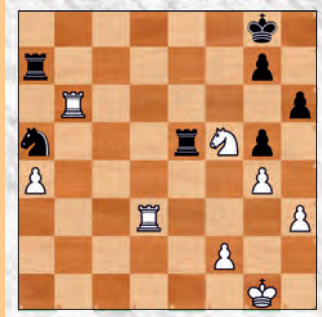

12 YAŞINDA BÜYÜKUSTA OLDU

Yağız Kaan Erdoğmuş 7 puanla bitirdiği 26.03. – 01.04. 2024 tarihlerinde oynanan Grenke Açık Satranç Turnuvasında normlarını tamamlayıp dünyanın en genç büyük ustası oldu. Türk satrancı için büyük gurur! Tebrik ediyoruz.

Yağız Kaan Erdoğmuş - Maran K. Senthil, Grenke 24, 3. Tur

Saldırgan beyaz kaleler, Siyah'a hata yapacak. **36.Kd8+ Şh7 37.Kbb8 Ke4?? 37... Şg6** ile şah temposundan kaçınmalıydı. **38.Kh8+** ve Siyah terk etti. **1-0** Çünkü devam etse kalesi düşecek. **38...Şg6 39.Kb6+ Şf7 40.Ad6+ Şe7 41.Ke8+ Şd7 42.Kxe4.**

Bize Gönderilen Kitaplardan

Milletlerin İhtiyarlığı ve Ölümü

Michele Amari
Büyüyenay Yayınları

Türkiye’de tıbbın yanı sıra, dil ve edebiyat sahalarındaki derin bilgisiyle tanınan; bu yıl ölümünün 100. yılında andığımız Ali Emiri’nin kurtardığı Dîvânü Lugâti’t-Türk başta olmak üzere pek çok eseri günümüze taşıyan Dr. Kilisli Rifat’ın tozlu raflarda yiten tercümesini onun bayrağını taşıyan Mustafa Kirenci bugüne sunuyor: “İhtiyarlanmış ve aşınmış olan ırklarda her şeyin fevkinde abes ve manasız bir ruh hali var; bu ruh hali, onları yapmacık sevdası dediğimiz şeye sevk eder. Bu hal, yalnız hakikat ile eğlenir gibi görünen mürâf bir naziklikten değil, daha ziyade yalana karşı korkunç bir tahammülden ibarettir; o kavimlerde yalan; tabii bir hal gibi görülür ve artık kimseyi müteessir etmez; hatta halk yalandan dolandan, tezvirden lez-

zet alır; şarlatanlıkları, ağız kalabalıklarını beğenir ve takdir eder...” “Hiçbir devirde ahlâkî gevşekliliği ve esaretin bugünkü kadar olduğu görülmemiştir. “Arkadaşlar” ve ağız kavafılığı yapanlar bahtsız demokrasilere tahakküm ediyorlar. Nutuklar söyleniyor ve halk soluk soluğa aldatılıyor. Mevkiinden düşmüş cemiyetlerin biricik gıdası: boş, fakat süslü laflardır...”

Altı Bardakta Dünya Tarihi

Tom Standage
Kırmızı Kedi

Bir bardak suda fırtına değil, isyanlar, ayaklanmalar, savaşlar kopuyor bu kıtapta... Dünya tarihine elinizdeki bir bardağın içindeki sıvıya eğilerek bakmak... Bir bardaktan geçen kare yelkenli keşif gemilerini, Afrika içlerinde avlanıp tekneleri ambarlarına doldurulmuş siyahları, köle tüccarlarını, laboratuvarlarına kapanmış simyacıları, ateş pahası çay yüksük büyüklüğündeki fincanlarda içen aristokratları, savaş meydanlarındaki kola albaylarını seyretmek... Standage bu kitapta bunu yapıyor.

Uygarlıkların Grameri

Fernand Braudel
Say Yayınları

Etnik merkezcilik karşıtı bir bilinçle yazılan bu büyüleyici çalışma diğer metinlerin çoğunda olduğu gibi dünya uygarlıklarının tarihinin olay temelli açıklanması yerine tarihin geniş kapsamı ve sürekliliği içinde ele alınıyor. “Tarihi öğretmek öncelikle onu nasıl anlatacağını bilmektir” anlayışından hareket eden Braudel’in sırasıyla İslam, Kara Afrika, Uzak Doğu, Avrupa, Amerika ve Rusya tarihine odaklandığı bu eseri kısa zamanda çok sayıda dile çevrilmiş bir klasik haline geldi. Düne ait bu olaylar, şimdinin dünyasını hem tek başlarına açıklamakta, hem de açıklamaktadır. Aslında şimdiki zaman, çok daha eski deneylerin, farklı derecelerdeki uzantısı olmaktadır. Şimdiki zaman geçmiş yüzyıllardan, hatta “insanlığın günümüze kadar yaşadığı tarihsel evrim”in tümünden beslenmektedir.

Kurtuluşunun 100. Yılı Anısına

Adana'da Millî Mücadele Belgeleri

ATÜ Yayınları

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Ahmet Karataş yönetiminde Çukurova'ya ilişkin bilgi, belgeyi toplayarak akademi ve kamuoyu ile paylaşıyor. ATÜ önemli yapıtlar yayımlıyor. İlk kurşunun atıldığı “Adana, bereketli toprakları, tarihsel geçmişi, kültürel zenginliği ve ekonomik dinamikleri ile Çukurova Bölgesinin en önemli şehirlerinden biridir. Adana sadece beşerî zenginlikleriyle değil tarihsel süreçte ortaya koymuş olduğu pek çok kahramanlık ve yiğitlik hikâyeleriyle ön plana çıkmıştır. Kurtuluşa giden yolda destansı mücadeleler vererek Türkiye'nin kurtuluşunda esin kaynağı olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün bir Adana ziyaretinde “Bende bu vekayinin ilk hissi teşebbüsü bu memlekette, bu güzel Adana'da doğmuştur” sözleri tarihteki yerini almıştır.”

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: AYŞEGÜL VELİAĞA, İSTANBUL

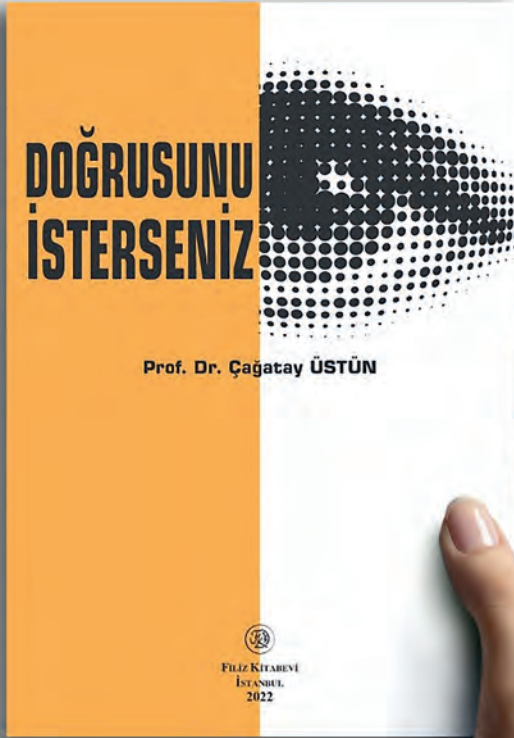
“Doğru ve yanlış arasındaki bulmacada tüm boş kutucukların
“doğru” kelimesini oluşturmak üzere dolmasını hayal ediyorum.

Hayal gerçeğe dönüşebilir.

Bu kitap o noktadan bir başlangıç yapıyor.

Sizlerle buluşan satırlarda doğrunun üstünlüğünü, değişik konulardaki
tek doğrunun varlığını fark edeceksiniz.

Eğer doğrusunu aramak istiyorsanız, bu kitabın yolculuğuna çıkmalısınız.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

MELEK CELAL SOFU

İlkerin sanatçısıydı. 1938’de “Kurtardığın Türk Kadını Sana Minnetle Ebediyen Ağlayacaktır” yazan bir madalyon tasarladı. Çevreciliğin öncüsüydü: “Yenilik hiçbir zaman maziden habersiz olmak demek değildir.” Nü eser sergileyen ilk kadın ressamdı. Madalyonlarıyla ilk kadın huzurevi açıldı. Evi aydınlanmanın mabediği. Yaşayan bir hat sanatçısı için yayımlanan ilk kitabı yazdı. “Geçmişe bilgiyle bakan gözümüz hiçbir zaman geleceği dikkatten kaçırın bir göz olmamalıdır. Yeniliğin en güçlüsü taptaze bir varlık göstermek için hiçbir kere dünden, önceki gündün habersiz ve ışksız kalmak ihtiyacında değildir. Korkarım ki bir yüzyıldan beri gittikçe artan bu zevksizlik salgını sanatlarımızı boğacaktır(...) dalmış olduğumuz derin uykudan(...) eğer eski peri masallarında olduğu gibi tılsımı bozup o güzeli uyandırmak için bir Prens’in gelmesini bekliyor isek eyvah ona da bize de. Dünyanın bugünkü durumu değil perileri, cinleri bile yeryüzünden uzaklaştıracak bir kargaşa içindedir. Tılsımı çözmek çarelerini kendimiz arayıp bulmazsak onu geçici uykusundan uyanmadan ebedi uykusuna geçmiş bulacağız(...) Sanatımızı bir milli kültür meselesi olarak göz önünde tutmalıyız.”

